

OPIS GLAGOLSKIH VRSTA I RAZREDA U HRVATSKOM JEZIKU

Šošić, Lucian

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:397798>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET**

LUCIAN ŠOŠIĆ

OPIS GLAGOLSKIH VRSTA I RAZREDA U HRVATSKOM JEZIKU

DIPLOMSKI RAD

Split, 2020. godine

Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu
Odsjek za hrvatski jezik i književnost
Morfolologija i tvorba riječi

DIPLOMSKI RAD

OPIS GLAGOLSKIH VRSTA I RAZREDA U HRVATSKOM JEZIKU

Student
Lucian Šošić

Mentorica
dr. sc. Tanja Brešan Ančić, doc.

Split, rujan 2020.

Sadržaj

1. Uvod.....	3
2. Povijest glagolskih razredaba u slavenskim jezicima.....	4
2.1. Razredbe prema infinitivnoj osnovi.....	5
2.2. Razredbe prema prezentskoj osnovi.....	9
3. Glagolske vrste u suvremenim gramatikama.....	13
3.1. Hrvatska gramatika (Mijo Lončarić).....	13
3.1.1. Opaske.....	16
3.2. Stjepan Babić.....	16
3.2.1. Opaske.....	18
3.3. Josip Silić i Ivo Pranjković.....	18
3.3.1. Opaske.....	19
4. Osnove.....	20
4.1. Koliko glagolskih osnova postoji (i koje su to osnove)?.....	23
4.2. Kako se glagolski oblici raščlanjuju na osnovu i nastavke?.....	24
4.3. Kako se definiraju pojedine glagolske osnove?.....	26
4.4. Koji se glagolski oblici tvore od koje osnove?.....	30
5. Prezenti.....	30
5.1. Glagoli s općeslavenskim -e-.....	32
5.2. Glagoli s općeslavenskim -ne-.....	32
5.3. Glagoli s općeslavenskim -je-.....	33
5.4. Glagoli s općeslavenskim -i-.....	34
5.5. Općeslavenski atematski prezent.....	35
5.5.1. Hrvatski de-glagoli.....	36
5.6. Pregled prezenta u hrvatskom.....	36
6. Prijedlog nove podjele hrvatskih glagola na vrste i razrede.....	38
6.1. Atematski glagoli.....	42
6.1.1. Pravilne suglasničke osnove.....	43
6.1.2 T-glagoli.....	45
6.1.2.1 N / m osnove.....	45
6.1.2.2. R / l osnove.....	47
6.1.2.3. Mješoviti razredi.....	51
6.1.4. Atematske samoglasničke osnove.....	52
6.1.4.1 Stegnuti glagoli.....	54
6.2. Nu-glagoli.....	55
6.3. Je-glagoli.....	56
6.4. I-glagoli.....	57
6.5. A-glagoli.....	57
6.5.1. A/j osnove.....	58
6.5.2. A/e-osnove.....	60
6.5.2.1. A/e-osnove bez prijevoja.....	60
6.5.2.2. A/e-osnove s prijevojem.....	61
6.5.2.2.1. Present.....	63
6.5.2.2.2. Imperfekt i aorist.....	64
6.5.2.2.3. Glagolski pridjevi.....	65
6.5.2.2.4. Zaključak.....	65
7. Zaključak.....	67

7.1. Razredba.....	68
Literatura.....	72
Sažetak.....	74
Abstract.....	75

1. Uvod

U ovom radu pokušat će se opisati razredba glagola na vrste i razrede u suvremenom hrvatskom jeziku. Konačna svrha rada dati je sveobuhvatni opis suvremenih razredaba glagola u hrvatskom jeziku, ali i pokušati pružiti rješenja poteškoća koje neophodno pri takvim podjelama nastaju. O tim poteškoćama svjedoči najbolje rečenica kojom Josip Hamm započinje poglavlje o podjeli glagola u *Staroslavenskoj gramatici*:

Svaka je klasifikacija do izvjesne mjere subjektivna, osobito ako se radi o jezičnim i uopće intelektualnim vrednotama, i svakoj s ovoga ili onoga stajališta može biti prigovora. (Hamm 1974: 152).

Da bi se došlo do podjele glagola, potrebno je ustanoviti njezina mjerila. Stoga će se u prvom dijelu ovog rada opisati tri načina na koje su se glagoli u slavenskim jezicima povijesno razređivali na vrste: prema infinitivnoj, prezentskoj i temeljnoj osnovi. Za svaki od tih načina navest će se primjeri. Već je u ovom dijelu jasno zašto vrijedi Hammova opaska o subjektivnosti: jednom od ovih načina razredbe potrebno je proizvoljno dati prednost.

U sljedećem dijelu opisat će se tri hrvatske podjele glagola na vrste i razrede. Dvije dijele glagole prema infinitivnoj (*Hrvatska gramatika*, Stjepan Babić), a jedna prema prezentskoj osnovi (Silić-Pranjaković). Sve tri razredbe bit će opisane, ustanovit će se kojim su načelima tvorene i odrediti prednosti i nedostaci pojedinih razredaba. Kao glavni nedostatak istaknut će se nesustavne definicije prezentske i infinitivne osnove.

Ostatak rada pokušat će dati sveobuhvatan i podroban opis hrvatskih glagolskih vrsta. Da bi se to napravilo, posebna pažnja bit će posvećena dvama pojmovima: osnovi i tematskom sufiksu.

Dvije su osnove ključne za razvoj glagolske razredbe: infinitivna i prezentska. Tako, na primjer, glagol *kleti* ima infinitivnu osnovu *kle-* i prezentsku osnovu *kun-*. U nastavku rada pokazat će se kako se iz prve mogu izvesti glagolski pridjevi radni i trpni (*kleo, klet*), glagolski prilog prošli (*klevši*), aorist (*kleh, kle...*) i ponekad imperfekt (*kleh, kleše...*, pored *kunijah, kunijaše...*), a iz druge imperativ (*kuni*), glagolski prilog sadašnji (*kunući*) i ponekad imperfekt (*kunijah, kunijaše...*, pored *kleh, kleše*). Pitanje same definicije osnove, a napose prezentske, mnogo je složenije i njemu će biti posvećen veći dio poglavlja *Osnove*.

Pojam *tematski sufiks* mnogo je nejasniji od pojma osnove, i mnogim čitateljima vjerojatno

neće biti jasno na što se taj pojam odnosi. Razlog tomu je što se za nj rabe različita imena, npr. *tvorbeni morf* (Hrvatska gramatika) ili *karakteristika* (Babukić), pored samog pojma *tematski sufiks*, koji je u ovaj rad preuzet iz Matasovićeve *Poredbenopovijesne gramatike*. Tematski je sufiks onaj glas koji prethodi nastavku za pojedini oblik. U infinitivu, to je glas koji prethodi nastavku -ti, tako *raditi* ima tematski sufiks -i-, *željeti* -je-, *smrznuti* -nu-, dok je *god plesti* tematski sufiks nulti morfem. U prezentu je taj pojam daleko teže definirati, kao i samu prezentsku osnovu. Ukratko, mogli bismo reći da prezenti kao što je *pečeš* imaju tematski sufiks -e-, a prezenti kao što je *radiš* tematski sufiks -i-. Definiciji tematskog sufiksa posvećeno je čitavo poglavlje *Prezenti*.

U posljednjem dijelu rada donijet će se posljednje dvije definicije: definicije glagolske vrste i razreda. Sveukupno, u ovom radu donijet će se šest definicija (infinitivne i prezentske osnove, infinitivnog i prezentskog tematskog sufiksa, glagolskog razreda, glagolske vrste). Nakon što su sve definicije uspostavljene moguće je izvršiti podjelu glagola na vrste i razrede. U poglavlju *Prijedlog nove podjele hrvatskih glagola na vrste i razrede* iznijet će se nova podjela glagola zasnovana na ovim definicijama i analizirati postanak tih vrsta iz općeslavenskih oblika. Općeslavenski oblici u ovom radu upotrebljavat će se prvenstveno u svrhu razjašnjivanja pojedinih glasovnih promjena koje su utjecale na današnje sprezanje glagola.

U zaključku će se sažeto izložiti nova podjela glagola na vrste i razrede.

2. Povijest glagolskih razredaba u slavenskim jezicima

Prije 18. st. glagoli su se u slavenskim gramatikama uglavnom razvrstavali prema prezentskim nastavcima. Babukić (1854: 239) napominje da su "*slovničari ilirski razredjivali glagolje na tri sprege iliti konjugacie i to:*

I. na -am

II. na -em

III. na -im."

Ovu razredbu u hrvatski jezik uvodi Kašić 1604., a preuzeli su je predbabukićevski gramatičari: Della Bella 1728., Voltiggi 1803. i Starčević 1812. (Jelaska i Bošnjak 2019: 52). Takva razredba, nastala vjerojatno pod utjecajem latinskih četiriju sprežidbi, nije mogla opisati čitav hrvatski glagolski sustav.

Babukić (1854: 239) smatra da je bila primjerena samo za opis vremena izvedenih iz

prezentske osnove ("vremena, koja se izvode iz sadašnjega vremena (kao tematičnoga iliti korēnitoga)"). Ovakav sud poprilično je blag, zato što podjela na glagole s nastavcima -am, -em i -im u stvarnosti ne opisuje ni prezente na zadovoljavajuć način¹.

Razredbe glagola po vrstama o kojima će biti riječ u ovom radu sustavnije su od starijih razredbi zbog toga što ne razvrstavaju glagole ni po prezentskim nastavcima ni po nastavcima bilo kojeg drugog glagolskog vremena, već po osnovama, što je primjerenije slavenskoj morfologiji. Tri su tipa glagolskih razredaba u slavenskim jezicima: razredbe zasnovane na infinitivnoj osnovi, razredbe zasnovane na prezentskoj osnovi i razredbe zasnovane na temeljnoj osnovi iz koje se mogu izvesti infinitivna i prezentska (Mihaljević 2014: 135–136).

2.1. Razredbe prema infinitivnoj osnovi

Ovo je kronološki prva podjela glagola na vrste u slavenskim jezicima koja je polazila od osnove, a ne nastavaka, pa je time i početak sustavne razredbe slavenskih glagola. Njezinim začetnikom smatra se češki jezikoslovac Josef Dobrovský (Auburger 2016: 4; Jelaska i Bošnjak 2019: 52; Marković 2012: 216; Mihaljević 2014: 136) koji je podijelio češke glagole u šest vrsta prema tematskom sufiksu u infinitivu. Dobrovský je svoju razredbu objavio još 1809. u gramatici *Ausführliches Lehrgebäude der böhmischen Sprache* (1809: 114).

On nije bio prvi koji je podijelio glagole na taj način. Ideju za razredbu prema inf. osnovama vjerojatno je preuzeo od Slovaka Pavla Doležala, koji ju je predstavio u slovačko-češkoj gramatici *Grammatica Slavico-Bohemica* iz 1746. (Marković 2012: 216, Mihaljević 2014: 136). Dobrovskýjeva razredba smatra se prekretnicom u slavistici jer je bila doradenija od Doležalove (Mihaljević 2014: 136) i veoma utjecajna među slavistima: prihvatili su je Slovenac Franc Miklošič Miklošič i Čeh Vacláv Vondrák (Marković 2012: 216), a od Hrvata prvi je primjenjuje Vjekoslav Babukić 1854. (ali ne i u ranijem izdanju gramatike iz 1836.), a potom i potonji gramatičari: Budmani (1867.), Tkalčević (1871., 1876.), Maretić (1899., 1963.), Florschütz (1905., 1943.), Brabec – Hraste – Živković (1952.; 1970.), Mijo Lončarić (u Barić i sur., 1979., 1998.) (Jelaska i Bošnjak 2019: 54–56; Marković 2012: 201–217). Pored gramatika, razredbu prema infinitivu ima i Babić (1980.; 1986.; 1991.) (Jelaska i Bošnjak 2019: 5–55).

¹ Nezasvoljavajuća je iz mnogo razloga, među ostalim sljedećih:

(1) Da bi se objasnila jotacija u prez. osnovama nekih glagola, trebalo bi razlikovati prezentske nastavke -em i -jem.

(2) Glagoli na -am imaju složeni oblik -aju u 3. l. mn. prez. i -aj / -ajmo / -ajte u imperativu pa nije jasno kako im glasi osnova.

Vrste su definirane (Dobrovský 1809: 114; 115–150) prema završetku infinitiva (-ti, -nouti, -eti, -iti, -ati, -ovati). Tablica 2.1. prikazuje kako je podjela izgledala.

Tablica 2.1.

Razred	Primjeri	Opis
1A	<i>bít² - biji</i>	inf. na -t (atematski), prez. na -i
	<i>smát - směji</i>	
1B	<i>znát - znám</i>	inf. na -t (atematski), prez. na -m
	<i>ptát - ptám</i>	
	<i>mnět - mním</i>	
	<i>spát - spím</i>	
1C	<i>vézt - vezu</i>	inf. na -t (atematski), prez. na -u
	<i>mrít - mru</i>	
	<i>mlít - melu</i>	
	<i>rvát - rvu</i>	
	<i>brát - беру</i>	
2	<i>vinout - vinu</i>	inf. na -nout (hrv. -nuti)
3	<i>blědet - bledím</i>	inf. na -et < *-ěti (hrv. -jeti/-eti/-ati)
	<i>ječet - ječím</i>	
4	<i>slavit - slavím</i>	inf. na -it
5	<i>sypat - sypyám/sypí</i>	inf. na -at
	<i>řezat - řezam/ řěžu</i>	
6	<i>kupovat- kupují</i>	inf. na -ovat

Babukić (1854: 240–242) prvi od hrvatskih gramatičara razvrstava glagole po završnoj *karakteristici* u infinitivu. Ilustracije radi, njegova podjela donesena je u tablici 2.2.

Tablica 2.2.

Razred	Primjer	Opis
1a	<i>dati - daš</i>	inf. na -ti (atematski), osnove na samoglasnik
	<i>piti - piješ</i>	
	<i>djeti - diješ</i>	
	<i>čuti - čuješ</i>	
1b	<i>tresti - treseš</i>	inf. na -ti (atematski), osnove na neusnjeni suglasnik
	<i>pasti - padneš</i>	
	<i>mesti - meteš</i>	
1c	<i>tepsti - tepeš</i>	inf. na -ti (atematski), osnove na usnjeni suglasnik
	<i>zebsti - zebeš</i>	
	<i>pljevsti - pljeveš</i>	
2a	<i>sinuti - sineš</i>	inf. na -nuti, ispred -nuti samoglasnik
2b	<i>dahnuti - dahneš</i>	inf. na -nuti, ispred -nuti suglasnik
3	<i>umjeti - umiješ</i>	inf. na -jeti
	<i>živjeti - živiš</i>	
4	<i>hoditi - hodiš</i>	inf. na -iti
5a	<i>bacati - bacaš</i>	inf. na -ati

² Glagoli su navedeni u njihovu suvremenom češkom obliku, a ovaj put rabljeno je 1. l. jd. prez. (drugo će se rabiti samo u hrv.).

	<i>lagati – lažeš</i>	
5b	<i>viđati – viđaš</i>	inf. na -jati/-vati
	<i>prišivati – prišivaš</i>	
	<i>davati – daješ</i>	
5c	<i>umoljavati – umoljavaš</i>	inf. na -(j)avati = -(j)ajati
6a	<i>kupovati – kupuješ</i>	inf. na -ovati
6b	<i>vojevati – vojuješ</i>	inf. na -evati
6c	<i>kazivati – kazuješ</i>	inf. na -ivati

Pored ovih obrazaca, Babukić nepravilnima smatra glagole *žeti – žanješ*, *žeti – žmeš*, *početi – počneš*, *peti – penješ* (iznimke u vrsti 1a, 1854: 242), *brati – bereš*, *prati – pereš*, *zvati – zoveš*, *mrijeti – mreš*, *drati – dereš* (iznimke u vrsti 1b, 1854: 242).

Babukić je pri podjeli manje sustavan od Dobrovskog, ne trudeći se uopće predvidjeti kako će se pojedini glagoli sprežati, već je zadovoljan s time da ih svrsta u razrede prema infinitivu. Tako glagoli *bacati – bacaš* i *lagati – lažeš* čine isti razred iako se različito sprežu, dok su glagoli na *-jati* / *-vati* i *-avati* odvojeni u posebne razrede iako se sprežu kao *bacati – bacaš*.

Dobrovskýjevih šest vrsta ne preuzima samo Babukić, već i potonji hrvatski gramatičari, koji koriste iste tematske sufikse da bi odredili vrste, te ih numeriraju na isti način (1. vrsta: -ø-, 2. vrsta: -nø- itd.).

Među spomenute potonje gramatičare ubraja se i Tomo Maretić, koji donosi sljedeću podjelu (1899: 234–286):

Tablica 2.3.

Razred	Primjer	Opis
1.1.	<i>plesti – pleteš</i> <i>sresti – sretneš</i>	inf. na -ti, inf. osn. na t, d
1.2.	<i>tresti – treseš</i>	inf. na -ti, inf. osn. na s, z
1.3.	<i>grestiti – grebeš</i>	inf. na -ti, inf. osn. na p, b
1.4.	<i>peći – pečeš</i>	inf. na -ti, inf. osn. na k, g, h
1.5.	<i>kleti – kuneš</i> <i>početi – počneš</i>	inf. na -ti, inf. osn. na m, n
1.6.	<i>biti – biješ</i> <i>uspjeti – uspiješ</i> <i>mljeti – melješ</i>	inf. na -ti, inf. osn. na i, je, u; <i>mljeti, klati</i>
1.7.	<i>drijeti – dreš</i>	inf. na -ti, inf. osn. na -r
2.	<i>tonuti – toneš</i>	inf. na -nuti
3.1.	<i>vidjeti – vidiš</i>	inf. na -jeti
3.2.	<i>držati – držiš</i>	inf. na -ati (< -ėti)

4.	<i>nositi – nosiš</i>	inf. na -iti
5.1.	<i>čuvati – čuvaš stati – staneš dati – daješ</i>	inf. na -ati, prez. na -aš
5.2.	<i>vezati – vežeš</i>	inf. na -ati, prez. na -ješ
5.3.	<i>brati – bereš rvati – rveš</i>	inf. na -ati, prez. na -eš
5.4.	<i>sijati – siješ kljuvati – kljuješ</i>	inf. na -(j/v)ati, prez. na -ješ
6.	<i>kupovati – kupuješ</i>	inf. na ovati/evati/ivati, prez. na -uješ
nepravilni	<i>biti – jesi/budeš htjeti – hoćeš ići – ideš spati – spiš obreti – obriš jesti – ješ gresti – greš pjati – poješ</i>	

Ova podjela uspješnija je od Babukićeve, dijelom jer učinkovitije dijeli glagole na razrede (npr. ne radi razliku između glagola *bacati* i *viđati* koji se sprežu jednako), a dijelom jer je više utjecala na suvremene glagolske podjele. Razredba iz *Hrvatske gramatike* (Barić i sur. 1998.) Mije Lončarića te razredba prema Stjepanu Babiću (1980.; 1986., 1991.), koje će biti predstavljene i pomnije analizirane u poglavlju *Glagolske vrste u suvremenim gramatikama* također polaze od inf. osnove i rabe Dobrovskýjeve vrste i uvelike nalikuju Maretićevoj.

Šest vrsta definirano je kod većine gramatičara prema infinitivnom tematskom sufiksu (tablica 2.3.). Ipak, potpunosti radi, valja napomenuti da postoje i infinitivne podjele koje drugačije određuju infinitivne vrste. Jednu takvu podjelu donosi Vondrák (1928., prema Mihaljević 2014: 136) (tablica 2.3).

Tablica 2.4.

Vrsta	Dobrovský (1809)		Vondrák (1928)		
	tematski sufiks	primjer ³	tematski sufiks	završni glas inf. osnove	primjer
1.	ništa	<i>plesti</i>	ništa	C	<i>plesti</i>
2.	-nɔ-	<i>dignuti</i>	ništa	V	<i>piti, žeti</i>
3.	-ě-	<i>živjeti</i>	-nɔ-		<i>dignuti</i>
4.	-i-	<i>nositi</i>	-ě- ili -a-		<i>živjeti, vezati, kupovati</i>
5.	-a-	<i>vezati</i>	-i-		<i>nositi</i>
6.	-ova-	<i>kupovati</i>	ništa (glagoli sa stsl. atematskim prezentom)		<i>biti, (dati, jesti, imati, *vjediti⁴)</i>

³ Dobrovskýjeva razredba odnosi se naravno na češke glagole, a Vondrákova na staroslavenske. Navedeni su primjeri njihove hrvatske istovrijednice.

2.2. Razredbe prema prezentskoj osnovi

Već Dobrovský svoje infinitivne vrste dijeli na razrede prema različitim prezentskim nastavcima. Kod Vondráka šesta vrsta bila je određena upravo atematskim nastavcima u prezentu⁵. Sama inf. osnova nije dovoljna da se predvidi čitava sprezidba slavenskih glagola. To je primjetio još Jernej Kopitar početkom 19. st. (Babukić 1854: 316), zaključivši da su polazni oblici za tvorbu svih glagolskih oblika u slavenskim jezicima infinitivna i prezentska osnova.

I inf. i prez. osnovu trebalo je uzeti u obzir pri razredbi glagola. Dobrovský i ostali inf. osnovu uzeli su kao primarnu (polazišna), a prez. kao sekundarnu.

August Schleicher prvi je razredio slavenske glagole tako da je polazišna osnova prezentska u svojem opisu morfologije i fonologije polapskoga jezika iz 1871. godine. Tu razredbu preuzeli su i usavršili Vatroslav Jagić i August Leskien (Mihaljević 2014: 137).

Leskien je ovu razredbu primijenio na starocrkvenoslavenske glagole (tablica 2.4.). Oni (1922: 120) prema njemu imaju jednu ili dvije osnove. Polazna (primarna, prva) osnova je prezentska (npr. *krad-etъ*), a dok druga (sekundarna) osnova odgovara infinitivnoj. Dakle, kad Leskien kaže da glagoli imaju jednu osnovu, on u stvari misli da je druga (inf.) osnova jednaka prvoj (prez.) Glagoli imaju ili jedinstvenu osnovu kroz sve oblike ili tvore drugačiju inf. osnovu (tzv. "drugu osnovu") sufiksom (npr. -a- ili -nǫ-).

Tablica 2.5.

Vrsta ⁶	Prez. tem. sufiks.	Podvrsta	Razred	Inf. tem. sufiks	Podrazred	Završni glas prez. osnove	Primje r
1.	-e-	-	1.A.	- (inf. os. = prez.)	1.A.a.	C	<i>nesti</i>
					1.A.b.	V	<i>biti</i>
			1.B.	-a-	1.B.a.	C	<i>bъrati</i>
					1.B.b.	V	<i>zъvati</i> ⁷
2.	-ne-	-	-	-nǫ-	-	C/V ⁸	<i>dvignǫt</i>

⁴ Samo je glagol *biti* u standardnom hrvatskom zadržao atematski prezent. Povijesno i dijalektalno imaju ga i *jesti* i *vjediti*.

⁵ Uvesti atematski prezent kao glavno obilježje vrste u razredbi prema inf. osnovi se može na prvu ruku činiti apsurdnim, no kod stsl. glagola s atematskim prezentom to nije neosnovano. Naime, četiri od pet stsl. glagola s atematskim prezentom (osim *biti* koji ima supletivnu osnovu u prezentu) imaju u aoristu i u aktivnim i pasivnom participu perfekta te pasivnom participu prezenta istu osnovu kao i u prezentu (npr. *vědeahъ, věděľъ, věděnъ*). Aorist, participi perfekta i pasivni particip prezenta oblici su koji se u načelu tvore od inf. osnove (Mihaljević 2014: 136). Moglo bi se reći da su u pitanju glagoli s nepravilnim infinitivom. Više o njima u poglavlju *Općeslavenski atematski prezent*.

⁶ Pojmovi *podvrsta*, *razred*, *podrazred* nisu dio Leskienove razredbe, već su ovdje dodani radi uniformnosti s drugim razredbama. Njem. *Klasse* (razred) prevedeno je kao *vrsta* iz istog razloga.

⁷ Glagole na -v- Leskien smatra samoglasničkim osnovama.

⁸ Za razredbu je nebitno završava li osnova na suglasnik ili samoglasnik.

							<i>i</i>
3.	-je-	3.1. (primarni)	3.1.A.	- (inf. os. = prez.)	3.1.A.a	V	<i>znati</i>
					3.1.A.b.	C	<i>mlěti</i>
			3.1.B.	-a-	3.1.B.a	V	<i>lajati</i>
					3.1.B.b.	C	<i>orati</i>
		3.2. (izvedeni)	3.2.A.	- (inf. os. = prez.)	3.2.A.a.	-a-	<i>dělati</i>
					3.2.B.b.	-ě-	<i>cělěti</i>
		3.2.B	-a-	-	C/V	<i>kupova ti</i>	
4.	-i-	-	4.A.	-i- (inf. os. = prez.) ⁹	-	C/V	<i>xvaliti</i>
			4.B.	-ě-	-	C/V	<i>viděti</i>
5.	- (atematski)	-	-	-	-	C/V	<i>byti</i>

Leskien dijeli slavenske prezentske osnove na četiri skupine, e-prezente (kao hrv. *pleteš*, *oreš*), ne-prezente (kao hrv. *padneš*, *digneš*), je-prezente (kao hrv. *melješ*, *griješ*) i i-prezente (kao hrv. *radiš*, *živiš*). Ovakva podjela na četiri tematske i jednu atematsku u prezentu ostala je temeljem analize ovog glagolskog vremena u stsl.: Vaillant (1952.) dijeli stsl. glagole na istih pet prezentskih vrsta (Hamm 1974: 152–153), Josip Hamm (1974: 153) ima četiri vrste, tri tematske (-e-, -je- i -i-) i atematsku, dok Mihaljević (2014: 137–138) ima dvije tematske i jednu atematsku vrstu ("konjugaciju"). Kod Hamma, ne-prezenti nisu odvojeni od e-prezenata. Mihaljevićeve su dvije vrste e-prezenti i i-prezenti, ali e-prezenti se dijele na četiri razreda (1) čiste e-prezente: kao hrv. *pleteš*; (2) ne-prezente kao hrv.: *digneš*; (3) je-prezente s glasom *j*: kao hrv. *biješ*; (4) je-prezente s jotacijom: kao hrv. *pišeš*).

Isti sustav opisuje i Matasović (2008: 258) u svojoj *Poredbenopovijesnoj gramatici hrvatskog jezika*. O tome kao su se te prezentske vrste odrazile u suvremenom hrvatskom jeziku bit će riječi u poglavlju *Prezenti*.

Iako i suvremeni slavenski gramatičari polaze od prezenta pri razredbi glagola, vrste se ipak dosta razlikuju od staroslavenskih. Razlog tomu je mnoštvo promjena koje su suvremeni slavenski jezici doživjeli u prezentu, a koje su za posljedicu imale nastanak novih vrsta.

U suvremenom se češkom, unatoč utjecaju Dobrovskog i njegove infinitivne razredbe, uglavnom rabi razredba glagola prema prezentu (Petr i sur. 1986: 427–493), no glagolskih vrsta (*slovesné třídy*) je pet: glagoli na e (*nesu*, *beru*, *peču*, *mru*, *mažu*), glagoli na ne (*tisknu*, *minu*, *začnu*), glagoli na je (*kryji*, *kupuji*), glagoli na i (*prosím*, *trpím*, *sazím*) i glagoli na a (*dělám*).

Na prezentu se zasniva i razredba iz Silić-Pranjковиćeve gramatike (2005.), koja se također

⁹ Kao i u slučaju *nesti – nesq, znati – znajq* itd. Leskien navodi da glagoli kao *xvaliti – xval'q* imaju istu inf. i prez. osnovu ("Einheitlicher Verbalstamm auf -i- durch alle Formen"; Leskien 1922: 122). To je posljedica toga što Leskien smatra prez. tematski sufiks -i- dijelom osnove ("Präsensstamm auf -i-"; ibid.), dok u glagola na -e- taj sufiks naziva *Präsensformans*, ali ne smatra ga dijelom prez. osnove (Leskien 1922: 121).

poprilično razlikuje od staroslavenske. Ta će razredba biti predstavljena i pomnije analizirana u poglavlju *Glagolske vrste u suvremenim gramatikama*.

2.3. Razredbe prema temeljnoj osnovi

Roman Jakobson 1948. je u radu o ruskim glagolima prvi primijenio razredbu prema temeljnoj osnovi, a poslije su je na stsl. primijenili Morris Halle (1951.), Theodor Lightner (1966.) i Horace G. Lunt (1974.) (Mihaljević 2014: 137).

Što je točno *temeljna osnova* objasniti ćemo na primjeru Luntove razredbe.

Lunt (2001: 83) opisuje stsl. glagolski sustav tako da određuje skupinu morfema koje naziva *klasifikatorima* (eng. *classifiers*). Ti su klasifikatori infinitivni morfemi -i-, -ě-, -ja-, -ova-, -a-, -nq- i nastavci za 3. l. mn. prezenta -q̣ť, -ajq̣ť, -ěj̣ť, -bj̣ť. Ne postoji nikakvo intrinzično morfološko, fonološko ili značenjsko svojstvo koje povezuje ove morfeme: Lunt ih određuje *klasifikatorima* samo zato što se prema njima mogu predvidjeti sprežidbe stsl. glagola.

Temeljna osnova glagola osnova je koja završava klasifikatorom. Šest vrsta temeljnu osnovu izvodi od infinitiva, a tri od 3. l. jd. prezenta, što daje sveukupno devet glagolskih vrsta (Tablica 2.5.).

Tablica 2.6.

Vrsta	Klasifikator	Primjer	
		Infinitiv	3.l. jd. prezenta
1.	-i-	<i>prosit¹⁰</i>	<i>prosȇť</i>
2.	-ě-	<i>m̃něti</i>	<i>m̃neť</i>
3.	-ja-	<i>dějati</i>	<i>děj̣ť</i>
4.	-ova-	<i>milovati</i>	<i>mulujq̣ť</i>
5.	-Ca-, (C=sugl.)	<i>glagolati</i>	<i>glagol'q̣ť</i>
6.	-nq-	<i>rinq̣ti</i>	<i>rinq̣ť</i>
7.	-q̣ť-	<i>nesti</i>	<i>nesq̣ť</i>
8.	-ajq̣ť / -ěj̣ť	<i>dálati / uměti</i>	<i>dělajq̣ť / uměj̣ť</i>
9.	-bj̣ť	<i>biti</i>	<i>bj̣ť</i>

I razredba prema inf. osnovi i razredba prema prez. osnovi predviđale su sprežidbu na osnovi obiju osnova: razlika među njima u tome je koju osnovu smatraju polazišnom (primarnom). Možemo reći da za predviđanje sprežidbe razredba prema inf. osnovi zahtijeva uređeni par (inf. osnova, prez. osnova), a razredba prema prez. osnovi uređeni par (prez. osnova, inf. osnova).

¹⁰ Oblik s temeljnom osnovom masno je otisnut.

Lunt pak predviđa stsl. sprežidbe na osnovi samo jednog oblika, infinitiva ili 3. 1. jd. prezenta.

Ipak, poznavati jedan oblik nije dovoljno da se odredi sprežidba. Nije dovoljno znati samo inf., jer npr. *pisati* i *pitati* imaju isti infinitiv u stsl. iako se različito sprežu; isto vrijedi za 3. 1. mn. prezenta, npr. *dvignoutь* i *pnoutь*.

Dovoljno je znati temeljnu osnovu, no temeljna osnova izvodi se od različitog glagolskog oblika ovisno o tom kojoj vrsti glagol pripada – a da bi se znalo od kojeg oblika se temeljna osnova tvori potrebno je znati vrstu glagola, tako da dolazimo do kružne definicije.

Činjenica da Lunt odabire upravo infinitiv kao temeljni oblik za glagol *pisati* uvjetuje da se on spreže kao a-glagol (1. 1. jd. prez. *pišo*), a činjenica da odabire 3. 1. mn. prezenta *pitajotь* za glagol *pitati* uvjetuje da se on preže kao osnova na -aj (1. 1. jd. prez. *pitajo*).

Stoga je i ovdje u pitanju također uređeni par: (temeljna osnova, inf. / 3. 1. mn. prez.).

Možemo zaključiti da je, da bi se odredila glagolska sprežidba u slavenskim jezicima potrebno znati međuodnos između prezentske i infinitivne osnove. To načelo vrijedi za sva tri načina razredbe slavenskih glagola na vrste (prema inf., prez. i temeljnoj osnovi). Načelo koje vrijedi za stsl. primjenljivo je i u suvremenim slavenskim jezicima, pa tako i hrvatskom¹¹.

Pitanje razredbe glagola u vrste i razrede u slavenskim jezicima može se svesti na pitanje kako se infinitivna osnova glagola razlikuje od prezentske.

3. Glagolske vrste u suvremenim gramatikama

U ovom dijelu prikazane su razredbe glagola po vrstama u suvremenih gramatičara: Mije Lončarića (dio *Glagoli u Hrvatskoj gramatici*, Barić et. al. iz 1979.), Stjepana Babića (u *Tvorbi riječi u hrvatskome jeziku* iz 1986.)¹² te Josipa Silića i Ive Pranjkovića (U *Gramatici hrvatskoga*

¹¹ Doista, zbog konzervativnosti slavenskih jezika u pogledu morfologije, stsl. glagolske vrste indikativne su i u hrvatskome, pa tako je svih devet sprežidbenih obrazaca koje Lunt identificira u stsl. nazočno u hrvatskom. Razlike u sprežidbenim obrascima među tim dvama jezicima proizlaze ne iz promjene obrazaca već iz:

1) Fonoloških promjena u hrvatskome, koji se udaljio od kasnog općeslavenskog mnogo više nego stsl., npr. stsl. inf. *pitati* – 2. 1. jd. prez. *pitaješi*: hrv. inf. *pitati* – 2. 1. jd. prez. *pitaš*.

2) Preskakanja glagola iz jedne sprežidbene vrste u drugu u hrvatskom, npr. stsl. inf. *želēti* – 2. 1. jd. prez. *želēješi* (-ěj- osnova prema Luntu): hrv. inf. *željeti* – 2. 1. jd. prez. *želiš* (razred 3.2. prema *Hrvatskoj gramatici*, koji odgovara -ě- osnovi prema Luntu).

¹² Sličnu je razredbu Babić objavio i ranije u članku *O podjeli glagola na vrste* u časopisu *Jezik* 1980. (Jelaska i Bošnjak 2019:55)

jezika iz 2005).

3.1. Hrvatska gramatika (Mijo Lončarić)

Vrste prate Dobrovskýjevu razredbu prema temtskom sufiksu („tvorbenom morfu“) inf. osnove (Barić i sur. 1998: 248).

Prvu vrstu, prema Dobrovskýjevu obrascu, čine glagoli kojima se nastavak -ti u infinitivu dodaje izravno na osnovu, bez tematskog samoglasnika, pa se stoga nazivaju atematskim glagolima. Tvorbeni morf u tom slučaju nulti je morfem (Marković 2012: 220). Prezenti su na -em, -eš, -e, -emo, -ete, -u (u nastavku: e-prezent, tj. prezent s tematskim sufiksom -e- na mjestu sufiksalnog morfema (Silić i Pranjković 2005: 59)) i -jem, -ješ, -je, -jemo, -jete, -ju (u nastavku: je-prezent).

Drugu vrstu čine glagoli kojima inf. osnova završava tvorbenim morfom -nu-, odnosno infinitiv im završava na -nuti. Prez. osnova završava im na infiks -n- iza kojeg primaju nastavke -em, -eš, -e, -emo, -ete, -u.

Treću vrstu, čine glagoli kojima je inf. osnova u općeslavenskom završavala tvorbenim morfom -ě, a u hrvatskom se taj glas odrazio kao dvoglasnik *je, e* ili *a* (ispred nepčanika), odnosno infinitivi im završavaju na -jeti, -eti i -ati. U prezentu ovi glagoli imaju isključivo nastavke koji su postali od općeslavenskih -'o (s jotacijom), -iši, -itъ, -imъ, -ite, -ętъ, koji odgovaraju hrvatskim -im, -iš, -i, -imo, -ite, -e (u nastavku: i-prezent).

Četvrtu vrstu čine glagoli kojima inf. osnova završava tvorbenim morfom -i, odnosno glagoli kojima inf završava na -iti. U prezentu imaju nastavke koji su postali od općeslavenskih -'o (s jotacijom), -iši, -itъ, -imъ, -ite, -ętъ, koji odgovaraju hrvatskim -im, -iš, -i, -imo, -ite, -e.

Petu vrstu čine glagoli kojima inf. osnova završava tvorbenim morfom -a, odnosno glagoli kojima infinitiv završava nastavkom -ati. Prezenti su na -em, -eš, -e, -emo, -ete, -u; -jem, -ješ, -je, -jemo, -jete, -ju i -am, -aš, -a, -amo, -ate, -aju (u nastavku: a-prezent).

Šestu vrstu čine glagoli s inf. osnovom s infiksom -ov-/-ev-/-iv-, odnosno s infinitivom na -ovati, -evati, -ivati (tvorbeni morf je -ova, -eva, -iva. U prez. osnovi taj infiks prelazi u -u-, pa prezent završava na -ujem, -uješ, -uje, -ujemo, -ujete, -uju (e-prezent s infiksom -uj-).

Uz to navedena su i četiri nepravilna glagola: *biti – jesilbudeš, htjeti – hoćeš, ići – ideš i spati – spiš*.

Tablica 3.1.

Razred	Primjer	Opis
1.1.	<i>krasti – kradeš</i>	atematski infinitiv; prez. osnova na <i>d, t</i>
	<i>pasti – padneš</i>	
	<i>plesti – pleteš</i>	
	<i>sresti – sretnoš</i>	
	<i>rasti – rasteš</i>	
	<i>jesti – jedeš</i>	
1.2.	<i>gristi – grizeš</i>	atematski infinitiv; prez. osnova na <i>s, z</i>
	<i>tresti – treseš</i>	
	<i>donijeti – doneseš</i>	
1.3.	<i>crpsti – crpeš</i>	atematski infinitiv; prez. osnova na <i>p, b</i>
	<i>dupsti – dubeš</i>	
	<i>nasuti – naspeš</i>	
1.4.	<i>peći – pečeš</i>	atematski infinitiv; prez. osnova na <i>k, g, h</i>
	<i>strići – strižeš</i>	
	<i>vrći – vršeš</i>	
	<i>pući – pukneš</i>	
	<i>leći – legneš</i>	
1.5.	<i>uzeti – uzmeš</i>	atematski infinitiv; prez. osnova na <i>m, n</i>
	<i>početi – počneš</i>	
	<i>kleti – kuneš</i>	
	<i>žeti – žanješ/žnješ</i>	
1.6.	<i>mrijeti – mreš</i>	atematski infinitiv; prez. osnova na <i>r, l</i>
	<i>drijeti – dreš</i>	
	<i>zreti – zreš/zriš</i>	
	<i>zreti – zreš/zriš</i>	
	<i>trti – tareš/treš</i>	
	<i>klati – kolješ</i>	
	<i>mljeti – melješ</i>	
1.7.	<i>piti – piješ</i>	atematski infinitiv; prez. osnova na <i>i, u, je</i>
	<i>čuti – čuješ</i>	
	<i>umjeti – umiješ</i>	
2.	<i>venuti – veneš</i>	inf. na -nuti
3.1.	<i>željeti – želiš</i>	inf. na -jeti (<-ėti); i-prezent
	<i>bdjeti – bdiš/bdiješ</i>	
	<i>vreti – vriš...vru</i>	
3.2.	<i>držati – držiš</i>	inf. na -ati (<Cėti), C=nepčani suglasnik; i-prezent
	<i>bojati – bojiš</i>	
	<i>stajati – stojiš</i>	
4.	<i>voziti – voziš</i>	inf. na -iti; i-prezent
5.1.	<i>pitati – pitaš</i>	inf. na -ati; a-prezent
	<i>pokušavati – pokušavaš</i>	
5.2.	<i>pisati – pišeš</i>	inf. na -ati; je-prezent s jotacijom
	<i>šetati – šećeš</i>	
5.3.	<i>derati – dereš</i>	inf. na -ati; e-prezent (s i bez prijevoja)
	<i>brati – bereš</i>	
	<i>zvati – zoveš</i>	
	<i>slati – šalješ</i>	
5.4.	<i>grijati – griješ</i>	inf. na -(j/v)ati; je-prezent bez jotacije
	<i>pljuvati – pljuješ</i>	
6.	<i>trgovati – trguješ</i>	inf. na -ovati/evati/ivati; prez. na -ujem

(7.)	<i>biti – jesi</i> <i>htjeti – hoćeš</i> <i>ići – ideš</i> <i>spati – spiš</i>	nepravilni
------	---	------------

3.1.1. Opaske

Ova razredba dosljedno prati Dobrovskog u određenju i imenovanju (numeraciji 1.-6.) šesterih infinitivnih vrsta (uz dodatak nepravilnih glagola koji se ne uklapaju ni u jednu vrstu).

Prva vrsta podijeljena je na razrede prema završetku prez. (te osim n-osnova i m-osnova također i inf.) osnove: 1.1. *d, t*; 1.2. *s, z*; 1.3. *p, b*; 1.4. *k, g, h*; 1.5. *n, m*; 1.6. *r, l*; 1.7. samoglasnici (*i, u, je*). Treća vrsta podijeljena je na dva razreda s obzirom na tvorbeni morf inf. osnove: 3.1. odraz jata; 3.2. *a*. Peta vrsta podijeljena je prema prez. nastavcima, osim četvrtog razreda: 5.1. *a*-prezent; 5.2. *je*-prezent; 5.3. *e*-prezent; 5.4. *je*-prezent (gdje je *j* ili *v* koje prelazi u *j* nazočno i u inf. osnovi).

Lončarić najdosljednije slijedi jezičnu povijest pri odredbi vrsta, pa tako dosljedno luči atematske glagole prve vrste (npr. *klati, mljeti, mrijeti, trti*: svi razred 1.6.) od a-glagola (npr. *brati, zvati, slati*: svi razred 5.3.).

Uvedena je kategorija nepravilnih glagola, koja postoji neovisno o ostalim glagolskim vrstama. Uglavnom tu spadaju glagoli sa supletivnim osnovama (*biti: bi – jes – bud, ići: it – id – iš*), glagola *htjeti* s većim alternacijama u osnovi (npr. *hoću > ću*) i od glagola *spati* koji se spreže prema vrsti 3.2. ali nema nepčanic pred tematskim odrazom jata.

3.2. Stjepan Babić

Babić je svoju podjelu predstavljao tripot u članku *O podjeli glagola na vrste* u časopisu *Jezik* (1980)., u *Tvorbi riječi u hrvatskome jeziku* (1986) i u djelu *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika* iz 1991 (Jelaska i Bošnjak 2019: 54), gdje donosi detaljniji popis glagola koji pripadaju pojedinim vrstama. Vrste su sljedeće (Babić 1986: 21; Auburger 2016: 8 – 14).

Tablica 3.2.

Razred	Primjer	Opis
1.1.	<i>bosti – budeš cvasti – cvateš pasti – paseš gristi – grizeš donijeti – doneseš</i>	inf. na -V ¹³ sti, prez. na -(d/t/s/z)eš inf. na -nijeti, prez. na -neseš
1.2.	<i>grepsti – grebeš crpsti – crpeš</i>	inf. na -Csti, prez. na (b/p)eš
1.3.	<i>peći – pečeš leći – ležeš vrći – vršeš moći – mogu</i>	inf. na -Vći, prez. na -(č/ž/š)eš moći
1.4.	<i>zreti – zreš zreti – zreš/zriješ/zrim trti – tareš mreti – mreš vreti – vriješ</i>	inf. na (re-/ rije-/ r-)ti, prez. na -reš/riješ
1.5.	<i>čuti – čuješ početi – počneš uzeti – uzmeš žeti – žnješ/žanješ naduti – nadmeš kleti – kuneš umjeti – umiješ mljeti – melješ žnjeti – žnješ/žanješ</i>	inf. na -uti, prez. na -uješ inf. na -eti, prez. na -(n/m/nj)eš inf. na -uti, prez. na -meš inf. na -leti, prez. na -uneš inf. na -Kjeti, prez. na -iješ (K ≠ l, n) inf. na -(lj/nj)eti, prez. na -(lj/nj)eš
1.6.	<i>piti – piješ</i>	inf. na -iti, prez. na -iješ
1.7.	<i>dati – dadneš gnati – ženeš brati – bereš stati – staneš znati – znadeš zvati – zoveš slati – šalješ</i>	inf. na -Kati, prez. na -(K/Kn/Kan)eš, K = d, n, r, t, v inf. na -lati, prez. na -lješ
2.	<i>dignuti – digneš</i>	inf. na -nuti, prez. na -neš
3.	<i>vidjeti – vidiš bjeljeti – bjeliš crnjeti – crniš zreti – zriš</i>	inf. na -(Kje/lje/nje/Kre)ti, prez. na -(K/l/n/K)iš
4.	<i>baciti – baciš</i>	inf. na -Kiti, prez. na -Kiš
5.1.	<i>blejati – blejiš držati – držiš spati – spiš</i>	inf. na -Kati, prez. na -Kiš, K = č, j, št, š, ž
5.2.	<i>brijati – briješ davati – daješ pljuvati – pljuješ zaklinjati – zaklinješ derati – dereš hrvati – hrveš</i>	inf. na -V(j/v/nj/r)ati, prez. na -V(j/j/nj/r)eš inf. na -vati, prez. na -veš
5.3.	<i>lagati – lažeš vezati – vežeš šetati – šećeš dozivati – dozivlješ</i>	inf. na -Kati, prez. na -Kješ
5.4.	<i>bacati – bacaš</i>	inf. na -Kati, prez. na -Kaš
6.	<i>kupovati – kupuješ kraljevati – kraljuješ dokazivati – dokazuješ</i>	inf. na K(ov/ev/iv)ati, prez. na -Kuješ
7.	<i>biti – jesi</i>	nepravilni glagoli

	<i>htjeti – hoćeš</i> <i>ići – ideš</i> <i>-suti – -speš</i>	
--	--	--

3.2.1. Opaske

Babić dijeli glagole na vrste prema inf. osnovi s identičnim i identično numeriranim razredima kao i Lončarić.

Prva vrsta podijeljena je na razrede prema konačnom glasu inf. osnove, pa su tako glagoli s osnovom na odraz jata i *u* u istom razredu kao i suglasničke osnove na *n* i *m*, usprkos različitoj konjugaciji, dok su samoglasničke osnove na *i* u posebnom razredu.

Glagoli na -ati s većim glasonvim promjenama u prez. osnovi (*klati – kolješ, zvati – zoveš* itd.) svrstani su u sedmi razred prve vrste, bez obzira na povijesnu prirodu tih alternacija.

Jedan atematski glagol sa suglasničkom osnovom, *suti – speš* (i njegove složenice), nije u prvoj vrsti, već među nepravilnim glagolima.

Glagol *vreti – vrijeme/vrem* nije u trećoj vrsti kao u Hrvatskoj gramatici, već u prvoj.

Vrste 3 – 5 podijeljene su dosljedno prema tvorbenom morfu inf. osnove (*je, i, e, a*). Stoga su glagoli s inf. na -ati i prez. na -im u *a*-vrsti.

Peta vrsta podijeljena je prema prez. nastavku. Glagoli kao što su *grijati – griješ, pljuvati – pljuješ* i *davati – daješ* svrstani su među glagole s e-prezentom.

3.3. Josip Silić i Ivo Pranjković

Ova je razredba objavljena u *Gramatici hrvatskoga jezika* (2005: 42 – 45).

Tablica 3.3.

Razred	Primjeri	Opis
1.1.	<i>dovesti – dovedeš</i> <i>plesti – pleteš</i> <i>gristi – grizeš</i> <i>grestiti – grebeš</i>	-d + ti > -sti, -deš -t + ti > -sti, -teš -s/z + ti > -sti, -seš/zeš -p/b + ti > -psti, -peš/beš
1.2.	<i>žeti – žmeš</i> <i>žeti – žanješ</i> <i>početi – počneš</i>	-eti, -meš -eti, -nješ -eti, -neš
1.3.	<i>kleti – kuneš</i>	samo <i>kleti</i> i složenice
1.4.	<i>klati – kolješ</i> <i>zvati – zoveš</i> <i>slati – šalješ</i> <i>brati – bereš</i>	samo <i>klati</i> i složenice samo <i>zvati</i> i složenice samo <i>slati</i> i složenice -rati, -ereš
1.5.	<i>trti – tareš</i>	samo <i>trti</i> i složenice
1.6.	<i>mljeti – melješ</i>	samo <i>mljeti</i> i složenice
1.7.	<i>prijeti – preš</i>	-rijeti, -reš
1.8.	<i>donijeti – doneseš</i>	samo složenice na -nijeti
1.9.	<i>smjeti – smiješ</i>	-jeti, -iješ
1.10.	<i>piti – piješ</i> <i>čuti – čuješ</i>	-iti, -iješ -uti, -uješ
1.11.	<i>moći – mogu</i> <i>reći – rečeš</i> <i>vrći – vršeš</i>	-g + -ti > -ći, -žeš/-gu -k + -ti > -ći, -češ -h + -ti > -ći, -šeš
1.12.	<i>posuti – pospeš</i>	samo složenice na -suti
1.13.	<i>stati – staneš</i> <i>moći – mogneš</i> <i>reći – rekneš</i>	samo <i>stati</i> i složenice -g + -ti > -ći, -gneš -k + -ti > -ći, -kneš
1.14.	<i>dati – dadeš</i> <i>stati – stadeš</i>	-ati, -adeš
1.15.	<i>dati – dadneš</i> <i>htjeti – htjedneš</i>	-ati, -adneš samo <i>htjeti</i> i složenice
1.16.	<i>ići – ideš</i>	samo <i>ići</i>
1.17.	<i>naići – naiđeš</i>	samo složenice na -ići
1.18.	<i>zreti – zreš</i>	samo <i>zreti</i> i složenice
2.	<i>mrznuti – mrzneš</i>	-nuti, -neš
3.1.	<i>glodati – glodeš</i> <i>skakati – skačeš</i> <i>zobati – zoblješ</i> itd.	-ati, -ješ (s jotacijom)
3.2.	<i>pljuvati – pljuješ</i>	-vati, -ješ
3.3.	<i>grijati – griješ</i>	-jati, -ješ
4.1.	<i>raditi – radiš</i>	-iti, -iš
4.2.	<i>vidjeti – vidiš</i>	-jeti, -iš
4.3.	<i>ječati – ječiš</i> <i>bježati – bježiš</i> <i>vrištati – vrištiš</i> <i>zviždati – zviždiš</i>	-č/ž/št/žd-ati, -č/ž/št/žd-iš
5.1.	<i>kopati – kopaš</i>	-ati, -aš
5.2.	<i>proučavati – proučavaš</i>	-avati, -avaš
6.1.	<i>kupovati – kupuješ</i> <i>bičevati – bičuješ</i>	-ovati, -uješ -evati, -uješ
6.2.	<i>smanjivati – smanjuješ</i>	-ivati, -uješ

3.3.1. Opaske

Ova razredba dijeli vrste prema prez., a ne inf. osnovi (Marković 2012: 217).

Prvi razred čine glagoli s e-prezentom, iako su uključeni i neki glagoli s je-prezentom (npr. *žeti – žanješ* u razredu 1.2., *klati – kolješ* u razredu 1.4., *mljeti – melješ* u razredu 1.6., svi glagoli s osnovom na samoglasnik u razredima 1.9. i 1.10.).

Razredi 3 – 5 obuhvaćaju redom je-prezente, i-prezente i a-prezente, pa se tako razredba opet ponešto razlikuje od onih u Hrvatskoj gramatici i Babić: glagoli s inf. na -ati i prez. na -i- u istoj su vrsti kao i glagoli s inf. na -jeti i prez. na -i- (kao u *Hrvatskoj gramatici*), ali nisu u trećoj već četvrtoj vrsti s glagolima kao što je *raditi – radiš*. Petu vrstu čine samo inf. na -ati i prez. na -aš, dok ostali glagoli s osnovom na -a- spadaju: (1) u prvu vrstu: glagoli s glasovnim promjenama (uglavnom prijevoji), kao i kod Babić, npr. *zvati – zoveš*, *slati – šalješ*), (2) u treću vrstu: glagoli s je-prezentom i jotacijom (5.1.), glagoli s je-prezentom kao *grijati – griješ* (5.2.) i glagoli s je-prezentom kao *pljuvati – pljuješ* i *davati – daješ* (5.3.)

Prednost ove razredbe to je što su detaljno popisani svi spreznidbeni obrasci. Još jedna korisna osobitost Silić i Pranjković je izdvajanje prez. osnova s infiksima -n- i -d- u posebne razrede (npr. *dati – dadneš* i *moći – mogneš* u razredu 1.13., *stati – staneš* u razredu 1.14, *htjeti – htjedneš* u razredu 1.15.). Prema tome ovo je najdosljednija razredba, dok je Lončarić najnesustavniji, svrstavši sve ove glagole u razred 5.1. (inf. na -ati, a-prezent).

Razvrstavanje navedenih obrazaca na razrede i vrste manje je sustavno nego u Babića, te mnogo manje nego u *Hrvatskoj gramatici*, koja se najdosljednije ugleda na jezičnu povijest.

Najveći nedostatak razredbe prema Silić-Pranjkovićevoj gramatici izostanak je opisa nekih obrazaca u potpunosti, zbog čega nije jasno kamo bi bili svrstani pojedini glagoli (npr. *upirati – upireš* (Marković 2012: 221), *hrvati – hrveš*, *zapijati – zapinješ*) te pojedini glagoli s inf. na -ati i e-prezentom; glagol *naduti – nadmeš*).

4. Osnove

Da bi se glagoli podijelili na vrste i razrede, potrebno je prvo definirati glagolske osnove od kojih se tvore. To je u suvremenom hrvatskom daleko od jednostavnog zadatka, jer hrvatski gramatičari nisu suglasni oko odgovora na sljedeća pitanja:

- (1) Koliko glagolskih osnova postoji?
- (2) Kako se glagolski oblici raščlanjuju na osnovu i nastavke?
- (3) Kako se definiraju pojedine glagolske osnove?
- (4) Koji se glagolski oblici tvore od koje osnove?

U pitanjima (1) i (2) većina suvremenih gramatika (npr. Barić i sur. 1998, Težak – Babić 2009, Babić i sur. 2007, Bičanić i sur. 2013) suglasna je. Sve one definiraju dvije osnove: infinitivnu (koja se nekad naziva infinitivno-aoristnom) i prezentsku. Izuzetak su Silić i Pranjković (2005: 41), koji ustanovljavaju da za svaki jednostavni oblik postoji posebna osnova koja se dobije kad se odbace karakteristični nastavci: infinitivna, prezentska, aoristna, imperfektna, imperativna, osnova glagolskog pridjeva radnog, osnova glagolskog pridjeva trpnog, osnova glagolskog priloga sadašnjeg i osnova glagolskog priloga prošlog. No i oni također tvrde da su navedene osnove izvodljive iz infinitivne i prezentske.

U vezi s pitanjem (2) većina gramatika (Barić i sur. 1998., Težak – Babić 2009., Babić i sur. 2007., Bičanić i sur. 2013.) rabi raščlambu na specifičnu osnovu za određeni glagolski oblik (prezentsku ili infinitivnu) i nastavak, kao što je ilustrirano u tablici 4.1 na primjeru prezenta glagola *raditi*.

Tablica 4.1.

	Polazišna osnova	Nastavak
prezent	prez. osnova	1. l. jd. prez.
<i>radim</i>	<i>rad-</i>	<i>-im</i>

Silić i Pranjković (2005: 41) donose drugačiju raščlambu: 1. l. jd. prez. glagola *raditi* u njihovoj se gramatici raščlanjuje na prez. osnovu *radi-* i nastavak za 1. l. jd. prez. *-m*, s time da se prez. osnova dodatno raščlanjuje na korijenski morfem *rad-* i sufiksni morfem *-i-*.

Prema njima svaki se oblik prepoznaje prema sufiksnom morfemu osnove, npr. prezent se prepoznaje prema sufiksnom morfemu *-e-*, *-je-*, *-i-* ili *-a-*. Tako se svaki glagol sastoji od korijenskog morfema (koji određuje osnovno značenje glagola), sufiksnog morfema (koji određuje glagolski oblik) i nastavka (koji određuje lice, broj ili rod) (Silić i Pranjković 2005: 59), kao što je ilustrirano u tablici 4.2. također na primjeru prezenta glagola *raditi*.

Tablica 4.2.

	polazišna osnova		nastavak
	korijenski morfem	sufiksadni morfem	
prezent	prez. osnova		1. l. jd.
	značenje	prezent	
<i>radim</i>	<i>radi-</i>		-m
	<i>rad-</i>	-i-	

U vezi s pitanjima (3) i (4) odstupanja su velika.

Silić i Pranjković definiraju osnove na potpuno drugačiji način od ostalih gramatičara, tako da je njihova tvorba pravilna, no ono što ostale gramatike nazivaju osnovom u Silića i Pranjkovića uglavnom odgovara korijenskom morfu. **Infinitivna osnova** dobiva se dodavanjem inf. sufiksadnih morfema na korijenski morfem (-ø-, -i-, -a-, -nu-, -ava-, -iva-, -ova-, -eva-). **Prezentska osnova** dobiva se dodavanjem prez. sufiksadnih morfema (-e-, -je-, -i-, -a-) na korijenski morfem (2005: 59).

Infinitivna osnova polazišna je za infinitiv, aorist, imperfekt, glagolski pridjev radni, glagolski pridjev trpni i glagolski prilog prošli, a prezentska za prezent, imperativ i glagolski prilog sadašnji (2005: 41).

Prema Hrvatskoj gramatici (Barić et. al. 1998: 235) infinitivna i prezentska osnove definirane su na sljedeći način:

(1) **Infinitivna ili infinitivno-aoristna osnova**, koja se dobije tako da se "u većini slučajeva" u infinitivu odbaci nastavak –ti (npr. inf. *viknuti*: inf. osnova *viknu-*).

Od inf. osnove tvore se "infinitiv (*pisa-ti*), aorist (*pisa-h*), prilog prošli (*pisa-vši*), pridjev trpni većine glagola (*pisa-n*), imperfekt nekih glagola (*kl-ah*, *br-ah*) i imperativ glagola 1. razreda pete vrste (*kopa-j*, *pita-j*)."

(2) **Prezentska osnova**, koja se dobije tako da se u prezentu odbace prezentski nastavci (-em, -eš itd.; -jem, -ješ itd.; -am, -aš itd.; -im, -iš itd.) (npr. prez. *viknem*: prez. osnova *vikn-*).

Od prez. osnove tvore se "prezent (*piš-em*, *čit-am*), prilog sadašnji (*piš-ući*, *čit-ajući*), imperfekt većine glagola (*pis-ah*, *čit-ah*), imperativ većine glagola (*piš-i*, *vid-i*) i pridjev trpni nekih glagola (*viđ-en*, *proš-en*)."

Prema Babiću i Težaku (2009: 145 – 152) inf. i prez. osnova definirane se pomoću

infinitiva: **infinitivna osnova** se dobiva odbacivši nastavke -ti i -ći, a **prezentska osnova** odbacivanjem završetaka -uti (npr. *nabreknuti – nabrekneš*), -jeti (*živjeti – živiš*), -iti (*brojiti – brojiš*) ili -ati (*bacati – bacaš*), dok glagoli na -ći (*doći – dođeš*) i -sti imaju posebne prezentske osnove (*nabosti – nabodeš*). Od prezentske se osnove i nastavaka uvijek tvore prezent i glagolski prilog sadašnji (koji se uvijek tvori tako da se trećoj osobi množine u prezentu doda nastavak -ći), ponekad imperfekt i rijetko glagolski pridjev trpni i imperativ, a od infinitivne osnove uvijek infinitiv, aorist, glagolski pridjev radni, glagolski prilog prošli, u većini slučajeva imperativ i glagolski pridjev trpni te ponekad imperfekt. Iste definicije te ista pravila za tvorbu ostalih glagolskih oblika donose i Babić i sur. (2007: 510 – 511) i Bičanić i sur. (2013: 206 – 207).

U sljedećim poglavljima odgovorit će se na četiri pitanja postavljena na početku ovog poglavlja.

4.1. Koliko glagolskih osnova postoji (i koje su to osnove)?

Tvrdnja Silića i Pranjkovića da se svaki oblik tvori od vlastite osnove svakako je prihvatljiva. Pa i kad bi sve polazne osnove od kojih se tvore razni glagolski oblici bile dosljedno jednake (a nisu), bilo bi prihvatljivo tvrditi da je riječ o različitim osnovama koje su identično ostvarene.

Da osnove u raznim glagolskim oblicima nisu jednake nagovještuje, osim općenito prepoznate opreke između prezentske i infinitivne osnove, i niz nekonzistentnosti u tvorbi osnova za druge glagolske oblike. U hrv. to su glagolski pridjevi radni i trpni glagola na *-rijeti* (npr. *uprijeti – upro – uprla – uprt* koji se tvori od osnove *pr-* umjesto *prije-*). U stsl. u korist toga idu i imperativi glagola *rešt* i *pešti* tvoreni od osnove *rbk-* i *pbk-*, dakle u nižem prijevornom stupnju u odnosu na prez. osnovu od koje se inače tvori imperativ. Sama činjenica da neki glagoli tvore imperfekt polazeći od inf. (*zvah, zvaše*), a neki od prez. osnove (*žnjah, žnjaše*) nagovještuje da se osnove ne preslikavaju iz jednog glagolskog oblika u drugi, već da je izbor osnove neuređen proces i da je osnova podložna nepredvidljivim glasovnim promjenama.

Stoga definiramo sljedećih devet osnova od kojih se tvore jednostavni glagolski oblici: infinitivna, prezentska, aoristna, imperfektna, imperativna, osnova glagolskog pridjeva radnog, osnova glagolskog pridjeva trpnog, osnova glagolskog priloga sadašnjeg i osnova glagolskog priloga prošlog.

No, u opisu sprežidbe ograničit ćemo se na definiranje polaznih osnova, infinitivne i

prezentske. U velikoj većini slučajeva ostale osnove pravilno su izvedljive iz njih, a nerijetko i jednake.

4.2. Kako se glagolski oblici raščlanjuju na osnovu i nastavke?

U prethodnom poglavlju definirali smo *koje* osnove postoje. Logičan nastavak bio bi definirati *što* te osnove *jesu*, odnosno kako se glagoli dijele na osnove i nastavke.

No, prije nego definiramo kako se glagoli dijele, moramo ustvrditi *na što* se uopće oni dijele. Zasad znamo da postoji devet osnova, jedna za svaki jednostavni glagolski oblik, no nismo odgovorili što još, osim osnove, čini glagol.

Silić i Pranjković raščlanjuju glagol na tri sastavnice: korijen, sufiksalni morfem i nastavak. Prije nego bismo prihvatili tu raščlambu, potrebno je ukazati na dvije poteškoće.

(1) Prva poteškoća terminološke je prirode i lako ju je razriješiti. Tiče se istovjetnosti pojmova *sufiksalni morfem* i *tvorbeni sufiks*.

U literaturi se za konačni glasovni skup inf. osnove (-*o*- -*nu*-, -*ě*-, -*i*-, -*a*-, -*ova*-) rabi nekoliko pojmova: Lončarić rabi pojam *tvorbeni morf* (Barić i sur. 1998: 248) ili *sufiks* (Barić i sur. 1998: 235), u Babukića to je *karakteristika* (1854: 240), u Silić-Pranjkovićevoj gramatici odgovara mu pojam *sufiksalni morfem* (2005: 41), u Dobrovskog *Bildungslaut* (1809: 114), a u Matasovićevoj gramatici odgovara mu pojam *tematski sufiks* (2008: 258; upotrebljavan za morfeme kojim se tvori prezent, ali svakako istovjetan *sufiksalmom morfemu* kako ga definiraju u Silić-Pranjkovićevoj gramatici).

Radi uniformnosti od sada će se u ovom radu upotrebljavati pojam *tematski sufiks*. Da ne bi bilo nedoumica, taj pojam će odsad će se odnositi upravo na ono što na što se odnosi u Silić-Pranjkovićevoj gramatici. Sada raščlamba izgleda ovako:

Tablica 4.3.

korijen	tematski sufiks	nastavak
<i>rad</i> -	- <i>i</i> -	- <i>m</i>
<i>rad</i> -	- <i>i</i> -	- <i>ti</i>

(2) Druga poteškoća vjerojatno je najveća u čitavom opisu hrvatskog glagolskog sustava.

Može se svesti na pitanje: "Je li osnova glagola jednaka zbroju korijena i tematskog sufiksa?"

Za Silića i Pranjkovića odgovor je potvrđan. No, takva morfemska raščlamba nije bez poteškoća. Izdvojit ćemo neke.

Prez. osnova glagola *raditi* je *radi-* i istovjetna je inf.. Prez. osnova glagola *tresti* je *trese-* i različita od inf. (*tres-*). To je u opreci s većinom prihvaćenih raščlambi gdje je prez. osnova glagola *raditi* različita od inf. (*rad-* : *radi-*), a glagola *tresti* istovjetna inf. (*tres-*).

Nastavak za 3. l. mn. prezenta u Silića i Pranjkovića u većini slučajeva nije glasovni skup, već transformacija, npr. *tresu* od osnove *trese-* transformacijom *e > u*.

Možda najveća poteškoća tvorba je imperativne osnove od polazne prezentske, koja zahtijeva nepotrebno komplicirana izvedbena pravila. Glagoli s prez. tematskim sufiksima *-i-* i *-e-* mijenjaju taj sufiks impt. tematskim sufiksom *-i-* (*trese- radi-* > *tresi-*, *radi-*), glagoli s tem. sufiksom *-a-* dobivaju *-aj* (*čita-* > *čitaj-*), a glagoli s tem. sufiksom *-je-* dobivaju *-j* (*čuje-* > *čuj-*) (Silić-Pranjković 2005: 74).

Kod glagola kao *pisati* – *pišeš* tematski sufiks definiran je kao *-e-* (umjesto *-je-*), da bi se mogla dobiti impt. osnova s jotacijom (*piši-*), što onda ostavlja neobjašnjenim kako je uopće došlo do jotacije u prezentu. Kad bi se oni svrstali u je-prezente, njihov imperativ trebalo bi objašnjavati novim impt. tematskim sufiksom *-ji-*, što bi bilo još kompliciranije.

Dakle, prema većini gramatika tematski sufiks u infinitivu dio je inf. osnove, dok tematski sufiks u prezentu nije dio prez. osnove. Iznimka su Silić i Pranjković (2005) kod kojih je tematski sufiks svakog glagolskog oblika dio osnove, no ta raščlamba uzrokuje poteškoće u izvođenju drugih osnova iz prezentske.

Poteškoće ne nastaju samo u vremenima tvorenim iz prez. osnove: aoristni nastavci (Silić-Pranjković 2005: 70) definirani su kao *-h*, *ništa*, *ništa*, *-smo*, *-ste*, *-še*, što funkcionira sjajno kad su u pitanju inf. osnove na samoglasnik kao *raditi* (aor. *radih*), ali kod inf. osnova na nulti morfem kao što je *plesti*, aoristna osnova tvori se tematskim sufiksom *-o-* koji se u 2. i 3. licu jednine mora mijenjati u *-e-*. Tako aor. osnova glagola *plesti* glasi čas *pleto-* čas *plete-* iako je ustvrđeno da postoji samo jedna aor. osnova.

Ostaje pitanje koja je osnova polazna za tvorbu glagolskog pridjeva trpnog *rađen*, koji je raščlanjen (2005: 80) kao: *rad-jen-ø*¹⁴.

Ove se poteškoće mogu riješiti drugačijom raščlambom:

¹⁴ Ovdje je uzrok poteškoća i definicija nastavka kao nultog morfema, a ne *-n*, što ističe i Marković (2012: 221 – 222).

Tablica 4.4.

oblik	osnova		nastavak	
	korijen	tem. sufiks(1)	tem. sufiks (2)	nastavak
<i>pletoh</i>	<i>plet-</i>	-ø-	-o-	-h
<i>rađen</i>	<i>rad-</i>	-i-	-ø-	-en
<i>vežeš</i>	<i>vez-</i>	-j-	-e-	-š

Jezična povijest nagovještuje da je oblik *rađen* nastao upravo ovako (**rad'enъ*, ne **raděnъ*), pa se on može protumačiti kao tvorba od inf. osnove **radi-* (Mihaljević 2014: 181)¹⁵. U oblicima kao *pleten* on se može shvatiti kao tematski suglasnik (kao aoristno -o-), no ovdje je motivacija za nastavkom -en nejasna. Podijelivši oblike *pletoh*, *plete* tako da je -oh, -e nastavak lakše se može objasniti tvorba pojedinih lica aorista. Oblik *vežeš*, ako pretpostavimo da je postao zamjenom glasa *a* u inf. glasom *j* u prez. osnovi (Mihaljević 2014: 141) pokazuje da se glagolski oblici mogu tvoriti dodavanjem više tem. sufiksa na korijen.

Što je postignuto usporedbom u tablici 4.5.? Može se ustvrditi da je definicija osnove kao zbroja korijena i tematskog sufiksa prihvatljiva samo kad su u pitanju oblici koji se ne mijenjaju po licima (infinitiv i glagolski pridjevi te prilozi), ali kad je riječ o finitnim oblicima (prezent, imperativ, aorist, imperfekt) pitanje definiranja osnove postaje teže. Svako lice trebalo bi imati zasebnu osnovu da bi se osnova mogla definirati kao zbroj korijena i tem. sufiksa. To je za finitne oblike nepraktično, pa će se njihove osnove definirati na drugi način.

U konačnici, važno je prisjetiti se da namjera ovog rada nije sveobuhvatni opis hrvatskog glagolskog sustava, nego razredba glagola na vrste. Raščlamba: *korijen – tematski sufiks- nastavak* prihvatljiva je, no pitanje određivanja osnove složenije je. Za potrebe razredbe glagola potrebno je definirati samo polazne osnove (inf. i prez.), što će biti učinjeno na takav način, tako da se iz njih što učinkovitije mogu izvesti glagolski oblici.

4.3. Kako se definiraju pojedine glagolske osnove?

U prethodnom poglavlju ustvrđeno je da je definicija osnova prema Siliću i Pranjkoviću

¹⁵ Ostaje nejasno zašto ovi glagoli imaju nastavak -en.

nezadovoljavajuća za razredbu glagola na vrste jer zahtijeva prevelik broj generativnih pravila. Drugi nedostatak te podjele je to što je po prirodi sintetička, tj. osnova se tvori slaganjem korijena i tematskog sufiksa, što bi pretpostavljalo da izvorni govornik može identificirati korijen glagola, a što ne mora biti slučaj.

U ovom poglavlju bit će dane definicije *infinitivnog tematskog sufiksa* i *infinitivne i prezentske osnove*. Definicije će biti analitičke, tj. postavljene tako da se sufiks i osnove mogu izvesti primjenom tvorbenih pravila na postojeće glagolske oblike hrvatskog jezika.

Prvo ćemo definirati *infinitivnu osnovu*. To je razmjerno jednostavno, jer, iako način na koji se ta osnova analitički izvodi varira od gramatika do gramatike¹⁶, konačni oblik osnove uglavnom je isti.

DEF. 1: **Infinitivna osnova** glagolski je oblik koji se dobije odbacivanjem nastavka -ti u infinitivu glagola kojima infinitiv završava na -Vti a odbacivanjem nastavka -oh u 1. l. jd. aorista glagola kojima 1. l. jd. aorista završava na -sti ili -ći; ($V = \{a, e, i, o^{17}, r, u\}$).

Jedini izvor poteškoća u suvremenom hrvatskom jeziku ovdje su glagoli na -sti u kojima je došlo do danas neproduktivnih glasovnih promjena u infinitivu ($dt / tt / st / zt > st; bt / pt / vt^{18} > pst / t^{19}$) i glagoli na -ći u kojih je došlo do također neproduktivne promjene $kt / gt / ht > t'$ (stsl. *št*, hrv. *ć*) Za njih je primjerenija definicija pomoću aorista²⁰ koja načelno vrijedi i za ostale glagole osim glagola kao što je *dati* – *dadeš*, koji imaju neočekivan aorist *dadoh*.

Potom se može jednoznačno definirati *infinitivni tematski sufiks* koji je ključan za razredbu glagola na vrste:

DEF. 2: **Infinitivni tematski sufiks** morfem je kojim završava infinitivna osnova glagola, a ne nalazi se u prezentskoj osnovi.

Naravno, da bi ovo imalo smisla, potrebno je definirati prez. osnovu:

DEF. 3: **Prezentska osnova** glagolski je oblik koji se dobije odbacivanjem glasa -u ili -e u 3. l. mn. prezenta.

Ova definicija potpuno zanemaruje granicu tematskog sufiksa i nastavka. Tako su nastavci i-

¹⁶ Npr. Babić – Težak (2009.) definiraju je pomoću infinitiva osim za glagole na -sti i -ći gdje je jednaka prez. osnovi, dok Silić i Pranjković (2005.) popisuju inf. tematske sufikse.

¹⁷ Niti jedan glagol nema infinitiv na -oti, no u teoriji, inf. osnova završavala bi mu na *o*.

¹⁸ Glagola s osnovom na *v* u današnjem standardnom hrvatskom nema, no povijesno su zabilježeni oblici kao što je *živsti* – *živem* i *pljevsti* – *pljevem* (Babukić 1854: 240).

¹⁹ U glagola *nasuti*, ali i kod povijesnih i dijalektalnih oblika kao što je *žiti* – *živem*, pored *živsti*.

²⁰ Aorist se u općesl. tvori od infinitivne osnove. Razlog protiv izbora aorista kao polaznog oblika za definiciju inf. osnove mogle bi biti analoške tvorbe od prez. osnove, ali u ovom je slučaju to bespredmetno jer su prez. i inf. osnova glagola na -sti i -ći jednake.

prezenta i e-prezenta²¹ dio nastavka, dok -j- iz -je- prezenta ostaje dijelom osnove. Isto vrijedi za n-iz ne-prezenata (*staneš, padneš*). Ovakvo stanje stvari nužno je da bi se pravilno i jednostavno objasnila tvorba oblika od prezentske osnove.

Opravdat ćemo ovakav odabir objašnjenjem tvorbe imperativa glagola s a-prezentom (npr. *čitati – čitaš*), kod kojih je stegnuti prezent uzrokovao poteškoće u suvremenim gramatikama vezane za određivanje prez. osnove ovog razreda glagola²².

Hrvatska gramatika (Barić i sur. 1998: 234) rastavlja 1. l. jd. prez. glagola *čitati* na prez. osnovu i nastavak kao *čit – am*. Inf. osnova istog glagola prema *Hrvatskoj gramatici* glasila bi *čita*²³. Prema tomu glagoli ovog razreda imaju inf. osnovu kraću od prezentske. Rastavljanje osnove i nastavka na ovaj način bilo bi razumljivo s obzirom na prethodne definicije inf. i prez. osnove (koje se dobiju odbacivanjem inf. nastavka -ti odnosno bilo kojeg od četiriju mogućih prez. nastavaka).

No, ovakvo rastavljanje nezgodno je jer povlači za sobom niz poteškoća. U nastavku Lončarić tako piše kako jedino glagoli ovog razreda iznimno tvore imperativ od inf. osnove. S obzirom na to da su imperativni nastavci u istoj gramatici (Barić i sur. 1998: 243) definirani kao -i, -j i -ø, ta anomalija u inače pravilnoj tvorbi imperativa od prez. osnove potrebna je da se objasni *a* u imperativima kao što je *čitaj*.

Tvorba imperativa nesustavno je obrađena u svim hrvatskim gramatikama, a to najbolje oprimjeruje sljedeći prikaz (prema Lazić, 2017: 23 – 24)²⁴:

Tablica 4.5.

Osnova	Sufiksni morfem ²⁵	Nastavak	Gramatika
prez.	-	-j / -i / -ø / -aj	Ham (2002.), Babić i sur. (2007)
inf. (većina glagola) prez. (samo neki glagoli)	-	-j / -i / -ø / -aj	Babić – Težak (2003)
prez. (većina glagola) inf. (glagoli s a-prezentom)	-	-j / -i / -ø	Barić i sur. (1998)
prez.	-i-, -j-, -aj-	-ø	Silić – Pranjković (2005)
prez.	-	-i / -ø	Raguž (2010)

²¹ Pojmovi i- i e-prezent odnose se na prezente s tematskim sufiksom -i odnosno -e. Oni su poblize objašnjeni u petom dijelu.

²² Zanimljivo da i glagoli kao *smjeti – smijem* također imaju stegnute oblike (*smijem*) koji se nikad ne svrstavaju u zaseban razred.

²³ Kao što se da zaključiti iz sljedećeg odlomka:
"Od infinitivne osnove [tvori] se ... imperativ glagola 1. razreda p e t e vrste (*kopa – j, čita – j*)."
(Barić i sur. 1998: 234).

²⁴ Prikaz je ograničen na 2. l. jd. impt. zbog ekonomičnosti s obzirom na to da su ostala lica predvidljiva.

²⁵ Samo Silić i Pranjković rabe podjelu na korijenski morfem, sufiksni morfem i nastavak.

Polazne osnove također su različito definirane u navedenim gramatikama:

Tablica 4.6.

Prez. osnova	Primjer (inf. čitati) ²⁶	Gramatika
3. l. mn. prez. bez nastavaka -u, -ju, -e, -aju	<i>čit-</i>	Ham (2002)
najčešće inf. bez nastavka -iti, -uti, -jeti, -ati	<i>čit-</i>	Babić i sur. (2007), Babić – Težak (2003)
prez. bez nastavaka -am..., -em..., -jem... i -im...	<i>čit-</i>	Barić i sur. (1998)
korijenski morfem + sufiksalni morfem e / je / i / a	<i>čit-</i>	Silić – Pranjković (2005)
3. l. mn. prez. od osnove koja bez samoglasnika (-u, -e)	<i>čitaj-</i>	Raguž (2010)

U Babić – Težakovoj gramatici 2. l. jd. imperativa glagola *čitati* tvori se dodavanjem nastavka -aj na prez. osnovu *čit-* (za razliku od ostalih glagola koji tvore imperativ od inf. osnove), dok se u Barić i sur. 2. l. jd. imperativa glagola *čitati* tvori dodavanjem nastavka -j na inf. osnovu *čita-* (za razliku od ostalih glagola koji tvore imperativ od prez. osnove).

Ovaj primjer ilustrira kako usuglašenost ne samo da ne postoji, već su neke gramatike u izravnom proturječju kako s definicijom osnove tako i pravilima za tvorbu vremena.

No, ako bismo prez. osnovu definirali kao u DEF. 2, imperativ se pravilno tvori dodavanjem nastavaka -i, -imo, -ite u 2. l. jd., 1. l. mn. odnosno 2. l. mn. Jedino posebno pravilo koje je potrebno je da se skup -ji krati u -j. To potvrđuje i dijakronija (impt. na -j završavali su ranije na -ji, npr. *znaji, uměji*). Također to objašnjava zašto neki glagoli umjesto -i u impt. naizgled primaju imaju -j (*pij*), a neki -ø (*stoj*): u obama slučajevima -j je dio osnove, dok se nastavak -i gubi.

Prezentski tematski sufiks trenutno se neće definirati, jer njegova definicija nije analogna definiciji inf. tem. sufiksa (koji je uvijek dio osnove). Umjesto toga glagole će se podijeliti na prez. vrste na kraju poglavlja 5.6., nakon što se detaljnije objasni razvoj hrv. prezenta.

²⁶ U načelu su polazne osnove prez. osnove. Iznimka je Raguž (2010) koji samo opisuje oblik od kojeg se tvori imperativ, dok prez. osnovu ne definira precizno, već piše da se ona "nalazi se u prezentskim oblicima bez nastavaka, a najčešće je vidljiva u 3. licu množine" (Raguž 2010: 191).

4.4. Koji se glagolski oblici tvore od koje osnove?

Nejasnoća oko toga koji se glagolski oblici tvore od koje osnove teško je pitanje oko kojeg nema slaganja ni kod jezičnih povjesničara (Mihaljević 2014: 162).

Silić i Pranjković (2005: 41) najodržljiviji su u opisu tvorbe oblika: od inf. osnove tvore se za infinitiv, aorist, imperfekt, glagolski pridjev radni, glagolski pridjev trpni i glagolski prilog prošli, a od prez. osnove prezent, imperativ i glagolski prilog sadašnji.

Prezent i imperativ tvore se od prez. osnove, kako je već objašnjeno. Glagolski prilog sadašnji najpravilniji je oblik u hrv. jeziku i dosljedno se izvodi od 3. l. mn prez.²⁷

Infinitiv, aorist i gl. pril. prošli tvore se uvijek od inf. osnove. Infinitiv je najnestalniji od tih oblika, s čestim predvidljivim fonološkim promjenama (npr. *krad – ti > krasti*). Glagolski pridjevi tvore se od inf. osnove, no ponekad s nepredvidljivim promjenama (npr. *upro / uprt*). Neki glagoli izuzetno imaju oblike od prez. osnove (npr. *nadmen*), uglavnom nestandardne.

Imperfekt se vjerojatno povijesno vjerojatno tvorio od inf. osnove (Mihaljević 2014: 166), iako postoje nesuglasnosti i oko oblika u prajeziku (Mihaljević 2014: 164). Neki glagoli s prijevojem u hrv. kao i glagoli na -nuti očigledno tvore impf. od prez. osnove (npr. *žnjah, koljah, tonijah*), a neki se očigledno tvore od inf. (npr. *zvah*). No, hrv. impf. nije naslijeđen, već se često tvori od više osnova za iste glagole. Za većinu oblika, međutim, nije moguće ustanoviti od koje se osnove tvore.

5. Prezenti

Da bi se shvatila definicija prezentske osnove i uspješno definiralo prezentske tematske vrste potrebno je ukratko objasniti kako funkcionira prezent u hrvatskome i slavenskim jezicima općenito.

Hrvatska gramatika (Barić i sur. 1998: 237) razlikuje četiri vrste prezentskih nastavaka, prema tematskom morfemu koji prethodi atematskim prez. nastavcima:

1. -em, -eš, -e, -emo, -ete, -u (s duljinom i bez nje)
2. -jem, -ješ, -je, -jemo, -jete, -ju (s duljinom i bez nje)

²⁷ Ovaj je oblik, naime, jedini oko čije su tvorbe suglasne sve navedene gramatike (npr. Barić i sur. 1998: 244, Silić-Pranjković 2005: 93) itd.

3. -am, -aš, -a, -amo, -ate, -aju (uvijek dugi)

4. -im, -iš, -i, -imo, -ie, -e (uvijek dugi)

Ova je podjela uglavnom prihvaćena među hrvatskim gramatičarima (Babić – Težak 2009., Babić i sur. 2007., Mihaljević -Hudeček 2013. itd.). Prihvaćaju je neizravno i Silić i Pranjković (2005: 59) koji dijele prezent na četiri vrste razlikujući četiri vrste tematskih sufiksa prez. osnove (-e-, -i-, -a-, -je-).

Da bi se razumjelo postanak i razdiobu prezenta u hrvatskome, treba razumjeti njihov postanak. Četiri su razreda tematskog prezenta u kasnom općesl. i stsl. (Matasović 2008: 258-60).

1. Prezenti na općesl. *e/o, npr. *nesti, brati*: prasl. *nesesej > općesl. *neseši* > rus. *neseš'*, hrv. *-neseš*; prasl. *beresej > općeslav²⁸. *bereši* > rus. *berěš'*, hrv. *berěš*.

2. Prezenti na *ne/na, npr. *stati, dignuti*: prasl. *stanesej > općesl. *staneši > rus. *staneš'*, hrv. *staneš*; prasl. *dwejnesej > općesl. *dvigneši > rus. *dvineš'*, hrv. *digneš*.

3. Prezenti na *je/jo, npr. *znati, padati, kriti*: prasl. *znajesej > općesl. *znaješi > rus. *znaeš*, hrv. *znaš*; prasl. *padajesej > općesl. *padaješi > rus. *padaeš'*, hrv. *padaš*, *krujesej > općesl. *kryješi, rus. *kroeš'*, hrv. *kriješ*.

4. Prezenti na općeslavensko *-i- npr. *kupiti, saditi*: prasl. *kopisej > općesl. *kupiši > rus. *kupiš'*, hrv. *kupiš*; prasl. *sadijesej > općesl. *sadiši > rus. *sadiš'*, hrv. *sadiš*.

To su iste stsl. klase koje opisuje Leskien, Vaillant, Hamm (Hamm 1974: 153)²⁹.

5.1. Glagoli s općeslavenskim -e-

Prva općeslavenska prez. klasa odgovara e-prezentima. Ona obuhvaća:

1. Atematske glagole s osnovom na suglasnik (razredi 1.1. – 1.6. prema *Hrvatskoj*

²⁸ U Matasovića ovdje stoji staro(crkveno)slavenski oblik, iz kojeg nisu izvedeni ruski i hrvatski ogledni primjeri, već je naveden usporedno s njima. S obzirom na to da se kasni općeslavenski oblici u ovom radu upotrebljavaju kao ogledni primjer rekonstruiranog slavenkog prajezika, navedeni su i u ovome prikazu.

²⁹ Mihaljević (2014: 137) dijeli tematske prezente samo u dvije skupine u dvije skupine. Općenito glagoli "e-konjugacije" dijele se na četiri razreda:

(1) Glagoli s tvrdim korijenskim suglasnikom: *neseši, vedeši*.

(2) Glagoli sa sufikslnim -n-: *dvigneši, mineši*.

(3) Glagoli s glasom [j]: *biješi, znaješi, vėruješi*.

(4) Glagoli s palatalnim suglasnikom: *pišeši, vežeši*.

Prve dvije odgovaraju e- i ne-prezentima, a druge dvije je-prezentima koji se razlikuju prema tome je li -j- postvokalno (i samim time predvidljivo) ili postkonsonantsko (nepredvidljivo, uzrokuje jotaciju).

gramatici) osim dvaju glagola razreda 1.5. kojim osnova završava na *n* (*žeti – žanješ/žnješ* i *peti – penješ*), dvaju glagola razreda 1.6. kojima osnova završava na *l* (*klati – kolješ* i *mljeti – melješ*) i glagola koji imaju infiks *-n-* u prez. osnovi (*pasti – padneš, reći – rekneš*).

U ovu skupinu spadaju dakle glagoli kao *mesti – meteš* (razred 1.1.), *gristi – grizeš* (razred 1.2.), *crpsti – crpeš* (razred 1.3.), *peći – pečeš* (razred 1.4.), *početi – počneš* (razred 1.5.), *umrijeti – umreš* (razred 1.6.).

2. Neke glagole s infinitivom na *-ati* (razred 5.3), npr. *orati – oreš, hrvati – hrveš, zvati – zoveš*, kao i *tkati – tkeš*, koji je u *Hrvatskoj gramatici* svrstan u razred. 5.1.

5.2. Glagoli s općeslavenskim *-ne-*

Druga prez. klasa obuhvaća glagole s infiksom *-n-*, a odgovara hrvatskim glagolima s prezentom na *-nem, -neš* itd. Ovakav se prezent ne navodi kao zasebni prezent u gramatikama. Gramatičari dosljedno opisuju samo glagole druge vrste (*dignuti – digneš*), a u ostalim vrstama, glagoli koji imaju *-n-* samo u prez. osnovi smatraju se iznimnima. Glagoli s *ne-*prezentom itd. u hrvatskom obuhvaćaju:

1. Atematske glagole koji ponekad imaju i *e-*prezent (razredi 1.1. i 1.4. po *Hrvatskoj gramatici*), npr. *pasti – padneš, reći – rekneš* (pored *reći – rečeš*).

2. Glagole s inf. osnovom s infiksom *-nu-*, od općeslavenskog *-nŋ-* (druga vrsta prema *Hrvatskoj gramatici*), npr. *tonuti – toneš, dignuti – digneš*.

3. Glagol *stati – staneš*, koji je u *Hrvatskoj gramatici* svrstan u razred. 5.1.

Glagoli s tematskim sufiksom *e* gubili su taj sufiks u drugim blicima izvođenim iz prez. osnove (npr. *žnješ – žnji – žnjah*). Analogijom bi se moglo pretpostaviti da će tako ovi glagoli gubiti svoj tem. sufiks *-ne-*, no to nije slučaj. I u stsl. i u rekonstruiranim praoblicima *n* ostaje u svim oblicima tvorenim od prez. osnove (npr. *staneš – stani; toneš – toni – tonijah*).

5.3. Glagoli s općeslavenskim *-je-*

Treća prez. klasa glagoli su s praslavenskim **je/jo*, koji jednim dijelom odgovaraju

glagolima s je-prezentom. prema Hrvatskoj gramatici i potonjim gramatičarima. Međutim *Hrvatska gramatika*, a ni potonje gramatike, ne navode izričito koji glagoli primaju prez. nastavke s tematskim sufiksom -e-, a koji s tematskim sufiksom -je-, iako navode primjere (npr. *piješ*).

Razdioba tematskog sufiksa -je- može se razvrstati u dvije skupine glagola: glagoli kojima inf. osnova završava na samoglasnik i glagoli koji imaju jotaciju u prez. osnovi. To su sljedeći glagoli:

1. Glagoli s inf. osnovom na samoglasnik *i* (< općesl. *i* i *y*), *u* i *ě* i atematskim infinitivom, npr. *piti – pijesh, čuti – čuješ, smjeti – smiješ* (razred 1.7. prema *Hrvatskoj gramatici*).

2. Glagoli s inf. osnovom s nastavkom -ja- (ili iznimno -va-) iza samoglasnika, npr. *grijati – griješ, lajati – laješ, davati (od dajati) – daješ* (razredi 5.2. i 5.4. prema *Hrvatskoj gramatici*).

3. Glagoli s inf. nastavkom -a- i jotacijom u prez. osnovi, npr. *klati – kolješ, pisati – pišeš, zibati – ziblješ, slati – šalješ* (razredi 1.6., 5.2. i 5.3. prema *Hrvatskoj gramatici*).

4. Glagoli s inf. na -vati/-ovati/-evati/-ivati i prez. na -ješ ili -uješ, npr. *pljuvati – pljuješ, kupovati – kupuješ* (razred 5.4. i vrsta 6 prema *Hrvatskoj gramatici*).

5. U ovu skupinu treba svrstati i općeslavenske glagole s inf. na -ati i prez. na -ajō, -aješi, a za koje u današnjem hrvatskom nije očito da su glagoli na *je/jo u svim licima prezenta. Kod tih se glagola u hrvatskome dogodila kontrakcija -aješi > -aješ > -aš te su od njih nastali glagoli s a-prezentom, koji ne postoje kao zasebna općeslavenska skupina.

Slično kao i kod glagola na -aješ, do stezanja došlo je i kod glagola *smjeti – smiješ* i *(raz)umjeti – (raz)umiješ* čiji prezent izvorno ima dvosložni skup -ije- (kao *uspjeti – uspiješ*), no često se izgovara jednosložno: *smijēš, (raz)umijēš* umjesto očekivanog *smijjēš, (raz)umijjēš*.

Kao i kod ne-prezenata, glas *j* ostaje u svim oblicima tvorenim od prez. osnove, što vrijedi i za glagole gdje je *j* postvokalno i za one gdje je *j* postkonsonantsko te je uzrokovalo jotaciju prethodnog suglasnika (npr. *piješ – pij, pišeš – piši*).

5.4. Glagoli s općeslavenskim -i-

Četvrta prezentska klasa obuhvaća glagole s prezentom na općeslavensko -i-, a odgovara glagolima s *i*-prezentom. To su sljedeći glagoli:

1. Glagoli s inf. na -jeti < općesl. -ěti (razred 3.1. prema *Hrvatskoj gramatici*), npr. *željeti –*

želiš, voljeti – voliš.

2. Glagoli s inf. na -ati < općesl. -ěti s prez. osnovom koja završava na nepčanic (razred 3.2. prema Hrvatskoj gramatici), npr. *držati – držiš, trčati – trčiš.*

3. Glagoli s inf. na -ati < općesl. -ati s prez. osnovom koja ne završava na nepčanic, a koje Lončarić (1998: 270) svrstava među nepravilne glagole. Jedini primjer ove vrste u standardnom jeziku glagol je *spati – spiš.*

4. Glagoli s inf. na -iti (četvrta vrsta prema Hrvatskoj gramatici), npr. *misлити – misliš.*

Izvorno (Matasović 2008: 259-60) u ovu klasu spadaju glagoli koji imaju infiks -i-, koji potječe od kauzativa s indoeur. nastavkom -eye- (npr. *buditi*) ili od stativa s indoeur. nastavkom -ye- (npr. *bdjeti*). Prva skupina ima infinitiv na -iti, a druga na -ěti, koji je pred nepčanicima prešao u -ati. Njima su pridodane iterativne (npr. *nositi*, prema -*nesti*) i denominalne (npr. *hvaliti*, prema *hvala*) tvorbe s inf. na -iti, koji je postao produktivan tvorbeni sufiks u općeslavenskom i potonjim slavenskim jezicima.

U prethodnom odlomku Matasović navodi sljedeće:

"Naposljedku, glagoli tipa *prasl. *želetej, 2. l. jd. *želejesej* (stsl. *želěti, želěješi*), *prešli su u hrvatskome u IV. prezentsku klasu* (usp. hrv. *željeti, želiš*). *Njihov je prežitak glagol umjeti, 2. l. jd. umiješ < prasl. *ometej, *omejesej.*" (2008: 259)

Glagol *umjeti – umiješ*³⁰ dolazi od općesl. **uměti – *uměješi*, kao i ostali atematski glagoli s inf. osnovom na -ě- (npr. *uspjeti – uspijem, smjeti – smije, zreti – zrijem*). Glagoli kao što je *željeti – želiš* (razred 3.1. prema *Hrvatskoj gramatici*), imaju istu sprežidbu kao i stativni glagoli koji tvore prez. prema četvrtoj prez. klasi, kako je navedeno u daljnjem tekstu (primjeri su *bdjeti, smrdjeti i gorjeti*). Glagol *željeti – želiš* s prez. po četvrtoj klasi inovacija je u zapadnim južnoslavenskim jezicima (slov. *želeti – želiš*, ali bug. *želaya < općesl. želati – želajo; stsl. želěti – želějo*) (Derksen 2008: 555).

Sličan prijelaz imaju i glagoli *bljeljeti, cjeljeti, govjeti, kopnjeti, odoljeti, preti* i slov. *tleti (< *tělěti), zreti – zriš*. Ova klasa ostala je plodna i poslije pa su prema *bjeljeti* tvoreni glagoli kao što su *crvenjeti, plavjeti* itd., ali i glagol *voljeti* (denominal od *volja*).

³⁰ 2. l. jd. prez. navedeno je umjesto 1. l. zato što izravno odgovara rekonstruiranom obliku na **-ěješi*, za razliku od 1. l. jd. koje u hrvatskome nema odraz općesl. **-ějo*

5.5. Općeslavenski atematski prezent

Uz četiri skupine tematskih nastavaka u kasnom općeslavenskom, a poslije i u stsl. postojala je i skupina od pet sljedećih glagola s atematskim prezentom:

Tablica 5.1.

INF	PREZ. 1. l. jd.	PREZ. 3. l. jd.	PREZ 3. l. mn.	IMPT 2. l. jd.	IMPF 1. l. jd.
* <i>byti</i>	* <i>esmь</i>	* <i>estь</i>	* <i>soťь</i>	* <i>bōdi</i>	* <i>běhь</i> / (* <i>běahь</i>)
* <i>dati</i>	* <i>damь</i>	* <i>dastь/dastь</i>	* <i>dadęťь</i>	* <i>dad'ь</i>	* <i>daděahь</i>
* <i>jьmęti</i>	* <i>jьmamь</i>	* <i>jьmatь</i>	* <i>jьmoťь</i>	* <i>jьmęji</i>	* <i>jьměahь</i>
* <i>ęsti</i>	* <i>ęmь</i>	* <i>ęstь</i>	* <i>ędęťь</i>	* <i>ęd'ь</i>	* <i>ęděahь</i>
* <i>vędęti</i>	* <i>vęmь</i>	* <i>vęstь</i>	* <i>vędęťь</i>	* <i>vęd'ь</i>	* <i>vęděahь</i>

Atematski prezenti nemaju niti jedan od četiriju gore opisanih tematskih sufiksa već izravno na osnovu u prezentu primaju nastavke *-mь*, *-si*, *-ь*, *-mь*, *-te*, *-ntь*. Jedini glagol koji ima ove nastavke i u suvremenom standardnom hrvatskom jeziku glagol je *biti* s prezentom *jesam*, *jesi*, *jest*, *jesmo*, *jeste*, *jesu*³¹.

Nastavak *-m* u 1. l. jd. prez. prenesen je u hrvatskom na tematske glagole, gdje se dodaje na tematski sufiks (*-e-*, *-ne-*, *-je-*, *-i-*). Iznimka su standardni glagoli *htjeti* – *hoću* i *moći* – *mogu*, te još nekoliko glagola s povijesnim i dijalektalnim oblikom na *-u*, npr. *velju*, *viđu* (Skok 1971 (III): 573, 586).

Glagoli *dati* i *imati* promijenili su sprežidbu u prezentu i u hrvatskom se sprežu kao *pitati* – *pitaš*. Glagol *jesti* spreže se kao glagol *krasti* – *kradeš*. Glagol *vjediti* ne postoji u standardnom hrvatskom jeziku, a njegove složenice na *-vijedati* sprežu se kao *pitati* – *pitaš*. Dijalektalno (čakavski) i povijesno (dubrovački pisci) glagoli *jesti* i *vjediti* imaju sačuvan jedinstveni prezent s odrazom jata: *jim*, *jiš*, *ji*, *jimo*, *jite*, *jidu*, *vim*, *viš*, *vi*, *vimo*, *vite*, *vidu*; *vijem*, *viješ*, *vije*, *vijemo*, *vijete*, *vjedu* (Skok 1971 (I): 776; (III): 576).

5.5.1. Hrvatski de-glagoli

Glagol *dati* ima redupliciranu³² (Mihaljević 2014: 132) osnovu **dad-* (stoga **dastь* < **dad-*

³¹ Oblik *jesam* ima *a* nastalo epentezom, a ne vokalizacijom; oblik *jesmo* ima isti odraz **-mь* > *-mo* kao i tematski glagoli; oblik *jesu* nastao je analogijom od prvotnog *su*.

³² Neki smatraju da je ipak riječ o infiksu prenesenom prema osnovama **ęd-* i **vęd-* (Mihaljević 2014: 132).

ti u 3. l. jd. prez.), koja ostaje u imperativu, ali i imperfektu (**daděahъ* naspram **dahъ* u aoristu). Ta reduplikacija posebno je značajna u hrvatskom jer je osnova **dad-* sačuvana u prezentu *dadem*, a pogrešnom raščlanom (**da-d-* gdje je -d- infiks kao i -n-) infiks -d- prenio se u druge glagole: *imati*, *znati*, *stati*, *htjeti* (koji uz *htjedeš* ima i prezent s obama infiksima *htjedneš*).

Glagoli ove vrste imaju -d- u imperativu i imperfektu (*dadi*, *dadijah*), ali i u aoristu (*dadoh*, *znadoh*, *stadoh*, *htjedoh*), koji se inače ne tvori od prezentske osnove. Razlog tomu vjerojatno je utjecaj glagola *ići* kojem i prez. i inf.³³ osnova glase *id-* no ima nepravilan infinitiv bez glasa d.

Glagol *ići* – *ideš* i njegove složenice s jotacijom u obama osnovama (*doći* – *dodeš* itd.) nisu etimološki povezane s atematskim prezentima i glagolom *dati*, već je -d- praindoeuropski imperativni nastavak koji je prešao u prez. osnovu (Matasović 2008: 281).

Sprezidba de-glagola kao što je *dati* – *dadeš* i glagola *ići* – *ideš* i njegovih složenica u hrvatskom je ujednačena, osim u tome što *ići* ima supletivan glagolski pridjev radni trpni (*išao*, *išav(ši)*). Kod de-glagola teško je ustvrditi tvore li se gl. prid. radni i gl. pril. prošli prema infinitivu ili aoristu zato što se *d* u skupinama *dl* i *dv* u hrvatskom svakako gubi (usporedi *krao*, *kravši*). Vjerojatno su i oni nepravilni, odnosno nemaju *d*, kao i infinitiv i gl. prid. trpni (*dan* i *znan* umjesto **daden* i **znaden*.)

5.6. Pregled prezenta u hrvatskom

Moguće je konačno uspostaviti sljedeću definiciju:

DEF. 4: **Prezentski tematski sufiks** morfem je koji u *nestegnutom* obliku 2. l. jd. tematskih glagola stoji između prezentske osnove i prezentskog nastavka -š. Kod stegnutih glagola nije vidljiv osim u 3. l. jd. prezenta. Za glagole koji u 3. l. mn. na prezentsku osnovu primaju nastavak -u prezentski je tematski sufiks -e, a za glagole koji u 3. l. mn. prez. na prez. osnovu primaju nastavak -e prezentski je tematski sufiks -i.

Stegnuti glagoli kao što su *znati* – *znâš* (< *znâjěš*) i *smjeti* – *smijěš* (< *smijěš*) zahtijevaju opsinu definiciju pomoću oblika 3. l. mn. prez. Ta definicija vrijedi i za ostale glagole.

Prez. osnovu definirali smo odbacivanjem sufiksa -u i -e u 3. l. mn. prez. Time su tematski sufiksi -e- i -i- ostali dijelom nastavka, a ne prez. osnove. Time je utvrđeno da u hrv. postoje dvije osnovne pravilne tematske prezentske sprezidbe: e- (većina glagola) i i- (*željeti* – *želiš*, *raditi* –

³³ Još jedan dobar argument za to da se ova osnova zove aoristnom.

radiš, spati – spiš) te jedna atematska (u standardu samo gl. *biti – jesi*, povijesno/dijalektalno također *jesti – jim, vjediti – vim / vijem*³⁴). U DEF. 4 potrebno je bilo naglasiti da definicija prez. tematskog sufiksa vrijedi samo za tematske glagole, dakle sve standardne hrvatske glagole, osim glagola *biti*. Sličan sustav za stsl. iznosi i Mihaljević (2014: 137 – 138; poglavlje 2.2 u ovom radu).

Svakako valja i uočiti da je ovakva definicija prezentskog tematskog sufiksa u suvremenom hrvatskom različita od definicije prezentskog tematskog sufiksa u općeslavenskog (kakvu primjerice rabi Matasović i koja je u osnovi Leskienove razredbe na 4 prezentske vrste/sprezidbe). Pojam prezentski tematski sufiks u ovom je slučaju nanovo definiran i odsad će se u nastavku ovog rada odnositi na ono što se pod njim podrazumijeva u DEF. 4.

Općeslav. ne-prezenti i je-prezenti, kao i hrv. inovativni de-prezenti podskupina su e-glagola, zato što su nastavci -n i -j shvaćeni kao proširenja prez. osnove, a ne dio tem. sufiksa, dok je proširenje -d- dio i inf. i prez. osnove (aor. *dadoh*) te se iznimno ne nalazi u inf.

To je svakako dijakronijski pogrešno, jer su -je-, -ne- i -e- izvorni tematski sufiksi za prezent, ali je sinkronijski opravdano. Argument u korist toga je tvorba imperativa: *stati – staneš – stani; reći – rekneš – rekni; tonuti – toneš – toni* (također impf. *tonijah*), *pisati – pišeš – piši; piti – piješ – pij; znati – znaš – znaj*. U svim navedenim oblicima impf. (i impf. kad se očito tvori od prez. osnove) tvoren je od oblika u kojima je sačuvano -n- odnosno -j- što sugerira da ti glasovi doživljavaju kao proširenja osnove, a ne dijelovi nastavka.

U zaključku, hrvatski prezentski sustav može se sažeti sljedećom tablicom:

Tablica 5.2.

Lice	i-vrsta	e-vrsta		
		pravilni	stegnuti	
1. l. jd.	-im	-em	-am (-ajem)	-ijêm (-ijem)
2. l. jd.	-iš	-eš	-aš (-aješ)	- ijêš (-iješ)
3. l. jd.	-i	-e	-a (-aje)	- ijê (-ije)
1. l. mn.	-imo	-emo	-amo (-ajemo)	- ijêmo (ijemo)
2. l. mn.	-ite	-ete	-ate (-ajete)	- ijête (ijete)
3. l. mn.	-e	-u	-aju	-iju

6. Prijedlog nove podjele hrvatskih glagola na vrste i razrede

³⁴ Za razliku od glagola *biti* ova dva glagola doduše ne primaju atematske nastavke (usporedi 2. l. jd. *jesi* i *ješ/viješ*), ali primaju nastavke bez tematskog samoglasnika.

Ustanovivši definicije infinitivne i prezentske osnove i tematskog sufiksa, može se definirati i glagolski razred i vrstu. Počet će se od definicije manje jedinice, glagolskog razreda.

Glagolski razred definirat će se tako da bude blizak definiciji prema Siliću i Pranjkoviću. Tako će svaki razred predstavljati jedan obrazac sprežidbe. Iz pripadnosti glagola pojedinom razredu trebalo bi biti moguće predvidjeti sve oblike pojedinog glagola.

DEF. 5: **Glagolski razred** skupina je glagola koji se podudaraju u sljedećim osobinama: (1) infinitivnom tematskom sufiksu, (2) prezentskom tematskom sufiksu, (3) nazočnosti stezanja u prezentu, (4) završetkom kojim se proširuje prezentska osnova, (5) nazočnosti prijevoja u prezentskoj osnovi, (6) nazočnosti prijevoja u glagolskom pridjevu trpnom, (7) metatezi u infinitivnoj osnovi, (8) promjeni suglasnika *v* u prez. osnovi, (9) odrazu jata kao *a* iza palatala u inf. osnovi, (10) sufiksu u glagolskom pridjevu trpnom i (11) nazočnosti supletivnih osnova.

Svaku od ovih osobina valja zasebno pojasniti:

(1) Definicijama 1. i 2. ustanovljeno je da postoji pet infinitivnih tematskih sufiksa: -*ø*- (npr. *krasti*, *gristi*, *peći*, *mrijeti*, *početi*, *piti*), -*nu*- (npr. *tonuti*, *mrznuti*), -*je/e/a*- (odraz jata; npr. *živjeti*, *bdjeti*, *vreti*, *držati*), -*i*- (npr. *voziti*, *nositi*) te -*a*- (npr. *pisati*, *grijati*, *pljuvati*, *kupovati*, *zvati*).

Glagoli kojima je inf. tematski sufiks različit *ne mogu* biti u istom razredu: tako *krasti*, *tonuti*, *živjeti*, *voziti* i *pisati* moraju pripadati različitim razredima.

(2) Definicijama 3. i 4. ustanovljena su dva prezentska tematska sufiksa (odnosno dvije tematske sprežidbe): -*e*- (*kradem*, *kradeš* ... *kradu*) i -*i*- (*živim*, *živiš*... *žive*).

Sukladno tomu, glagoli koji imaju različit prez. tematski sufiks *ne mogu* pripadati istom razredu: tako *krasti* – *kradeš* i *živjeti* – *živiš* moraju pripadati različitim razredima.

(3) Definicijom 4. ustanovljeno je da su glagoli sa stegnutim prezentom podskupina glagola s e-prezentom. To su glagoli na -*ati* i -*jeti* kojima je prezent izvorno završavao na -*aješ* i -*iješ* (dvosložan izgovor), a stezanjem je dobiven novi prezent na -*âš* i -*ijêš* (npr. *znam*, *znaš* ... *znaju*; *kopam*, *kopaš*... *kopaju*; *smijêm*, *smijêš*... *smijû*). Glagola na -*ati* sa stegnutim prezentom daleko je više od stegnutih glagola na -*jeti* (samo *smjeti* i *umjeti* i njihove složenice).

Sukladno tomu, stegnuti i nestegnuti glagoli *ne mogu* pripadati istom razredu: tako *znati* – *znaš*, *kopati* – *kopaš* i *smjeti* – *smijêš* ne mogu pripadati istom razredu kao *piti* – *piješ*, *čuti* – *čuješ* i *uspjeti* – *üspijêš*.

(4) Prema definiciji 4, općeslavenski tematski sufiksi -*je*- i -*ne*- *ne smatraju* se tematskim sufiksima da bi se pojednostavnilo objašnjenje tvorbe prezentski oblika. No, njihovi odrazi u

hrvatskom svejedno utječu na sprezanje glagola. Po definicijama 3 i 4, glagoli koji u prezentu primaju -je- (npr. *pisati – pišeš; piti – piješ; kljuvati – kljuješ*) i -ne- (npr. *pasti – padneš, stati – staneš, tonuti – toneš*) glagoli su s e-prezentom kojima prez. osnova završava na -j ili -n. To *j* i *n* valja nekako imenovati, pa će ga se odsad nazivati **proširenjem u prezentskoj osnovi**, zbog toga što je riječ o završetku koji u prezentskoj osnovi dolazi na mjesto tematskog sufiksa u infinitivnoj (npr. *pis – a – ti ~ pis – j – e – š*).

Sukladno tomu, glagoli koji imaju prez. osnovu proširenu glasom -j i -n, *ne mogu* pripadati istom razredu kao i glagoli koji tog proširenja nemaju, npr. *pisati – pišeš* i *revati – reveš* ne mogu pripadati istom razredu, a isto vrijedi za *pasti – padneš* i *krasti – kradeš*. Naravno, glagoli s proširenjem -j i glagoli s proširenjem -n međusobno također ne mogu pripadati istom razredu.

Ovim proširenjima valja pribrojiti i završetak -d u glagola kao što je *dati – dadeš, znati – znadeš* i *hjeti – htjedeš*. Kod njih je dodatna poteškoća što se to -d nalazi u nekim oblicima inf. osnove, kao što je aorist (*dadoh, znadoh, htjedoh*), ali u nekim ne (*dati, znati, htjeti*). Ovi glagoli tako se mogu smatrati i proširenim glagolima i glagolima s nepravilnom inf. osnovom, no u svakom slučaju ih treba svrstati u poseban razred. Tako *dati – dadeš, znati – znadeš* i *hjeti – htjedeš* *ne mogu* pripadati istom razredu kao neprošireni glagoli *dati – daš, znati – znaš* i *htjeti – hoću/ću*, niti istom razredu kao i glagoli s proširenjima -j i -n.

(5) Prijevoji su nepredvidljive promjene suglasnika unutar glagolskog korijena (koji je uvijek dijelom osnove), a nepredvidljivi su stoga što se u sličnih glagola mogu i ne moraju provoditi (usporedi *mrijeti – mreš* i *mljeti – melješ*). Druge se glasovne primjene, pa i one neproduktivne, provode dosljedno i moguće ih predvidjeti, npr. promjena *kt > ć* kod glagola kao što je *peći* koja se provodi kod svih glagola kojima bi infinitiv inače završavao na neobičan skup -kti.

Prezentska se osnova može od infinitivne razlikovati po prijevojnem stupnju na dva načina:

(I) prez. osnova može biti u višem stupnju: *oteti – otmeš, mrijeti – mreš*,

(II) ili u nižem stupnju u odnosu na inf.: *zvati – zoveš*.

Sukladno tomu, glagoli koji imaju prijevoj u prezentskoj osnovi *ne mogu* pripadati istom razredu kao i glagoli koji ga nemaju, npr. *mrijeti – mreš* i *mljeti – melješ* te *zvati – zoveš* i *revati – reveš*.

(6) Osim u prez. osnovi, do prijevoja može doći i u glagolskom pridjevu trpnom i radnom, a da tog prijevoja nema u ostalim oblicima infinitivne osnove. To se događa u glagola kao što je *prijeti – premš* (gl. prid. radni *pro*, gl. prid. trpni *prt*, ali inf. *prijeti* i aor. *prah*).

Sukladno tomu, glagoli koji imaju prijevoj u glagolskom pridjevu trpnom *ne mogu* pripadati istom razredu kao i glagoli koji ga nemaju, npr. *mrijeti – mreš* i *prijeti – preš* ne mogu pripadati istom razredu kao i *zreti – zreš* (gl. prid. radni *zreo*, gl. prid. trpni *zret*).

(7) Metateza označava zamjenu fonema. U hrvatskih glagola mogu se naći odrazi dviju, potpuno nepovezanih metateza:

(I) Prva je stara, *opećeslavenska* metateza likvida (erC > rĕC, elC > lĕC, orC > raC, olC > laC, gdje je C=suglasnik, npr. *gordĕ* > *grad*). Nju nalazimo u infinitivu atematskih glagola s osnovom na *r* ili *l* (npr. *mrijeti* < *merti*, *mljeti* < *melti*, *klati* < *kolti*). Kod tih glagola, metateza je sačuvana u svim oblicima izvedenim iz inf. osnove osim u glagolskim pridjevima r-osnova kod kojih je došlo do prijevoja (*pro*, *pri* kako je objašnjeno u stavki (6) u ovom poglavlju).

(II) Druga je novost osobita za hrvatski jezik. Riječ je o zamjeni skupa *jt* skupom *tj* koji naposljetku prelazi u *ć* kod složenica od glagola *ići – ideš*. Razvoj je išao ovako: *poiti* > *pojti* > *potji* > *poći*. Promjena je prešla i na sam glagol *ići*.

Sukladno tomu, glagoli s metatezom u inf. osnovi *ne mogu* pripadati istom razredu kao i glagoli bez metateze, te naravno, glagoli s prvom u drugom metatezom također ne mogu pripadati istom razredu, npr. glagoli *mrijeti – mreš*, *poći – pođeš* i *kleti – kuneš* pripadaju različitim razredima.

(8) Promjena suglasnika *v* u prezentskoj osnovi događa se kod glagola na a-glagola kojima infinitiv završava na -vati. Nekoliko je različitih promjena do kojih može doći, a osnovne su promjena *ov* > *u* (*vjerovati – vjeruješ*) i *ev* > *ju* (stsl. *klъvati – kl'uješi*). U hrvatskom se očuvala prva, ali nastalo je nekoliko analoških promjena (*kljuvati – kljuješ*, *davati – daješ*, *kazivati – kazuješ*) koje će biti objašnjene u potpoglavlju o a-glagolima.

Sukladno tomu, glagoli koji imaju promjenu suglasnika *v* u prez. osnovi *ne mogu* pripadati istom razredu kao i glagoli koji je nemaju, npr. *vjerovati – vjeruješ* i *spavati – spavaš* moraju pripadati različitim razredima. Isto vrijedi i za glagole koji imaju različite oblike promjene infinitivnog *v*, pa *vjerovati – vjeruješ* i *kljuvati – kljuješ* isto moraju pripadati različitim razredima.

(9) Odras jata kao *a* iza palatala u inf. osnovi događa se kod nekih je-glagola, koji inače imaju i-prezent kao i ostali je-glagoli (npr. *željeti – želiš*). To su glagoli kao *trčati – trčiš*, *stršati – stršiš*, *držati – držiš* itd. Kako se u inf. osnovi ne mogu razlikovati oblici ostalih glagola na -ati (*pričati – pričah – pričao*) i ovih glagola (*trčati – trčah – trčao*) valja ih izdvojiti u poseban razred.

Sukladno tomu, glagoli koji imaju Odras jata kao *a* iza palatala u inf. osnovi *ne mogu*

pripadati istom razredu kao i glagoli koji ga nemaju, npr. *trčati* – *trčiš* i *željeti* – *želiš* moraju pripadati različitim razredima.

(10) Atematski glagoli (glagoli kojima je infinitivni tematski sufiks nulti morfem, npr. *krasti*, *gristi*, *peći*, *mrijeti*, *početi*, *piti*) uvelike se razlikuju prema sprezi oblika izvedenih iz inf. osnove (inf., aor., gl. pridjevi, gl. pril. prošli, nekad impf.). O tom će više riječi biti posvećeno u poglavlju 6.1. o atematskim glagolima.

Među ostalim, ti glagoli primaju različite sufikse u glagolskom pridjevu trpnom. Ti sufiksi mogu biti -en (*pleten*, *pečen*), -t (*počet*, *prodrt*), i -n/jen/ven (*pijen*, *čuven*, *odjeven*).

Glagoli koji primaju različiti sufiks u glagolskom pridjevu trpnom *ne mogu* pripadati istom razredu, npr. *plesti* – *pleteš*, *početi* – *počneš* i *piti* – *piješ* moraju pripadati različitim razredima.

(11) Neki glagoli pojedine oblike tvore od supletivnih osnova, dakle od posve drugih glagolskih korijena. Primjer je glagol *ići* – *ideš* i njegove složenice, koji tvori glagolski pridjev radni i glagolski prilog prošli od osnove (*i*)ša- (*išao*, *išavši*).

Supletivni glagoli, dakle, *mogu* pripadati samo razredu koji tvori iste te oblike istom tom supletivnom osnovom. Tako, *ići* – *ideš* i *poći* – *pođeš* moraju biti odvojeni od glagola koji nemaju supletivnu osnovu (*i*)ša- (ali međusobno ih ne treba odvajati u zasebne razrede, jer imaju istu tu osnovu i istim oblicima).

DEF. 6: **Glagolska vrsta** skupina je glagolskih razreda s istim infinitivnim tematskim sufiksom (infinitivna vrsta) ili istom prezentskom tematskom vrstom (prezentska vrsta).

Razredba može polaziti i od prezentske i od infinitivne vrste, kao što je ustanovljeno u 2. poglavlju ovog rada. U ovom radu opredijelili smo se za podjelu prema inf. osnovi. U sljedećem pregledu opisać će se pet inf. vrsta, svaku od kojih tvori jedan od ovih tem. sufiksa, a to su sljedeće:

- (1) Atematski glagoli (inf. osnova na nulti morfem)
- (2) Nu-glagoli (inf. osnova na nu).
- (3) Je-glagoli (inf. osnova na odraz ě).
- (4) I-glagoli (inf. osnova na i).
- (5) A-glagoli (inf. osnova na a, uključuje i tradicionalnu vrstu na ova / eva).

Hrvatski glagolski sustav može se dakle podijeliti u pet navedenih infinitivnih vrsta i dvije prezentske vrste (poglavlje 5.6.). Prva, druga i peta infinitivna vrsta u pravilu imaju prezent po prezentskoj e-vrsti, a treća i četvrta po prezentskoj i-vrsti.

6.1. Atematski glagoli

Atematski glagoli čine prvu vrstu. Tako su nazvani jer nemaju tematski sufiks, odnosno, točnije je reći (Marković, 2012) da im je tem. sufiks nulti morfem.

Oni se razlikuju od ostalih vrsta prema ponašanju njihove inf. osnove. Dok ostale vrste dosljedno i ujednačeno tvore oblike od inf. osnove, ovi glagoli imaju u inf. osnovi razne morfološke i fonološke osobitosti.

Ova nepredvidljivost ima za posljedicu dvije stvari vezane za njihovu razredbu u svim gramatikama: prvo, ova vrsta redovito se dijeli u veći broj razreda (tj. ima više spreznidbenih obrazaca), i drugo, ova se vrsta tradicionalno dijeli na podskupine prema zadnjem glasu inf. osnove.

Mogu se identificirati dvije osnovne skupine: samoglasničke i suglasničke osnove (inf. osnova završava na samogl., npr. *piti* (*pi-*), odnosno sugl. npr. *plesti* (*plet-*)). Sugl. osnove mogu se podijeliti na mnogo podskupina od kojih svaka ima neke fonološke posebnosti, uglavnom predvidljive.

S obzirom na raznolikost ove vrste u hrvatskom, nužno je naći praktičan način da ju se podijeli na podvrste. Najindikativniji oblik za predviđanje spreznidbe atematskih glagola u inf. osnovi glagolski je pridjev trpni. On se tvori trima sufiksima: (1) *-en* (*plet-en*, *peč-en*), (2) *-t* (*ot-et*, *trt*), (3) *-n/jen/ven* (*pi-jen*, *ču-ven*).

(1) Glagoli koji imaju nastavak *-en* imaju osnovu na sljedeće suglasnike: *d, t, s, z, b, p, k, g, h*. U nastavku će ih se zvati **pravilim suglasničkim osnovama**.

(2) Glagoli koji imaju nastavak *-t* imaju osnovu na suglasnike *n, m, l, r*. U nastavku će ih se zvati **t-osnovama**.

(3) Glagoli koji imaju nastavak *-n/jen/ven* imaju osnovu na samoglasnike *a, i, u, je*. Valja naglasiti da osnove koje imaju ovaj sufiks imaju i inačicu na *-t* (*pi-jen / pit*, *ču-ven / čut*). U nastavku će ih se zvati **atematskim samoglasničkim osnovama**.³⁵

³⁵ Kod suglasničkih osnova nije bilo potrebno naglasiti da je riječ o atematskim glagolima, jer su sve suglasničke osnove atematske.

6.1.1. Pravilne suglasničke osnove

Ovi glagoli imaju osnovu na suglasnike *d, t, s, z, b, p, k, g, h*. Njihova osnovna osobina nije konačni suglasnik, već pravilnost njihove sprežidbe. To znači da osnove na ove suglasnike nemaju prijetoj. Također ove osnove nikad ne proširuju prez osnovu glasom *j* (ali zato mnogi glagoli proširuju prez. osnovu glasom *n*, npr. *pasti – padneš, reći – rekneš*).

Prema *Hrvatskoj gramatici* ovim je glagolima prez. osnova jednaka inf. (Barić i sur. 1998: 248). To uistinu vrijedi u većini slučajeva i u ovoj razredbi, osim kod navedenih glagola koji imaju proširenje -n u prezentu³⁶.

Suglasnici kojima završava osnova raznoliki su pa će za ove glagole rabiti krovni naziv *pravilne suglasničke osnove*.

Ovi glagoli i samo ovi glagoli čine prvu veću podvrstu atematskih glagola jer glag. prid. trpni tvore sufiksom -en (*kraden, pleten, tresen, vezen, greben, crpen, rečen, strižen, vršen*).

U gramatikama ovi se glagoli uglavnom radvajaju na više vrsta: prema *Hrvatskoj gramatici* čine prva četiri razreda: prvi razred čine osnove na dentale *d* i *t*, drugi na frikative *s* i *z*, treći na labijale *p* i *b*, a četvrti na velare *k, g* i *h*; u Babića (1986: 21) razvrstane su u tri razreda (prvi na dentale i frikative, drugi na labijale, treći na velare) dok je *nasuti – naspeš* nepravilan; u Silića i Pranjkovića (2005: 42 – 45) osnove na dental, frikativ i labijal čine jedan razred s inf. na -sti (1.1.), složenice na -nijeti – -neseš drugi (1.8.), osnove na velar s inf. na -ći treći (1.11.) i složenice na -suti – -speš četvrti (1.12.). Uz to se u razredu 1.13 nalaze se glagoli kao što su *moći – mogneš* i *reći – rekneš*.

Ovi razredi uglavnom su pravilni te se postavlja pitanje koliko je korisno razvrstavati ih u različite vrste prema posljednjem glasu³⁷. Ono što govori u prilog njihovu odjeljivanju različite razrede to je što imaju specifičnu glasovnu promjenu koja nije više produktivna u hrvatskom:

(1) Glagoli s osnovom na dental imaju promjenu **dt > st* u infinitivu, npr. *krad – ti > krasti, plet – ti > plesti*.

(2) Glagoli s osnovom na dental imaju promjenu **dl > l* u glagolskom pridjevu radnom, zbog čega je kod njih taj oblik "kraći" nego kod ostalih triju skupina, npr. *krao (<*kradlʷ) – krala*

³⁶ Glagoli kao što su *pasti – padneš* glagoli i u *Hrvatskoj gramatici* svrstani su u ovaj razred. Tu ostaje upitno kako im je onda prezentska osnova jednaka infinitivnoj, s obzirom da *Hrvatska gramatika* ne definira prezeentske nastavke -nem, -neš itd.

³⁷ Npr. "Razlikovati glagole *bosti, gristi* i *peći* prema tomu što prvomu korijen završava na *d* (*bod-ø-ti*), drugomu na *z* (*griz-ø-ti*), a trećemu na *k* (*pek-ø-ti*) tek je mrvicu korisnije – u opisu morfonologije, ne same morfologije – no što bi primjerice bilo imenice *a*-vrste razređivati na isti način, kao kad bi imenice *ubod, ugriz* i *dvopek* iz nekoga razloga pripadale različitim razredima unutar *a*-vrste." (Marković 2012: 220)

(<*kradla) – *kralo* nasuprot *grizao* – *grizla* – *grizlo*, *grebao* – *grebla* – *greblo*, *rekao* – *rekla* – *reklo*.

(3) Glagoli s osnovom na labijale imaju u infinitivu promjenu *pt / bt* > *pst*, s umetnutim *s*. Ostali oblici pravilni su, npr. *grebao* – *greboh* – *greben*.

(4) Glagoli s osnovom na velare imaju u infinitivu promjenu *kt / gt / ht* > *ć*. Ostali oblici pravilni su, npr. *pekao* – *pekoh* – *pečen*.

Silić i Pranjковиć svrstavaju u isti razred sve tri skupine glagola na -sti, no postavlja se pitanje zašto odvajaju glagole na -ći, jer promjena **kt* > *ć* nije nimalo jasnija ili nejasnija od promjene **dl* > *l*. U obama slučajevima, većini govornika bilo bi jasno da skupovi **dl* i **kt* ne mogu opstati u hrvatskom i da ih treba nekako zamijeniti.

U konačnici, u ovom radu niti jedna od ovih promjena nije uvrštena među promjene koje po definiciji 5 utječu na razredbu glagola. Može se postaviti pitanje – zašto? Zašto je promjena *dt* > *st* „jasna“, a promjena *ov* > *u* (npr. u *vjerovati* – *vjeruješ*) nije? Zar se glagoli *plesti* i *tresti* ne mogu jednako zabuniti kao i *potkivati* i *kazivati*?

Odgovor je to da je kod ovih glagola infinitivna osnova jasno vidljiva iz aorista i glagolskih pridjeva (*pletah* i *tresoh*, *pletan* i *tresen*), da je stoga jasno vidljivo koji je njihov završni suglasnik, a prema njemu se bez iznimke provode spomenute glasovne promjene i bez iznimke se svi oblici tvore istim nastavcima. Za usporedbu, kod *potkivati* i *kazivati* nigdje u inf. osnovi nema naznake da se ti glagoli razlikuju u prezentskoj.

Valja obratiti pažnju na neke osobite glagole ove podvrste gdje ipak postoje iznimke.

(1) Glagoli koji proširuju prez. osnovu tematskim -n- u načelu su također pravilne sugl. osnove na *d*, *t*, *k*, *g* i samoglasnike i to redom: *pasti* – *padneš*, *sjesti* – *sjedneš*, *sresti* – *sretneš*, *maći* – *makneš*, *reći* – *rekneš*, *taći* – *takneš*, *dići* – *digneš*, *moći* – *mogneš*.

Oni su inf. osnovi identični glagolima s čistim e-prezentom (gl. prid. radni na -en) pa stoga čine poseban razred ove podvrste.

(2) U ovu podvrstu idu i glagoli *ići* – *ideš* i *poći* – *pođeš*³⁸ i slične složenice, koje su posebne jer imaju supletivan glagolski pridjev radni i glagolski prilog prošli (*išao*, *išavši*). Ovi glagoli slični su u sprezdbi glagolima s de-prezentom kao što je *dati* – *dadeš*, *znati* – *znadeš*, *htjeti* – *htjedeš*.

No ključna razlika između takvih glagola i *ići* i njegovih složenica vidljiva je upravo u gl. prid. trpnom. Iako *ići* taj oblik nema iz značenjskih razloga, imaju ga složenice kao što su *naci* i

³⁸ Jotacija se dosljedno zadržala u svim oblicima, pa se one slobodno mogu smatrati osnovama na -đ.

prijeći (nađen, prijeđen). Dati – dadeš i slični glagoli imaju u gl. prid. trpnom oblike kao i druge samoglasničke osnove (*dan, znan, htjeven*), pa neće biti obrađene u ovoj vrsti. Glagolski pridjev jasno glagola *ići* i njegovih složenica pokazuje da inf. osnova ovih glagola doista završava na *d* i *đ*, a to nije slučaj s glagolima kao što je *dati – dadeš*.

Glagoli kao što su *donijeti – doneseš* i *prosuti – prospeš* često se svrstavaju u ovu podvrstu, nerijetko i u isti razred s drugim osnovama na *s* i *z*, odnosno *p* i *b*. No, kako je njihova sprezdaba u oblicima infinitivne osnove potpuno različita od pravilnih suglasničkih osnova, oni će biti obrađeni u potpoglavlju o t-glagolima.

6.1.2 T-glagoli

T-glagoli oni su glagoli koji u glagolskom pridjevu trpnom primaju isključivo nastavak -t (npr. *otet, počet, uzet, prodrt, trt, donijet, prosut*). U načelu je riječ o glagolima kojima su i prez. i inf. osnova završavale na suglasnike, ali im je glasovnim promjenama inf. osnova izgubila završni suglasnik. Stoga bi ih se moglo zvati i polusamoglasničkim osnovama.

Dvije su velike skupine: osnove na nazale *n* i *m* (*početi – počeneš, naduti – nadmeš*) i osnove na likvide *r* i *l* (*mrijeti – mreš, mljeti – melješ*), koje će biti zasebno obrađene u sljedećim dvama potpoglavljima. Potom će se obraditi glagoli na *-nijeti* i *-suti* koji su u ovu podvrstu upali analogijom.

6.1.2.1 N/m osnove

Glagoli s osnovom na nazale (*n* i *m*) čine razred 1.5. prema *Hrvatskoj gramatici* (Barić i sur. 1998: 253). Kao i kod osnova na likvide prez. osnova razlikuje se od inf. (Barić i sur. 1998: 235). Broj glagola u ovom razredu ograničen je. Prema *Hrvatskoj gramatici* ovdje spadaju sljedećih 9 osnovnih glagola kao i njihove složenice: *kleti – kuneš, žeti – žmeš, oteti – otmeš, uzeti – uzmeš, naduti – nadmeš, -četi – -čneš* (samo složenice), *-peti – -pneš* (samo složenice), *peti – penješ, žeti – žnješ/žanješ*.

U Babića (1986: 21, Auburger 2016: 10 – 11) ovi glagoli spadaju u razred 1.4. bez izuzetka. Babić u taj razred uvrštava i osnove na samoglasnike *u* i *je*, kao i glagole *mljeti – melješ* i *žnjeti – žnješ*. Opravdanje za ovo bili bi da Babić ovdje bez obzira na završni glas osnove u prezentu

uvrštava glagole kojim inf. osnova završava na -e i -u³⁹. To dovodi do toga da u ovaj razred ulazi mnogo raznorodnih sprežbenih obrazaca.

Silić i Pranjković (2005: 43) svrstavaju glagole na *-eti*, *-(n/m/nj)eš* u razred 1.2., koji obuhvaća većinu glagola ove vrste. *Kleti – kuneš* svrstan je u zaseban razred 1.3. Nije jasno kamo bi svrstali glagol *naduti – nadmeš*, iako bi neupitno bilo riječ o glagolu prve vrste.

Ovim glagolima infinitivna osnova završava na samoglasnik, koji je nastao odrazom općeslavenskog nosnog samoglasnika *ę* ili *ǫ*. Tablica rekonstruiranih općeslavenskih oblika (6.1.) pojašnjava njihov postanak:

Tablica 6.1.

INF	PREZ	IMPT	IMPF	AOR	PPA (L)	PPP
* <i>pęti</i>	* <i>pъnǫ</i> , * <i>pъneši</i>	* <i>pъni</i>	* <i>pъnęaxъ</i>	* <i>pęsъ</i>	* <i>pęlъ</i>	* <i>pętъ</i>
* <i>načęti</i> ⁴⁰	* <i>načъnǫ</i> , * <i>načъneši</i>	* <i>načъni</i>	* <i>načъnęaxъ</i>	* <i>načęsъ</i>	* <i>načęlъ</i>	* <i>načętъ</i>
* <i>žęti</i>	* <i>žъmǫ</i> , * <i>žъmeši</i>	* <i>žъmi</i>	* <i>žъmęaxъ</i>	* <i>žęsъ</i>	* <i>žęlъ</i>	* <i>žętъ</i>
* <i>vъžęti</i>	* <i>vъžmǫ</i> , * <i>vъžmeši</i>	* <i>vъžmi</i>	* <i>vъžmęaxъ</i>	* <i>vъžęsъ</i>	* <i>vъžęlъ</i>	* <i>vъžętъ</i>
* <i>otęti</i> ⁴¹	* <i>otъmǫ</i> , * <i>otъmeši</i>	* <i>otъmi</i>	* <i>otъmęaxъ</i>	* <i>otęsъ</i>	* <i>otęlъ</i>	* <i>otętъ</i>
* <i>klęti</i> ⁴²	* <i>klъnǫ</i> , * <i>klъneši</i>	* <i>klъni</i>	* <i>klъnęaxъ</i>	* <i>klęsъ</i>	* <i>klęlъ</i>	* <i>klętъ</i>
* <i>dǫti</i>	* <i>dъmǫ</i> , * <i>dъmeši</i>	* <i>dъmi</i>	* <i>dъmęaxъ</i>	* <i>dǫsъ</i>	* <i>dǫlъ</i>	* <i>dǫtъ</i>
* <i>žęti</i>	* <i>žъňǫ</i> , * <i>žъňeši</i>	* <i>žъňi</i>	* <i>žъňęaxъ</i>	* <i>žęsъ</i>	* <i>žęlъ</i>	* <i>žętъ</i>

Ova skupina razmjerno je pravilna kao što pokazuju kasni općesl. oblici. Prvih šest glagola dosljedno ima niži prijevoini stupanj u prez. osnovi (*en > in*, što se u kasnom općesl. i kasnijim slav. jezicima odražuje kao prednji nazal u inf., a skup *-ъn-* u prez. osnovi), npr. **pęti* < praslav. **penti*; **pъnǫ* < praslav. **pinon*. **Dǫti* ima stražnji nazal umjesto prednjeg.

U hrvatskom prvih pet glagola imaju osnovu na *e* postalo od prednjeg nazala, a da je riječ o suglasničkoj osnovi vidljivo je iz pravilnog prezenta na *n* (bezvučni suglasnik pred poluglasom) ili *m* (zvučni suglasnik pred poluglasom). *Kleti – kuneš* specifičan je po tome što ima promjenu samoglasničko *l > u*. To je pravilna fonološka promjena (može se tumačiti i kao pravilan prijevoj *le > u*).

Kao i kod *r/l*-osnova, imperfekt se tvori od prez. osnove što je vidljivo po prijevojnom stupnju (*žnjah, kunijah*).

³⁹ Iako glagolima kao *umjeti – umijem* inf. osnova završava na *-je* koje je odraz jata, pa se i u hrv. fonološki ponaša drugačije od samoglasnika *e*.

⁴⁰ Derksen 2008: 345. **Načęti* je jedina općesl. složenica od *-čęti* koju navodi Derksen pa je stoga uzeta za primjer.

⁴¹ Derksen 2008: ima glagol **ęti*, **јmǫ*, čija je **otęti* složenica.

⁴² Nema u Derksena, ali navodi ga Trubačjov i sur. (1983:38).

Gl. prid. trpni (općesl. i stsl. particip perfekta pasivni) završava na *-t*. Svi su *n/m*-glagoli primjer *t*-podvrste atematskih glagola, odnosno nemaju nepravilnosti u inf. osnovi. Jedina odstupanja dolaze u tvorbi prez. osnove, a to su sljedeća:

(1) *Žeti – žnješ / žanješ* ima je-prezent.

(2) *Peti – penješ* i *žeti – ženješ* imaju izjednačene prez. i inf. osnovu. *Peti – penješ* uglavnom se rabi u složenicama kao *uspeti – uspenješ*. Spominje ga samo *Hrvatska gramatika*, a uglavnom se ne preporučuje u standardnom jeziku: složenice glagola *-peti* imaju kao preporučeni prezent u pravopisnim priručnicima ovih autora samo oblike na *-pnem, -pneš* itd., npr. *odapeti – odapneš* (Babić i sur. 1984: 272), *uspeti – uspneš* (umjesto potvrđenih razgovornih oblika *odapenješ* i čestog *uspenješ*) (Anić i Silić 2001: 855).

6.1.2.2. R / l osnove

Glagoli s osnovom na likvide (*r* i *l*) čine razred 1.6. prema Hrvatskoj gramatici (Barić i sur. 1998: 254) i podvrsta su atematskih glagola. To je razred s ograničenim brojem članova. Prema *Hrvatskoj gramatici* u njega spadaju sljedećih 10 glagola i njihove složenice: *drijeti – dreš, klati – kolješ, mljeti – melješ, mrijeti – mreš / mriješ, prijeti – preš, strijeti – streš, trti – treš* i *tareš, zreti (gledati) – zreš, zreti (sazrijevati) – zreš / zrim, ždrijeti – ždreš*.

Prema Babiću (1986: 21; Auburger 2016: 9), ovom razredu odgovara razred 1.4., u koji spadaju glagoli na "*re-, rije-, r-ti / r-em, ri-jem*", no u njega svrstava samo inf. osnove koje završavaju na *r*. Dva glagola s inf. osnovom na *l* svrstava u različite razrede: *mljeti – melješ* u razred 1.5, u isti podrazred s glagolom *žnjeti – žnješ / žanješ* (obrazac "*lje-, nje-ti / lj-, nj-em*") s atematskim glagolima s inf. osnovom na *-ě* (npr. *smjeti – smiješ*) i glagolima s osnovom na nazal (npr. *početi – počneš, žeti – žanješ*); *klati* u razred 1.7. u isti podrazred s glagolom *slati – šalješ* (obrazac "*la-ti / lj-(j)em*") (Auburger 2016: 10-11).

U razred 1.4. ("*re-, rije-, r-ti / r-em, ri-jem*") Babić uvrštava glagole "*-zreti (gledati) – zreš, dozreti – dozreš / dozriš, zreti – zriješ / zreš / zriš, -drijeti – -dreš, mrijeti – mreš, -prijeti – -preš, -strijeti – -streš, -ždrijeti – -ždreš, vreti – vriješ / vriš, trti – treš / tareš*" (Auburger 2016: 9).

Riječ je o istim glagolima kao i u *Hrvatskoj gramatici* s dodatkom glagola *vreti – vrijem / vrim* koji u *Hrvatskoj gramatici* spada u razred 3.1. i ima samo *i*-prezent. Glagoli *zreti (gledati), drijeti, prijeti, strijeti, ždrijeti* dolaze samo u složenicama, akod glagola *zreti (dozrijevati)* bilježi se

oblik *zriješ* u prez. (uz *zreš* i *zriš*). Isto vrijedi i za glagole *mrijeti* – *mriješ* (koji u *Hrvatskoj gramatici* također ima prezent na *-ijem, -iješ* itd.) i *vreti* – *vriješ*.

Svih glagoli koji čine razred 1.6. prema *Hrvatskoj gramatici* u Silić-Pranjakovićevoj gramatici (2005: 42 – 43) spadaju u prvu vrstu, iako se nalaze u različitim razredima. Silić i Pranjaković ne daju iscrpne popise glagole koji čine pojedinu vrstu, no s obzirom na to da izoliraju svaki sprežidbeni obrazac u sustavu, može se pretpostaviti u koji razred bi spadao koji glagol: *drijeti* – *dreš* primjer je razreda 1.7., a s obzirom na to da imaju istu sprežidbu, u taj razred spadali bi i glagoli *mrijeti* – *mreš*, *prijeti* – *preš*, *strijeti* – *streš* i *ždrijeti* – *ždreš*. Glagol *klati* – *kolješ* spada u razred 1.4., kao i kod Babića, s glagolima *slati*, *zvati*, *brati*. Glagol *trti* – *tareš* čini poseban razred 1.5. (obrazac "*r-ti / ar-em*"). Glagol *mljeti* – *melješ* čini zaseban razred 1.6. Naposljetku, glagol *zreti* – *zreš* također čini zaseban razred 1.19. U ovaj razred spadala bi doduše oba glagola *zreti* (gledati i sazrijevati), pod uvjetom da tvore prezent od osnove *zr-* s e-prezentom. Kad bi ih Silić i Pranjaković zabilježili, oblike *mrijeti* – *mriješ*, *zreti* – *zriješ* i *vreti* – *vriješ* vjerojatno bi bili svrstani u razred 1.9. (npr. *smjeti* – *smiješ*). Ovakva podjela čini se najsretnijom.

Tablica 6.2.

INF	PREZ	IMPT	IMPF	AOR	PPA (L)	PPP	RAZRED
*merti	*mьrǫ, *mьreši	*mьri	*mьrěaxь	*merxь	*mьrlь	*mьrtь	1.6.
*perti	*pьrǫ, *pьreši	*pьri	*pьrěaxь	*perxь	*pьrlь	*pьrtь	1.6.
*derti	*dьrǫ, *dьreši	*dьri	*dьrěaxь	*derxь	*dьrlь	*dьrtь	1.6.
*terti	*tьrǫ, *tьreši	*tьri	*tьrěaxь	*terxь	*tьrlь	*tьrtь	1.6.
*sterti	*stьrǫ, *stьreši	*stьri	*stьrěaxь	*sterxь	*stьrlь	*stьrtь	1.6.
*žerti	*žьrǫ, *žьreši	*žьri	*žьrěaxь	*žerxь	*žьrlь	*žьrtь	1.6.
*melti	*mel'ǫ, *mel'eši	*mel'i	*mel'aaxь	*melsь	*mellь	*meltь	1.6
*kolti	*kol'ǫ, *kol'eši	*kol'i	*kol'aaxь	*kolsь	*kollь	*koltь	1.6
*zьrěti	*zьrǫ, *zьriši	*zьri	*zьrěaxь	*zьrěxь	*zьrělь	*zьrěpь	1.6
*vьrěti	*vьrǫ, *vьriši	*vьri	*vьrěaxь	*vьrěxь	*vьrělь	-	3.1
*viděti	*vidǫ, *vidiši	*vidi	*viděaxь	*viděxь	*vidělь	*viděpь	3.1
*zьrěti	*zьrějǫ, *zьrěješi	*zьrěji	*zьrěaxь	*zьrěxь	*zьrělь	-	1.6
*uměti	*umějǫ, *uměješi	*uměji	*uměaxь	*uměxь	*umělь	*uměpь	1.7

Tablica 6.2. pomaže razjasniti kako se spreže ova vrsta glagola, ali i koji joj od navedenih glagola ne pripadaju.

Glagoli **merti*, **perti*, **derti*, **žerti*, **sterti* i **terti* jednako se sprežu u kasnom općesl. kao i stsl. (Lunt 2001: 133 – 134) gdje čine suglasničke (C – osnove; C = eng. *consonant*, klasifikator je -ø-). Imaju nepravilan particip perfekta na *l* s nižim prijevornim stupnjem (**pьrlь*⁴³ > *pro*), a ista

⁴³ U stsl. ovaj oblik odrazio se neočekivano: "glagoli [sc. s osnovom na] na -ьr imaju dvije moguće [inf.] osnove...: prije suglasnika u l-participu [hrv. GPR] i t-participu [hrv. GPT] ьr postaje ь: u aoristu, infinitivu i supinu ьr

osobina vidljiva je i u pasivnom participu perfekta, koji redovito završava na *-t* (**pьrtь* > *pri*). Gl. prid. trpni završava im na *t*, kao i kod n/m-osnova, ali od njih se razlikuju po prijevornom stupnju.

Pet od šest ovih glagola potpuno su pravilne r-osnove u hrv.: *mrijeti*, *prijeti*, *drijeti*, *ždrijeti*, *strijeti*. Ostale glagole može se podijeliti u dva razreda:

(1) Jedini član je *trti*, koji u infinitivu i aoristu nema očekivane oblike **trijeti* i **trijeh*, već *trti* i *trh*. Ta zabuna vidljiva je već i u stsl., gdje novije *trьti* (s istim pomakom *ьr* > *rb* kao u participima) mijenja starije očekivano *trěti* (Kapović 2018: 200). Te promjena prisutna je u štokavskom i stsl., ali ne i u standardnim istočnoslavenskim, zapadnoslavenskim, ali i ostalim južnoslavenskim jezicima, npr. rus. inf. *teret'* kao i *peret'*, pol. inf. *trzeć* kao *przeć*, slov. *treti* kao i *preti*, kajk. *treti* kao i (*pod*)*preti* (Kristijanović 2012: 94). Prema definiciji 5 razlog zašto ovaj glagol spada u poseban razred činjenica je da on uopće nema različit prijevorni stupanj u prezentu (sic!) ni u glagolskim pridjevima, za razliku od *mrijeti* – *mreš* (jer su mu infinitiv i aorist ujednačeni s ostatkom sprežidbe), ali svejedno je očito riječ o t-glagolu.

Vokalizacija poluglasa u usporednoj prez. osnovi *tar-* pravilna je i očekivana pod kratkim škokavskim neoakutom (Kapović 2018: 207 – 208), kao i u *slati* – *šalješ* i *žeti* – *žanješ*.

(2) *Mljeti* i *klati* svakako se odlikuju prezentom proširenim glasom *j*, pa se moraju svrstati u zaseban razred. Međutim ovi se glagoli i inače odvajaju u zasebnu vrstu.⁴⁴

Mljeti i *klati* veoma su nepravilni u hrvatskom jeziku. S jedne su strane savršene r/l-osnove -s metatezom u inf. osnovi (inf. *mljeti*, *klati*; aor. *mljeh*, *klah*), imperfektom od prez. osnove (*meljah*, *koljah*) i gl. prid. trpnim na *-t* (*mljet*, *klat*). S druge strane, *mljeti* se nekim oblicima ujednačio s atematski samoglasničkim osnovama (kao *uspjeti* – *uspiješ*): prez. *mliješ*, impf. *mljeh*, *mlješe*... itd., gl. prid. trpni *mljeven*. *Klati* se ujednačio s drugim glagolima na *-ati* u inf. osnovi: impf. *klah*, gl. prid. trpni *klan*, ali u prezentu zadržava izvornu sprežidbu.

Valjalo bi naznačiti koji od glagola koji se često svrstavaju ovdje, ipak nisu r/l-osnove: tri glagola, *zbrěti* (gledati), *vьrěti* i *viděti* glagoli su s inf. osnovom na *-ě*, tj. hrvatskim je-glagolima

postaje rě" (Lunt 2001: 134).

Bez obzira na stsl. raniji oblik rekonstruira se kao **mьrlь* (npr. Kapović 2018: 172, 199) > stcsl. *mьrlь*, hrv. *mro* (*mrla/mrlo*). Ta zamjena je kako vidimo manje relevantna u hrvatskome jer je odraz obaju skupova jednak.

⁴⁴ Odvajaju se i u staroslavenskim gramatikama, iako uglavnom iz drugih razloga, nego u hrvatskom. Glagoli *mljeti* i *klati* u stsl. svrstavaju u istu skupinu kao i stsl. *brati* (boriti se; < općesl. **borti*) (Leskien 1922: 125 – 126; Lunt 2001: 139 – 140). Leskien ih s obzirom na infinitiv svrstava među glagole s jednakom prez. i inf. osnovom, u podrazred suglasničkih osnova (vrsta IIIAa), dakle u isti infinitivni razred kao i r-osnove (klasa IAa) (Leskien 1922: 123). Prema Luntu polazni oblici su *meljotь*, *koljotь* i *borjotь*, kao i ostale C-osnove, iako ih navodi s nepravilnim glagolima zbog posvjedočenih oblika imperfekta *meljaaše*, *borěahotь* i imperativa *zakolěte*. Ti oblici nemaju utjecaj na njihovu glagolsku vrstu, te je doista riječ o pravilnim atematskim glagolima sa suglasničkim osnovom čije je jedino posebno svojstvo je-prezent, zbog kojeg su svrstavani u zasebnu skupinu kod Leskienu i Dielsa (Halle 1951: 164) s glagolima *žeti* i *svьresti*, od kojih je drugi izgubio *j* u prez. u hrvatskom.

(kao *vidjeti – vidiš*); dva glagola, *zbrěti* (dozrijevati) i *uměti*, atematske su samogl. osnove (kao *umjeti – umiješ*). Kod *zreti – zreš/zriješ/zrim* riječ je o atematskom glagolu s osnovom na samoglasnik (-ě, kao *umjeti – umiješ*), dok su druga dva glagoli s inf. sufiksom -ěti i i-prezentom.

Ovi oblici ukazuju na korisnost razredbe prema Silić-Pranjkovićevoj gramatici, koja na svaki obrazac gleda kao zasebni glagol.

Glagol *zreti – zriješ* (dozrijevati) i njegove složenice *dozreti – dozriješ*, *sazreti – sazriješ* itd. doista su atematski glagoli s osnovom na samoglasnik (je < ě). Iako je Babić (Auburger 2016: 9) jedini od suvremenih gramatičara koji opisuje ovaj oblik (dok Lončarić bilježi *zreš* i *zriš*, a Silić i Pranjković *zreš*), sva tri oblika bilježe u pravopisima Babić – Finka – Moguš (1984: 34) (ovdje i u složenicama *sazreti – sazriješ*) i Badurina – Marković – Mićanović (2008: 630), a posvjedočeni su povijesno⁴⁵ i u razgovornom jeziku. Glagolski pridjev radni *zrio/zreo* umjesto očekivanog *zro* jasno daje do znanja da nikako nije riječ o r-osnovi. Oblik *zrio* očekivan je prema inf. osnovi *zre-* < **zrě* (jat prelazi u *i* pred vokalizacijom).⁴⁶

Glagoli *vreti – vriješ* i *bdjeti – bdiješ* prešli su među atematske osnove na samoglasnik iz treće (*je-*) vrste, a ovdje bi po prezentu išao i glagol *mreti – mriješ* (koji se doduše ne izjednačuje s atematskim samogl. osnovama u svim oblicima, npr. nema očekivani imperfekt **mrijah*, **mrijaše* itd. tvoren od analogijske inf. osnove *mre-* (kao *uspjeti – uspiješ*).

Oblici *zreti – zriš* (u oba značenja) i *vreti – vriš* sprežu se kao je-glagoli, iako *zreti – zriš*, kao i *zreti – zriješ*, ima i iznimni e-prezent. *Zreti – zriješ* također ima oblike prema ovom obrascu, gdje je riječ o pomaku iz prve vrste u treću kao kod glagola *željeti – želiš* (Matasović 2008: 259).

Oblici *zreti – zreš* (u obama značenjima), s glagolskim pridjevom radnim *zreo* koji sugerira osnovu sa samoglasnikom *e* (umjesto odraza jata), posebnost su hrvatskog jezika. Silić i Pranjković (2005: 43) opravdano izoliraju ove glagole u zaseban razred (1.19.). Uz njih istu paradigmu sljedi i glagol *žnjeti – žnješ* kojeg nema u *Hrvatskoj gramatici* i Silića i Pranjkovića, ali ga opisuje Babić (razred 1.5., s osnovama na nazale i samoglasnik), koji je možda postao analogijom prema *zreti* od očekivane prez. osnove *žnj-* pravilnog glagola s -je- prezentom *žeti – žanješ*. Ti glagoli nikako nisu *r*-osnove, a nisu ni atematski samogl. osnove, pa bi ih trebalo svrstati u zaseban hibridni razred.

⁴⁵ Dobro su posvjedočeni u književnom jeziku:
npr. prez. "*vočke* (gen. jd.) *ne valja obrati dok ne dozrije*" (A. Šenoa, *Zlatarevo zlato*)
impf. "*dok zrijahu modre šljive*" (A. Stamać, u prijevodu Brechtove pjesme, U: Brecht, Bertold (1989). *Dramski tekstovi III*. Zagreb: Izdanja Omladinskog kulturnog centra.)

⁴⁶ Samo inf. osnova s jatom dala bi GPR *zrio* < **zrěl*. Bilo da je riječ o prezentu razreda 1.7. *zrijem* < **zrějem* (gdje bi inf. osnova bila jednaka prezentskoj) ili o prezentu razreda 3.1. *zrim* (gdje bi infinitiv bio tvoren sufiksom -ěti – očekivan GPR svakako ima jat. I kod prezenta razreda 1.5. *zrem* (gdje bi u inf. došlo do metaze likvida) ne bi se očekivao oblik *zreo*.

Svakako je riječ o hrv. inovaciji.

6.1.2.3. Mješoviti razredi

Glagolski pridjev trpni na -t imaju i dva razreda glagola koja se inače svrstavaju među pravilne suglasničke osnove. Uvjetno bi se moglo reći da je riječ o mješovitim (hibridnim) glagolima koji su u inf. osnovi t-glagoli, a u prez. pravilne suglasničke osnove.

(1) Glagoli na -nijeti i njihove složenice (*donijeti, ponijeti* itd.) To su inačice glagola na -*nesti* s osnovom na *nije-* umjesto *nes-*. Oni se doista moraju tretirati kao zasebna skupina, jer nije riječ o fonološki uvjetovanoj promjeni nastaloj unutar jednog oblika (kao što je slučaj s osnovama na labijal), već se ona odražuje u čitavoj sprezi (*donijeti – donijeh – donio*)⁴⁷. Ovi glagoli ne tvore glagolski pridjev radni na -*en*, već na -*t* (*donijet, donesen* supletivni je oblik od *donesti*).

(2) Glagoli -*suti* – -*speš*. Sama tvorba infinitiva na -*suti* umjesto -*supsti* nije pretjerano neobična, jer glagoli na labijal tako izvorno tvore infinitiv (npr. **greti* umjesto *grepsti* u općesl.), dok je inf. s umetnutim *s* hrvatska inovacija. No ona je odražena u čitavoj inf. osnovi (*nasuo, nasut*), a njihov glagolski pridjev trpni na -*t* nagovješćuje da je opet riječ o hibridnom razredu. Nepravilnost su i različiti prijevojni stupnjevi u prez. i inf. osnovi (*sup-* i *sp-*) po čemu su ovi glagoli jedinstveni među pravilnim sugl. osnovama.

Ovim dvama razredima moglo bi se pribrojiti i razred u koji spadaju inovativni *zreti – zreš* (dva različita glagola, gledati i dozrijevati) i *žnjeti – žnješ*. *Zreti* se u inf. osnovi ponašaju kao nazalna, a u prez. kao likvidna osnova. *Žnjeti* je još neobičniji, jer nije osnova na likvidu u prezentu, ali može ga se smatrati analogijskom tvorbo prema *zreti*. Sva tri glagola svakako spadaju u ovu podvrstu, jer imaju gl. prid. trpni na -*t* (*prozret, dozret, požnjet*), iako je oblik *dozreven* češći kod drugog glagola.

6.1.4. Atematske samoglasničke osnove

⁴⁷ Tu u standardnom hrvatskom (Babić i sur. 1984: 171; Anić, Silić 2001: 301) poteškoće stvara glagolski pridjev trpni u kojem se preporučuje uporaba oblika na -*n*, umjesto očekivanog na -*t* (kao kod nazalnih i likvidnih osnova), npr. *donesen* umjesto *donijet*, a dopušta se i oblik aorista *donesoh* ravnopravno uz *donijeh*. Ovdje nije riječ o glagolskom pridjevu trpnom i aoristu iznimno tvorenom od prez. osnove (kao što je npr. *nadmen* uz *nadut*), već oblik pravilnog glagola *donesti – donesem* koji se u standardnom hrvatskom smatra regionalizmom.

Za ove glagole rabit će se krovni naziv *atematske samoglasničke osnove* da bi ih se razlikovalo od tematskih glagola, kojima inf. osnova također završava na samoglasnik.

U *Hrvatskoj gramatici* (Barić i sur. 1998: 255 – 256) ovi glagoli čine razred 1.7.: osnove na *i*, *u* i *ě* (s odrazom *je* u infinitivu i *i* u prezentu). Po def. iz Barić i sur. (1998: 235) inf. i prez. osnova iste su im. Po DEF. 3 iz ovog rada, prez. osnova ima im dodatno *-j*. Broj osnovnih glagola u ovoj vrsti ograničen je, a to su prema *Hrvatskoj gramatici* sljedeći glagoli:

Na *-iti* (10): *biti – biješ, biti – jesam/budem, gnjiti – gnjiješ, kriti – kriješ, liti – liješ, miti – miješ, piti – piješ, šiti – šiješ, vapiti – vapiješ, viti – viješ*.

Na *-uti* (3): *čuti – čuješ, duti – duješ, složenice na -uti – -ujem* (npr. *obuti – obujem, nazuti – nazujem*).

Na *-jeti* (4): *djeti – djeneš, smjeti – smiješ, umjeti – umiješ, složenice na -spjeti – -spiješ* (npr. *uspjeti – uspiješ*).

Kontroverzno je ubrajanje glagola *biti – jesam/budeš* koji pravilno tvori oblike od inf. osnove prema ovoj vrsti (npr. *bio – bih – bijah – bivši*). Slično je s glagolom *djeti* koji je ovdje naveden s ne-prezentom, kojem odgovara inf. osnova *djenu-*. *Biti* ima atematski prezent, a *djeneš* ne-prezent, tako da nije riječ o ovom razredu. U književnom jeziku posvjedočen je i pravilno tvoren prezent *dijem* u složenicama *odijem, sadijem, dodijem* itd. (Skok 1971 (I): 414) koji jest atematska samogl. osnova.

Babić (1986: 21; Auburger 2016: 10 – 11) razvrstava ove glagole u dva razreda prve vrste: 1.5. (glagoli na *-jeti* i *-uti*) i 1.6. (glagoli na *-iti*) što je manje zadovoljavajuće. No, on navodi da se po ovoj vrsti spreže *bdjeti – bdiješ*, izvorno glagol treće vrste koji se češće zatiče s alternativnim oblicima. Spomenuto je da su opisani i oblici *zreti – zriješ* i *vreti – vriješ* (iako su svrstani u razred 1.4.).

Silić i Pranjković (2005: 42 – 45) također imaju ove glagole u prvoj vrsti u dvama razredima: glagoli kao *smjeti – smiješ* čine razred 1.9, a glagoli kao *piti – piješ* i *čuti – čuješ* čine razred 1.10. Odvajanje ovih dviju vrsta smisleno je samo iz povijesnih razloga, kao što pokazuje tablica 6.3.

Tablica 6.3.

INF	PREZ	IMPT	IMPF	AOR	PPA (L)	PPT
*piti	*pъjо, *pъješi	*pъji	*pъjaaxъ	*pixъ	*pilъ	*pitъ
*čuti	*čujо, *čuješi	*čuji	*čujaaxъ	*čuxъ	*čulъ	*čutъ

*uměti	*umějō, *uměješi	*uměji	*uměaxъ	*uměxъ	*umělъ	*uměňъ
--------	------------------	--------	---------	--------	--------	--------

Glagoli na -ěti izdvajaju se po tom što tvore pasivni particip perfekta (glagolski pridjev trpni) sufiksom -нъ, dok glagoli na -iti i -uti imaju -тъ. U hrv. je došlo do jednačenja jer svi ovi glagoli imaju gl. prid. trpni na -n proširen infiksom -je- (npr. *pijen*) ili -ve- (npr. *čujen, nadjeven*). Oblik na -t još uvijek se čuva u glagola na -iti i -uti (npr. *obavit, čut*), ali normativni priručnici ne preporučuju ga u standardnom jeziku (Babić i sur. 1984: 161, 226).

Glagoli na -iti u općlavenskom, a i u stsl. (Lunt 2001: 136) imaju prez. osnovu u nižem prijevornom stupnju (*pbj-*). One su također izjednačene u hrv. Općesl. i stsl. opreka moćda pokazuje da se impf. ovih glagola tvorio od prez. osnove (*pbjaaxъ*). U hrv. nije moguće razlikovati prez. osnovu proširenu s postvokalnim -j- od imperfekatskog sufiksa -jah, tako da s te strane ovu skupinu možemo proglasiti homogenom (oblici *umijah, bijah, čujah* svi se mogu smatrati pravilnim tvorbama od inf. osnove prema aoristu, kako je vjerojatno tvoren impf. atematskih glagola na -ěti: **uměaxъ* prema **uměxъ*).

U ovaj razred bi, osim glagola svrstanih prema Hrvatskoj gramatici, valjalo ubrojiti *zreti – zriješ* (izvorno u ovoj skupini, iako je poslije prešao među glagole na -ěti), *vreti – vriješ, bdjeti – bdiješ, mniti – mniješ* (izvorno glagoli na -ěti koji su prešli u ovu vrstu) i *snabdjeti – snabdiješ*.

S obzirom na gl. prid. trpni ovi glagoli čine jednu podvrstu. Uočljive su i sljedeće skupine glagola s drugačijom tvorbom prez. osnove:

(1) Glagoli s ne-prezentom, u koji spada samo *stati – staneš*.

(2) Glagoli s de-prezentom: *dati – dadeš, imati – imadeš, znati – znadeš, htjeti – htjedeš, smjeti – smjedeš* koji imaju prez. osnovu na -d, ali i aorist na -d. Odmah je uočljiva sličnost s glagolom *ići – ideš* i njegovim složenicama, za koje je ustvrđeno da su imaju inf. osnovu na *d*. Ovdje je ipak glagoski pridjev trpni na -n/jen/ven/t kao kod samogl. osnova, pa ćemo smatrati da im je aorist nepravilan.

(3) Glagoli *dati – dadneš* i *htjeti – htjedneš* koji proširuju prez. osnovu završetcima -d i -n istodobno.

(4) Stegnuti slagoli na -ati i -jeti, koji će biti obrađeni u sljedećem potpoglavlju.

6.1.4.1 Stegnuti glagoli

Povijesno među atematske samogl. osnove spadaju i glagoli s a-prezentom, kod kojih je a-prezent nastao kao posljedica stezanja je-prezenta u glagola kojima prez. osnova završava na -a (npr. *znaš* < *znaješ* < općesl. **znaješi*). To je i danas vidljivo u 3. l. mn. prez. na -aju i imperativu u kojima nema stezanja.

Pogled na rekonstruirane kasne općesl. pokazuje da se oni sprežu sličnije atematskim glagolima na -jeti, nego pravim a-glagolima.

Tablica 6.4

INF	PREZ	IMPT	IMPF	AOR	PPA (L)	PPT	RAZRED
*ględati	*ględaję, *ględaši	*ględaji	*ględaaxъ	*ględaxъ	*ględalъ	*ględanъ	5.1.
*pъsati	*pъšę, *pъšeši	*pъši	*pъsaaxъ	*pъsaxъ	*pъsalъ	*pъsanъ	5.2.
*umęti	*umęję, *umęješi	*umęji	*umęaxъ	*umęxъ	*umęlъ	*umęnъ	1.7.

Sve tri skupine svakako se ponašaju identično u oblicima koji su tvoreni od inf. osnove: u kasnom općesl., a to su dosljedno infinitiv, aorist, particip perfekta aktivni na -l (glagolski pridjev radni) i oba prošla participa (pasivni je jednak hrv. glagolski pridjevu trpnom i aktivni koji je jednak hrv. glagolskom prilogu prošlom: **ględavъ*, **pъsavъ*, **umęvъ* > *gledav(ši)*, *pisav(ši)*, *umjev(ši)*). Tu možda ide i imperfekt, kao i kod ostalih glagola s tematskim sufiksom -a- u inf. osnovi (npr. *zъvaaxъ*). Impf. na -axъ nastao je proširivanjem aorista na -axъ, a na isti način nastao je i impf. na -ęaxъ u **umęaxъ*. To nije univerzalno pravilo, jer atematski glagoli s osnovom na suglasnik imperfekt u kasnom općesl. (a i u hrv.) tvore od prez. osnove.

Razlike se opažaju u prez. osnovi, koja je, laički rečeno, kod glagola **ględati* i **umęti* "duža". Obje vrste glagola tvore je- prezent na isti način, a isti im je i imperativ tvoren nastavkom -j (< *-i iza samoglasnika), a u hrv. pravilno završava na -j.

Prez. osnova glagola s a-prezentom duga je, kao i kod atematskih glagola na -jeti. To nije nečuveno u suvremenim slav. gramatikama: osnova na -aj (npr. *čitati*: prez. osnova: *čitaj-*), susreće se u nekim slavenskim gramatikama kao što je donekle⁴⁸ Raguž (2010) u hrvatskom, ali i Rozental' i dr. (2003) u ruskom (Bošnjak-Botica 2013: 82 – 83), a osnova na -a (nor. *čitati*: prez. osnova *čita-*) u Jahić i dr. (2000) u bosanskom (Bošnjak-Botica 2013: 79).

Obje raščlambe (prez. osnova na -aj i na -a) podjednako su prihvatljive, no u ovom pregledu odabrana je osnova na -aj. Polazeći od takve osnove, primjenom DEF. 3 glagoli kao *čitati* – *čitaš*

⁴⁸ Definicija prez. osnove u Raguž (2010) neprecizna je.

nemaju tematski sufiks *a* u inf., jer je *a* nazočno i u prezentu. Tako su oni samo stegnuta podskupina atematskih samogl. osnova.

Dva su argumenta za to.

Prvi, naveden već u poglavlju 4.3. objašnjenje je tvorbe imperativa od prez. osnove (prez. osnova na -aj + nastavci -i, -i-mo, -i-te, s promjenom *ji > j*).

Drugi je postojanje stegnutih atematskih glagola na -jeti. Na primjer, glagol *smjeti – smiješ* u razgovornom jeziku često se ne izgovara očekivano dvosložno *smìjēš*, već sa stegnutim oblicima u prez. *smijēš, smijê* itd., ali ne u 3. l. mn. prez. *smìjū* i impt. *smîj*, dakle istim oblicima kao i a-prezenti. Isto vrijedi i za glagol *umjeti* i njegove složenice koji ima oblike *umijēš* u prezentu. Dodatna potvrda da je do stezanja došlo odrazi su jata u narječjima: *smiš, smeš, razumiš, razumeš*.

Oblici kao *smjeti – smijēš* također spadaju u ovaj razred.

6.2. Nu-glagoli

Glagoli s inf. tematskim sufiksom -nu- čine drugu vrstu u svakoj od suvremenih razredaba (Barić i sur. 1998., Silić – Pranjković 2005., Babić 1986.) i mnogim starijim razredbama od Dobrovskog naovamo.

Svi imaju ne-prezent, odnosno e-prezent s prez. osnovom proširenom glasom -n-. Od ove osnove tvore pravilno prezent, imperativ i imperfekt (*toneš, mrzneš – toni, mrzni – tonijah, mrznijah*), kao i atematski ne-glagoli.

Oblici od inf. osnove pravilni su: inf. na -nuti, aor. na -nuh, gl. prid. radni na -nuo, gl. prid. trpni na -nut (nastavak očekivano -t kao i kod atematskih glagola s inf. osnovom na nazalni samoglasnik), gl. pril. prošli na -nuvši.

6.3. Je-glagoli

Glagoli s inf. tematskim sufiksom -je- (< *ě, alomorf e, i, a) čine jedinstvenu vrstu u s *Hrvatskoj gramatici* (Barić i sur. 1998: 257 – 259), gdje su podijeljeni na dva razreda (3.1. s pravilnim glagolima kao *živjeti – živiš*; i 3.2. s glagolima s inf. na -ati pred nepčanicom kao *držati –*

držiš) i Silić – Pranjkovićevoj gramatici (2005: 44) gdje čine razrede 4.2 (*živjeti – živiš*) i 4.3 (*držati – držiš*), dok Babić (1986: 21) ima pravilne glagole na -jeti / -eti u trećoj vrsti, a glagole s inf. na -ati pred nepčanicom u razredu 5.1. sa svim ostalim glagolima kojima inf. završava na -ati.

Radi se o većinom pravilnoj vrsti kojoj oblici inf. osnove čuvaju tematski sufiks (*živjeti – živjeh – živio – živjevši*) osim u slučaju gl. prid. trpnog (*življen*) koji ima jotaciju umjesto odraza jata (očekivano **živjen* < općesl. **živěнь*). Taj oblik vjerojatno je nastao analogijom prema i-glagolima (poglavlje 6.4.). Prezentska osnova ima pravilan *i*-prezent. Kao i kod -glagola, nije jasno od koje se osnove tvori impf. *življah* i *živijah*, iako praoblik **živěaxъ* vjerojatno nastaje analogijom prema aoristu **živěxъ*.

U poseban se razred obično odvajaju glagoli na -ati (kao *držati – držiš*, *trčati – trčiš*, *stršati – stršiš*, *vrištati – vrištiš*, *zviždati – zviždiš*, *blejati – blejiš*) čiji je odraz jata *a* u stvari očekivano nastao neproduktivnom promjenom **kě* > *ča*, **gě* > *ža* itd. No, kako se po oblicima inf. osnove nikako ne može predvidjeti da je npr. *trčati* član ove vrste, a *pričati* nije, uputno je odijeliti ih u vlastiti razred (kao što je već odlučeno pri oblikovanju definicije 5.).

Po postanku ova vrsta heterogena je. Neki glagoli ovdje su naslijeđeni (*živjeti – živiš*, *vidjeti – vidiš*, *držati – držiš*), neki su bivši atematski glagoli s osnovom na samoglasnik (*željeti – želiš*, *zreti – zriš* u značenju dozrijevati), dok su neki hrv. denominalne tvorbe (*voljeti – voliš*).

Neki glagoli napravili su obrnuti pomak, tj. prešli su iz ove vrste među atematske glagole s osnovom na samoglasnik (*bdjeti – bdiješ*, *prohtjeti – prohtiješ*, *vreti – vriješ*, *mniti – mniješ* koji je preskočio prvo među i-glagole promijenivši inf. iz izvornog *mnjeti*).

Tri su nepravilnosti:

- (1) Glagol *stajati – stojiš*, koji ima prijevoj u prez. osnovi.
- (2) Glagol *spati – spiš*, koji ima promjenu *ě* > *a*, a ne završava na nepčanic.
- (3) Glagol *htjeti*, koji se uglavnom svrstava među nepravilne glagole (Barić i sur. 1998: 271; Babić 1986: 21). Present *hotiš* može se smatrati supletivnim oblikom nastalim križanjem s pravilnim *hotjeti – hotiš*. Present *hoćeš* potpuno je nepravilan te ima viši prijevojni stupanj i je-present.

6.4. I-glagoli

Glagoli s inf. tematskim sufiksom -i- spadaju u četvrtu vrstu u svakoj od suvremenih razredaba: dok su u *Hrvatskoj gramatici* i u Babića (Barić i sur. 1998: 259, Babić 1986: 21) jedini

članovi te vrste Silić i Pranjković (2005: 44) dijele glagole prema prezentu pa su tamo svrstani u razred 4.1.

Glagoli čine veoma pravilnu skupinu. Jedini su nejasni oblici gl. prid. trpni (npr. *rađen*) i imperfekt (npr. *rađah* / *radijah*). Gl. prid. trpni već je objašnjen u poglavlju 4.2.: općesl. *rad'enъ* sugerira da je nastavak *-enъ* dodan na inf. osnovu (osnova gl. prid. trpnog *rad-* ovdje je alomorf inf. osnove *radi-*). Imperfekt je u hrv. novotvoren od prez. osnove sufiksima *-jah* i *-ijah*, no oblik *rađah* odgovara i praobliku **radъjaaxъ* koji je možda tvorba od inf. osnove. Polazišna osnova za impf. u svakom slučaju nije jasna.

6.5. A-glagoli

Osim a-glagola s a-prezentom koji su u ovom pregledu obrađeni s atematskim samogl. osnovama, postoji skupina glagola s inf. na *-ati* kod kojih je inf. glas *a* tematski sufiks u inf. prema definiciji 2, jer se to isto *a* ne nalazi u prez. osnovi u suvremenom hrvatskom.

U *Hrvatskoj gramatici* (Barić i sur. 1998: 265 – 271) njima odgovaraju razredi 5.2. (a-glagoli s "jotiranom osnovom" *pisati – pišeš, šetati – šećeš*), 5.3. (heterogena skupina: npe. *orati – oreš, revati – reveš, zvati – zoveš, slati – šalješ*; dakle a-glagoli s e-prezentom i svi a-glagoli s prijevajem, kao i glagol *slati* koji nije ni jedno ni drugo), 5.4. ("glagoli s infiksima *-j(a)-* i *-v(a)-* u infinitivnoj osnovi": *grijati – griješ, pljuvati – pljuješ, davati – daješ*), ali i glagoli šeste vrste (inf. na *-ovati / -evati / -ivati*, prez. na *-uješ*).

Ta razredba načelno obuhvaća sve glagole ove vrste, iako ne spominje izrijekom glagole kao što je *zapinjati – zapinješ* (vjerojatno bi spadali u isti razred kao i *grijati – griješ*).

Babić (1986: 21, Auburger 2016: 13) dijeli tradicionalne a-glagole na dvije vrste: 5.2 (e-prezent, tj. osnove na *j, v, nj, r* uključujući i glagole koji mijenjaju inf. *v* u prez. *j*, npr. *davati – daješ*) i 5.3 (je-prezent, s jotacijom, isti glagoli kao 5.2 u *Hrvatskoj gramatici*). Također odvaja glagole na a *-ovati / -evati / -ivati* u šestu vrstu. Glagoli s prijevajem *zvati, slati, gnati, brati, prati* pripadaju sedmom razredu prve vrste.

Silić i Pranjković (2005: 41 -45) koriste razredbu prema prezentu pa su ovi glagoli raštrkani u prvoj (glagoli s prijevajem *zvati, slati, gnati, brati, prati* u razredu 1.4.), trećoj (je-prezent s jotacijom u razredu 3.1.; *davati* i *kljuvati* u razredu 3.2.; *grijati* i sl. u razredu 3.3; glagoli na *ovati /*

evati / ivati u šestoj vrsti u trima razredima). Glagoli kao što je *orati*, *hrvati*, *zapinjati* nema nigdje, iako bi se *zapinjati* i sl. dali svrstati u razred 3.3.

6.5.1. *A/j osnove*

Glagole na -ati s prez. osnovom na *j* zvat ćemo *a/j*-osnovama.

Prepoznatljivo je šest podskupina glagola u ovoj skupini, od kojih su neke međusobno izjednačljive.

Da je riječ o glagolima čija je sprežidba slična i koji su genetski bliski pokazuje općesl. (Tablica 6.5.).

Tablica 6.5.

INF	PREZ	IMPT	IMPF	AOR	PPA (L)	PPP	RAZRED
*lajati	*lajō, *laješi	*laji	*lajaaxъ	*lajaxъ	*lajaľ	*lajaпъ	5.4
*smьjati	*smějō, *smėješi	*směji	*smьjaaxъ	*smьjaxъ	*smьjaľ	*smьjaпъ	5.4.
*pьsati	*pьšō, *pьšeši	*pьši	*pьsaaxъ	*pьsaxъ	*pьsaľ	*pьsaпъ	5.2
*pьlvati	*pl'ujō, *pl'uješi	*pl'uji	*pьlvaaxъ	*pьlvaxъ	*pьlvaľ	*pьlvaпъ	5.4
*věrovati	*věrujō, *věruješi	*věruji	*věrovaaxъ	*věrovaхъ	*věrovaľ	*věrovaпъ	6.

(1) Glagoli s jotiranim suglasnikom nekontroverzna su skupina u svim razredbama. Postali su vjerojatno tako da se predvokalno *a* iz inf. osnove promijenilo u glas *j* u prez: prasl. **wenz – a – e – si*⁴⁹ > stsl. *vežeši* = hrv. *vežeš* (Mihaljević 2014: 141)⁵⁰. Ako je to istina onda bi ova skupina bila najosnovnija skupina a-glagola, jer je *j* izravni odraz tematskog *a*.

Značajna osobina ove skupine njihov je imperativ koji zadržava prez. jotaciju, a to je slučaj i u stsl. (*veži*, *pьši*).

Jotirani suglasnici u prez. osnovi mogu biti sljedeći: *d* (*glođeš*), *t* (*mećeš*), *s* (*pišeš*), *z* (*vežeš*), *p* (*kaplješ*), *b* (*ziblješ*), *v* (*doživlješ*), *k* (*skačeš*), *g* (*lažeš*), *h* (*mašeš*), kao i kod pravilnih atematskih osnova.

(2) Kontroverznija je podskupina glagola na -jati s prez. na -ješ (tj. s glasom *j* u objema

⁴⁹ Morfemska raščlamba slična je onoj predloženoj u poglavlju 4.2.: npr. *plet – o – o – h*.

⁵⁰ Postanak ostalih skupna u prajeziku se objašnjava sličnom promjenom (inf. *a* > prez. *j*) i kod infinitiva na -ja- i na -va-:

prasl. **wenzæsi* > [**wenzjesi*] > *vežeši*
 prasl. **smejaesi* > [**smejjesi*] > *smьješi*,
 prasl. **pleuaesi* > [**pleujesi*] > *pl'uješi*,
 prasl. **weirouæsi* > [**weiroujesi*] > *věruješi*.

polaznim osnovama), koju u tablici predstavlja prvi primjer (*sm̂ješi*).

U tu skupinu glagola spadaju *kajati – kaješ*, *lajati – laješ*, *stajati – staješ*, *trajati – traješ*, *brijati – briješ*, *grijati – griješ*, *sijati – siješ*, *smijati – smiješ*, *vijati – viješ*, *pojati – poješ*. Ovi glagoli u hrv. imaju još pravilniju sprežidbu nego u općesl. i stsl. jer su se izjednačile inf. i prez. osnova koje su kod nekih glagola (*sm̂jati*) u različitim prijevornim stupnjevima.

Analogijom im se mogu pridodati *zapinjati – zapinješ*, *naginjati – naginješ* i sl., koji svakako spadaju i isti razred.

Kako ih je moguće raščlaniti tako da su im i inf. i prez. osnova istovjetne (*grij-ati – grij-eš*), postavlja se pitanje je li ih iz sinkronijskih razloga bolje uvrstiti među a/e-glagole (*j* je već u osnovi, pa ga nema smisla smatrati proširenjem u prezentu). Više o ovome u potpoglavlju o a/e-glagolima.

Glagoli na *-vati* posebni su po nazočnosti neproduktivnih fonoloških promjena.

(3) *Pljuvati – pluješ*, kao i slični *bljuvati – bljuješ* i *kljuvati – kljuješ* odražuju pravilnu fonološku promjenu **eu > *ju* pred sugl. (*pl'juješi*), dok pred samogl. u inf. ostaje očekivano **eu > *ev* (doduše u nižem prijevornom stupnju u **pl̂vati*). U hrv. se prijevorni stupnjevi izjednačuju, pa je jedina nepravilnost *v* u inf. osnovi (pred samogl. *a*), a *u* u prez. osnovi (pred sugl. *j*).

(4) U hrv. inovacija su glagoli tipa *davati – daješ* i *poznavati – poznaješ*, kao i dijalektalni *zafrkavati – zafrkaješ*, *šufigavati – šufigaješ* (Marković 2012: 221). Izvorno je riječ o glagolima na *-jati* (*dajati* i danas u slovenskom), koji su promijenili inf. osnovu. Kao i podskupina *pljuvati – pljuješ*, koji je nastao izjednačavanjem prez. i inf. osnove, i kod ovih glagola je opreka *v* (inf.) – *j* (prez.) jedino što ih razdvaja od podskupina (1) i (2).

(5) Kod glagola na *-ovati / -evati*⁵¹ – *-uješ* također je došlo do neproduktivne promjene: **ow > *u* pred sugl. *j* u prez., a **ow > *ov* pred samogl. *a* u inf. Ova promjena dosljedno je očuvana u hrv. te nije došlo ni do kakvog izjednačavanja.

(6) Glagoli na *-ivati* imali su pravilan a-prez. Oni su prešle u ovaj razred analogijom i hrv. su inovacija.

U zaključku, valja istaknuti da su se u hrvatskom podskupine (3) i (4) međusobno izjednačile, pa ih se može svrstati u isti razred.

⁵¹ Glagoli na *-evati* od glagola na *-ovati* razlikuju se po prijeglasu, koji je produktivan u hrv. (iza nepčanika). Ta promjena dogodila se kasnije nego **ow > *u* u prez.

6.5.2. A/e-osnove

Glagole na -ati s prez. osnovom na suglasnik koji nije *j* zvat ćemo a/e-osnovama. Dvije su skupine: glagoli s prijevajem u prez. osnovi i glagoli bez njega.

6.5.2.1. A/e-osnove bez prijevaja

Ovo je po postanku heterogena skupina, jer su glagoli u nju došli raznorodnim putovima.

(1) Samo nekoliko glagola izvorno imaju inf. na -ati i e-prezent, npr. *revati* – *reveš*, *hrvati* – *hrveš*.

(2) Izjednačavanjem inf. i prez. osnove (npr. *derati*, izvorno a/e-osnova s prijevajem **d̥rati* – **dereši*; *drati* – *dereš*).

(3) Gubitkom jotacije (npr. *orati* – *oreš*, izvorno a/je-osnova, također *upirati*, *prodirati* i sl.). Glas *j* pravilno se gubi nakon *r*, tako *orješ* > *oreš*. Sinkronijski svakako nema smisla svrstavati ove glagole u a/je-osnove.

(4) Dodavanjem tem. sufiksa u inf. osnovu atematskog glagola (npr. *grebati* – *grebeš*, izvorno pravilna sugl. atematska osnova *grestsi*, *tkati* – *tkeš*, *trati* – *treš/tareš*). Ove bi se glagole također moglo smatrati i mješovitima, jer se i atematske osnove na -ati ponašaju na isti način (gl. prid. radni *greban*, *tran*, aor. *grebah*, *trah*), ali kako je njihova sprežidba posve izjednačena s *revati* – *reveš* bilo bi kontraproduktivno svrstavati ih drugamo.

(5) Dodavanjem glasa *j* u inf. osnovu glagola kao su *grijati* – *griješ*, *lajati* – *laješ* itd., opisani u prethodnom potpoglavlju. Rečeno je da je sudbina ovih glagola nejasna, te bi se moglo pravdati i njihovo uvrštavanje u a/je-osnove. Kako je vjerojatno i kod ovih glagola ipak riječ o ujednačavanju između osnova, sinkronijski je ipak prihvatljivije svrstati ih u ovaj razred.

6.5.2.2. A/e-osnove s prijevajem

Nasuprot a/e-osnovama bez prijevaja, osnove s prijevajem povijesno su homogena skupina i u nju spada ista skupina glagola kao i u kasnom općesl. Ovi glagoli prvotniji su od prethodno opisanih glagola po svojoj starini. Prvotnijim se mogu smatrati i zbog toga što prez. osnovu

primarno tvore samo prijevomem, dok su a/e-osnove bez prijevaja nastale različitim izjednačavanjima od glagola drugih vrsta, tj. imaju više sekundarnih promjena.

Poteškoća s ovim glagolima, činjenica je da su povijesno svrstavani i u atematsku vrstu: npr. *brati, prati, derati, zvati, gnati* (prez. *ženem*) i *slati* svrstavani su u atematsku u Babića i Babukića⁵², ali u -a- vrstu u *Hrvatskoj gramatici*.

Povijesno nije riječ o atematskim glagolima⁵³ kao što pokazuje tablica 6.6., koja sadrži usporedbu kasnih općeslavenskih oblika glagola koje Lončarić svrstava u razrede 1.6. i 5.3. Po infinitivu moguće je zaključiti da se razredba u *Hrvatskoj gramatici* zasnovana na dijakroniji: r/l-osnove (*u*)*mrijeti, mljeti, klati, (u)prijeti, (pro)drijeti, (pro)ždrijeti* tvore inf. atematski pri čemu dolazi do metateze likvida (erC,elC, orC, olC > rĕC, lĕC, raC, laC).

Tablica 6.6.

INF	PREZ	IMPT	IMPF	AOR	PPA (L)	PPT	RAZRED
*merti	*mьrĭ, *mьrĕši	*mьrĭ	*mьrĕaxъ	*merxъ	*mьrlъ	*mьrtъ	1.6.
*perti	*pьrĭ, *pьrĕši	*pьrĭ	*pьrĕaxъ	*perxъ	*pьrlъ	*pьrtъ	1.6.
*melti	*mel'ĭ, *mel'eši	*mel'i	*mel'aaxъ	*melsъ	*mellъ	*meltъ	1.6.
*kolti	*kol'ĭ, *kol'eši	*kol'i	*kol'aaxъ	*kolsъ	*kollъ	*koltъ	1.6.
*bьrati	*berĭ, *berĕši	*berĭ	*bьraaxъ	*bьraxъ	*bьralъ	*bьranъ	5.3.
*pьrati	*perĭ, *perĕši	*perĭ	*pьraaxъ	*pьraxъ	*pьralъ	*pьranъ	5.3.
*zьvati	*zovĭ, *zoveši	*zovĭ	*zьvaaxъ	*zьvaaxъ	*zьvalъ	*zьvanъ	5.3.
*sьlati	*sьl'ĭ, *sьl'eši	*sьl'i	*sьlaaxъ	*sьlaxъ	*sьlalъ	*sьlanъ	5.3.
*gьnati	*ženĭ, *ženeši	*ženĭ	*gьnaaxъ	*gьnaxъ	*gьnalъ	*gьnanъ	5.3.

Ostaje upitno koliko se povijesna razlika između atematskih r/l-osnova te a/e-osnova s prijevomem sačuvala u današnjem hrvatskom. Da bi se shvatila opreka između sufiksa -a- u inf.

⁵² Silić i Pranjković svrstavaju ih u prvu vrstu u koju većinom spadaju atematski glagoli, no njihova razredba polazi od prezenta, nije jasno smatraju li ih atematskim ili ne. Činjenica da su *brati, zvati, slati* svrstani u isti razred kao i *klati* sugerira da im je to pitanje nevažno.

⁵³ Laički bi se ovi oblici mogli izjednačiti samo na jedan od sljedeća dva načina: ako a- nije tematski sufiks inf. osnove onda ono može biti (1) završetak prez. osnove (atematskih glagola s osnovom na samoglasnik kao smjeti, piti, čuti) ili (2) rezultat metateze (kao i ě- ili a- u r/l-osnova kao mrijeti, prijeti i klati).

Da o objašnjenju (1) ne može biti govora sugerira činjenica da u prezentu tih glagola glasu a nema traga već im prez. osnova završava na suglasnik, dočim glagoli razreda 1.7 imaju isti početni suglasnik na kraju inf. i prez. osnove, s je-prezentom (usporedi *piti – piješ, čuti – čuješ, smjeti – smiješ* i *brati – berem, slati – šaljem, zvati – zovem*). Ovo je vidljivo i osobi koja ne zna ništa o jezičnoj povijesti, a ovakvo tumačenje ne nalazi se ni u jednoj hrvatskog gramatici koja se bavi razredbom glagola.

Objašnjenje (2) predlaže analogiju prema glagolima *prijeti* (inf. **per-ti > prĕti*, metatezom likvida; prez. **pьrĕši = preš*, s osnovom u nižem prijevomem stupnju *e > ь*) i *klati* (inf. **kol-ti > klati*, s metatezom likvida; prez. **kol'eši = kolješ*, s jotacijom u prez. osnovi). Da ovo objašnjenje nije fonološki prihvatljivo sugerira već činjenica da glagolima *gnati* i *zvati* prez. osnova ne završava na likvide, a nema ni objašnjenja kako kod glagola *brati* i *prati* inf. osnova sadrži samoglasnik *a* umjesto očekivanog *je* (< ě). Odbacivanje ove analogije doduše zahtijeva poznavanje jezične povijesti.

osnovi i metateze likvida, potrebno je poznavati stsl. *i*/ili povijest hrvatskog jezika. Dijakronija sam po sebi nije dovoljan argument da se glagoli u suvremenom hrvatskom razvrstaju u različite razrede ("nije dobro ako izvorni govornik hrvatskoga ne može shvatiti zašto u suvremenoj hrvatskoj gramatici glagoli *klati* – *koljem* i *slati* – *šaljem* ili *tr(a)ti* – *tarem* i *brati* – *berem* nisu u istoj vrsti, kao što nisu u Barić i sur. (1995)" (Marković 2012: 220)).

Stoga je uputno usporediti njihovu konjugaciju u hrvatskom.

Tablica 6.7.

INF	PREZ	GPR	GPT	AOR	IMPF	IMPT	Vrsta
<i>mrijeti</i>	<i>mrem</i>	<i>mro</i>	-	<i>mrijeh</i>	<i>mrah</i>	<i>mri</i>	1.6
<i>drijeti</i>	<i>drem</i>	<i>dro</i>	<i>(pro)drt</i>	<i>(pro)drijeh</i>	<i>drah</i>	<i>dri</i>	1.6.
<i>trti</i>	<i>tarem/trem</i>	<i>tro</i>	<i>trt</i>	<i>trh</i>	<i>trah</i>	<i>tari/tri</i>	1.6.
<i>trati</i>	<i>tarem/trem</i>	<i>trao</i>	<i>tran</i>	<i>trah</i>	<i>trah</i>	<i>tari/tri</i>	1.6.
<i>klati</i>	<i>koljem</i>	<i>klao</i>	<i>klan/klat</i>	<i>klah</i>	<i>koljah/klah</i>	<i>kolji</i>	1.6.
<i>mljeti</i>	<i>meljem</i>	<i>mljeo</i>	<i>mljeven</i>	<i>mljeh</i>	<i>meljah/mljah</i>	<i>melji</i>	1.6
<i>brati</i>	<i>berem</i>	<i>brao</i>	<i>bran</i>	<i>(u)brah</i>	<i>brah/berijah/berah</i>	<i>beri</i>	5.3
<i>zvati</i>	<i>zovem</i>	<i>zvao</i>	<i>zvan</i>	<i>(po)zvah</i>	<i>zvah/zovijah/zovah</i>	<i>zovi</i>	5.3
<i>gnati</i>	<i>ženem</i>	<i>gnao</i>	<i>gnan</i>	<i>(pro)gnah</i>	<i>gnah/(ženjah)</i>	<i>ženi</i>	5.3.
<i>slati</i>	<i>šaljem</i>	<i>slao</i>	<i>slan</i>	<i>(po)slah</i>	<i>slah/šaljah</i>	<i>šalji</i>	5.3

Ovdje je neovisno o glagolu *trti* uključen i glagol *trati* (uglavnom nestandardan, ali spomenut u literaturi, npr. Marković 2012: 220) koji se od *trti* uopće ne razlikuje po oblicima prez. osnove. Za njega je ustanovljeno da se spreže kao *orati*, tj. prešao je iz atematske vrste među a-glagole. U usporedbi s njime moguće je ustanoviti je li se isto dogodilo s ostalim *r/l*-osnovama.

6.5.2.2.1. Present

Oboji glagoli tvore present i imperativ od prez. osnove. Prez. osnova kod obiju vrsta završava na suglasnik (*r, l, v, n*).

Osnove na *l* i *r* razlikuju u dvjema osobinama s obzirom na razliku između prez. i i inf. osnove: (1) osnove na *l* imaju jotaciju u prez. osnovi (prez., impt., impf.) dok ju osnove na *r* nemaju; (2) osnove na *r* imaju osnovni samoglasnik u nižem prijevojnemu stupnju u prezentskoj osnovi, dok ga osnove na *l* imaju u istom prijevojnemu stupnju ($e > \epsilon$; usporedi *melješ, kolješ* i *mreš, ždreš*).

Osobina (1) nazočna je kod a- glagola, tj. glagoli kojim prez. osnova završava na *l* imaju jotiranu osnovu tj. tematski present s -je- za razliku od ostalih glagola koji imaju tematski present s

-e-. To vrijedi kako za atematske glagole *klati* i *mljeti*, tako i za glagol *slati* (inf. *sl-ati* < *sbl-ati*, prez. *šalješ*, *šlješ* < *šbl'eši*).

Kod a-glagola, samo kod glagola *slati* nazočna je i osobina (2): u hrvatskome, ovaj glagol specifičan je po tome što osim u standardnome jeziku ima vokaliziranu prez. osnovu *šalj-*, uz arhaičnu *šlj-*, koja je nazočna u slovenskome, ali i starijem pisanome hrvatskom⁵⁴. Da je osnova *šlj-* prvotna, a *šalj-* pravilno nastala vokalizacijom pod kratkim škokavskim neoakutom (Kapović 2018: 207 – 208), pokazuje i jednačenje po mjestu tvorbe *s > š*. Prema tome, glagol *slati* spreže se jednako kao i glagoli razreda 5.2., s inf. na -ati, a prez. s tematskim nastavkom -je (npr. *pisati* – *pišeš*), ali bez ikakvog prijevoja.

Ostali a-glagoli ponašaju se suprotno od atematskih glagola na *r* prema osobini (2), tj. imaju viši prijevojni stupanj (usporedi *ber-*, *žen-*, *zov-* i *mr-*, *dr-*, *tr-* itd.).

Već u prezentu vidljivo je da među *r*-glagoli i a-glagolima ne može biti zabune. Oboje imaju e-prez., ali prijevojni stupanj različit je, tako *r*-glagoli imaju prazninu tipičnu za atematske glagole, a a-glagoli puninu.

Zabune može biti samo između glagola *klati* i a-glagola bez znanja dijakronije tvori prezent naizgled isto kao i *zvati*. I tu nevolje prouzročava *j* kod glagola *klati* koje ga čini sličnijim *a/je*-osnovama, nego ovoj skupini glagola.

6.5.2.2.2. Imperfekt i aorist

U imperfektu se u općesl. atematski i a-glagoli doista razlikuju: atematski glagoli tvore imperfekt od prez. osnove, npr. *l*-glagoli imaju **kol'aaxъ*, **mel'aax*, kao i hrv. *koljah*, *meljah*, s prezentskom jotacijom, dok a-glagoli izvorno tvore imperfekt od inf. osnove, npr. *prah* (s duljinom) prema **pъraaxъ*. *R*-glagoli imaju stari oblik **mrěaxъ* koji može biti analogija prema aoristu (kao uostalom i **pъraaxъ*), ali i tvorba od inf. osnove. Dosljednosti radi možemo pretpostaviti da u hrv. ti glagoli doista imaju impf. of prez. osnove (kao i ostali atematski glagoli s osnovom na suglasnik): npr. *mrah* sufiksom *-(j)ah*.

Ta opreka gubi se djelomično u hrvatskome, gdje se imperfekt može tvoriti na više načina raznoraznim analogijama, npr. atematski *klati* i *mljeti* imaju novije imperfekte (Kapović 2018: 200)

⁵⁴ Npr. *U isto doba pomoć jaku*

Šlješ cesaru, dundu svomu...

(I. Gundulić, *U slavu visine privedre Ferdinanda Drugoga, velikoga kneza od Toskane, Pjesni pokorne kralja Davida*, 47-8)

klah, *mljeh* nastale analogijom prema aoristu; tematski *prati* ima impf. *perah*, *perijah* (Barić i sur. 1998: 266) pored očekivanog *prah*. Analogijski *trati* također se u inf. osnovi ponaša kao *klati* (impf. *trah*, gl.prid. trpni *tran*). Hrv. impf. se dakle ne može smatrati mjerodavnim u vezi s razredbom glagola, s obzirom na to da je bez poznavanja povijesti jezika nemoguće znati koje je oblik izvoran, a koji je postao analogijski.

Oblici imperfekta od prez. osnove u a-glagola razmjerno su rijetki, ali ne i neposvjedočeni⁵⁵. Iznimka je možda glagol *gnati*, koji se općenito gotovo nikad ne rabi s prez. osnovom *žen-*, a u imperfektu bi došlo do homonimije s glagolom *ženiti se*.

Neposvjedočeni su jedino analoški oblici imperfekta *r*-glagola prema aoristu (**mriješe* prema alomorfnj inf. osnovi), no oni nisu važni za raspravu, jer je već ustvrđeno da se oni i po prezentu razlikuju od a-glagola.

Aorist u općesl. glagoli obaju vrsta tvori se od dodavanjem aoristnih nastavaka na inf. osnovu, npr. *mrijeh* prema **merxъ*, *brah* prema **bъraxъ*⁵⁶.

Glagol *klati*, gdje je aorist tvoren od inf. osnove s metatezom *kla-*, ovdje je prividno sličniji a-glagolima nego svojoj vrsti. Isto tako ponaša se i *trati*.

6.5.2.2.3. Glagolski pridjevi

U glagolskim pridjevima *r*-osnova također imaju osnovni samoglasnik u nižem prijevornom stupnju (usporedi *mljela*, *klala*, s metatezom likvida i *umrla*, *proždrla*, bez metateze).

Doista, opreka između atematskih glagola na *r* i a-glagola ovdje je najdosljednija (usporedi *mro*, *tro*, *dro* itd. s *brao*, *zva*, *slao* itd.)

Ista opreka postoji i u glagolskom pridjevu trpnom (usporedi *trt*, *drt* itd. s *bran*, *zvan*, *slan* itd. a/e-glagoli izvorno primaju sufiks *-n*, no i onda kad ima analogijsko *-t* ostaje samoglasnička opreka (usporedi *trt*, *drt* itd. s *brat*, *zvat*, *slat*).

Glagoli na *l* s druge strane imaju u glagolskim pridjevima istu osnovu kao i u inf. i aoristu (*kla-* odnosno *mlje-*). Iako izvorno tvore glagolski pridjev trpni na *-t* (*klat* odnosno *mljet*), oba glagola imaju analogijske oblike *klan* i *mljeven* (Kapović 2018: 200). Dok se *mljeti* udaljava od a-

⁵⁵ Npr. "...na misto mertvih i umornih *šaljaše* žive i zdrave..." (A. Kačić Miošić, *Razgovor ugodni naroda slovinskoga* (1836.). Beč: J. Venedikta slavenska knjigarnica. Str. 296.) unatoč homonimiji s imperfektom glagola *šaliti se*.

⁵⁶ *Umrijeh* prema **mъrěxъ* i *brah* prema **bъraxъ*, a ne *umrijeh* od **mъrěxъ* i *brah* od **bъraxъ*, jer se aorsit tvori dodavanjem nastavaka na inf. osnovu, a nije naslijeđen iz prajezika. To sugeriraju i oblici *umrije* u 2. i 3. l. jd., koji su u hrvatskom nastali analogijom. Metateza likvida prenesena je s inf. osnovom.

glagola (sc. jer osnovni mu samoglasnik nije *a*) i tvori n-particip analogijom prema atematskim je-osnovama (npr. *nadjeti – nadjeven*), *klati* s ovim novotvorenim glagolskim oblikom upotpunjuje paradigmu i sad se ni po čemu ne može razlikovati od a-glagola.

Klati tako ima dvije skupine nastavaka u inf. osnovi: očekivane atematske i analogijske, izjednačene s a-glagolima (impf. *koljah – klah*; gl. prid. trpni *klat – klan*), tj. u inf. osnovi ponaša se kao *trati*, čiji se oblici inf. osnove dosljedno razlikuju od oblika glagola *trti* (aor. *trh – trah*, gl. prid. trpni *trt – tran*).

6.5.2.2.4. Zaključak

Atematske *r*-osnove dosljedno se razlikuju od *a/e*-osnova glagola najmanje u trima osobinama vezanim uz njihovu sprežidbu: (1) prez. osnova u drugačijem prijevojnem stupnju u odnosu na inf. (*mreš* nasuprot *pereš*), (2) glagolski pridjev radni s nultim prijevojnem stupnjem (*pro* nasuprot *prao*), (3) glagolski pridjev trpni s nultim prijevojnem stupnjem (*prt* nasuprot *pran/prat*). Svakako zbog ovih razlika ne treba uvrštavati a-glagole s prijevojem u prvu vrstu. No to ne znači da nije moguć obrnuti pomak: prijelaz *r/l*-osnova među a-glagole.

Upravo to se dogodilo s glagolom *trti* koji je stvorio alternativni oblik *trati* s inf. osnovom *tra-* koji je po oblicima inf. osnove spreže kao a-glagol, a u prez. kao *r/l*-osnova.

Mljeti – melješ ne može se izjednačiti s a-glagolima, jer nema inf. osnovu na *-a*. No, s obzirom na analoški gl. prid. trpni *mljeven*, donekle se ponaša kao atematske samoglasničke osnove (npr. *umjeti*) Tomu svjedoči i analoški prezent *mliješ*, koji jest samoglasnička osnova.

Klati se od a-glagola uglavnom razlikuje po izvornom impf. i gl. prid. trpnom (*koljah, klat*), ali po analoškim oblicima ponaša se kao *a/e*-osnova. Specifično, od *a/e*-osnova razlikuje se i prezentom na *-j*, a tu odstupa i od *a/je*-osnova koje nikad nemaju prijevoj u prez. osnovi.

Za razliku od *trati – tareš* čija je sprežidba ista kao i kod *orati – oreš*, *klati* se u prez. osnovi ponaša potpuno različito od bilo koje razreda a-glagola.

7. Zaključak

U ovom radu iznesene su sljedeće definicije osnova i tematskih sufiksa:

DEF. 1: **Infinitivna osnova** glagolski je oblik koji se dobije odbacivanjem nastavka -ti u infinitivu glagola kojima infinitiv završava na -Vti a odbacivanjem nastavka -oh u 1. l. jd. aorista glagola kojima 1. l. jd. aorista završava na -sti ili -ći; ($V = \{a, e, i, o, r, u\}$).

DEF. 2: **Infinitivni tematski sufiks** morfem je kojim završava infinitivna osnova glagola, a ne nalazi se u prezentskoj osnovi.

DEF. 3: **Prezentska osnova** glagolski je oblik koji se dobije odbacivanjem glasa -u ili -e u 3. l. mn. prezenta.

DEF. 4: **Prezentski tematski sufiks** morfem je koji u 2. l. jd. tematskih glagola stoji između prezentske osnove, a ispred prezentskog nastavka -š, no kod nekih glagola nije vidljiv zbog naknadnog stezanja. Za glagole koji u 3. l. mn. na prezentsku osnovu primaju nastavak -u prezentski je tematski sufiks -e, a za glagole koji u 3. l. mn. prez. na prez. osnovu primaju nastavak -e prezentski je tematski sufiks -i.

Definirani su glagolska vrsta i razred, počevši od manje jedinice – razreda. Ona je prema ovoj definiciji najbliža razredima po Siliću i Pranjkoviću, koji pokušavaju izolirati svaki obrazac koji se može identificirati u hrv. jeziku.

DEF. 5: **Glagolski razred** skupina je glagola koji se podudaraju u sljedećim osobinama: (1) infinitivnom tematskom sufiksu, (2) prezentskom tematskom sufiksu, (3) nazočnosti stezanja u prezentu, (4) završetkom kojim se proširuje prezentska osnova, (5) nazočnosti prijevoja u prezentskoj osnovi, (6) nazočnosti prijevoja u glagolskom pridjevu trpnom, (7) metatezi u infinitivnoj osnovi, (8) promjeni suglasnika *v* u prez. osnovi, (9) odrazu jata kao *a* iza palatala u inf. osnovi, (10) sufiksu u glagolskom pridjevu trpnom i (11) nazočnosti supletivnih osnova.

DEF. 6: **Glagolska vrsta** skupina je glagolskih razreda s istim infinitivnim tematskim sufiksom (infinitivna vrsta) ili istom prezentskim tematskim sufiksom (prezentska vrsta).

Razredba glagola može polaziti i od infinitivne i od prezentske vrste. Prva, druga i peta infinitivna vrsta načelno se podudaraju s prezentskom e-vrstom, a treća i četvrta s i-vrstom. Izuzetaka je vrlo malo, te se oni mogu smatrati nepravilnima. Izuzetci uključuju samo naslijeđene atematske prezente (*jesi*, te povijesno/dijalektalno *jiš*, *viš* / *viješ*) i hrvatske inovacije.

Prvu vrstu bilo je potrebno podijeliti na četiri podvrste s obzirom na to da se oblici tvoreni od inf. osnove glagola prve vrste uvelike razlikuju jedni od drugih. Podvrste su određene prema sufiksu u gl. prid. trpnom: prva ima *-en*, druga *-t*, treća *-n/t*, a četvrta je hibridna, odnosno ima sufiks u gl. prid. trpnom nepodudaran sa završnim glasom osnove.

Za svaku vrstu moguće je odrediti i osnovni razred, odnosno, onaj razred čiji su oblici najpredvidljiviji prema inf. tem. sufiksu (npr. kod atematskih glagola to su glagoli s istom prez. i inf. osnovom koje obje imaju nulti morfem; kod a-glagola to su *a/je*-osnove za koje smo rekli da su vjerojatno postale neočekivanom promjenom *a > j* još u praslavenskom). To su sljedeći:

Tablica 7.1.

RAZRED	INF. SUFIKS	TEM.	PREZ. OSNOVA	PREZ. VRSTA
pravilne sugl. o.	<i>∅</i>		<i>∅</i>	<i>e</i>
nu/n	<i>nu</i>		<i>n</i>	<i>e</i>
je/i	<i>je</i>		<i>∅</i>	<i>i</i>
i/i	<i>i</i>		<i>∅</i>	<i>i</i>
a/je	<i>a</i>		<i>j</i>	<i>e</i>

7.1. Razredba

Prva vrsta: ATEMATSKI GLAGOLI (inf. osnova na -∅-; e-prezent)

Prva podvrsta (pravilne suglasničke osnove; GPT na -en)

1. razred: pravilne suglasničke osnove (PSO): prez. osnova = inf. osnova.

Krasti – kradeš, gristi – grizeš, grepsti – grebeš, reći – rečeš.

2. razred: PSO s ne-prezentom: prez. osnova na *n*.

Pasti – padneš, reći – rekneš.

3. razred: glagoli na *-íci*: inf. osnova kao PSO (aor.) i ASO (ostali oblici), inf. s jotacijom, supletivna osnova (*išad-*) u gl. prid. radnom i gl. pril. prošlom, prez. osnova kao PSO.

Ići – ideš, poći – podeš.

Druga podvrsta (t-glagoli; GPT na -t)

4. razred: n/m-osnove (NMO): prez. osnova u nižem prijevornom stupnju; inf. osnova s odrazom nazala – *e* ili *u*.

Početi – počneš, napeti – napneš, žeti – žmeš, uzeti – uzmeš, oteti – otmeš, kleti – kuneš, duti – dmeš.

5. razred: NMO s je-prezentom: prez. osnova završava na -j.

Žeti – žnješ, žeti – žanješ.

6. razred: NMO s je-prezentom bez prijevoja: prez. osnova završava na j i u istom je prijevajnom stupnju kao inf. osnova.

Žeti – ženješ, peti – penješ.

7. razred: r/l-osnove (RLO): prez. osnova u nižem prijevajnom stupnju; inf. osnova s metatezom likvida; gl. pridjev radni i trpni u nižem prijevajnom stupnju.

Drijeti – dreš, mrijeti – mreš, prijeti – preš, strijeti – streš, ždrijeti – ždreš.

8. razred: RLO na -rti: inf. osnova u nižem prijevajnom stupnju izjednačena s prez. osnovom.

Trti – treš, trti – tareš.

9. razred: RLO na -l: je-prezent, prez. osnova u višem prijevajnom stupnju izjednačena s inf. osnovom.

Mljeti – melješ (impf. meljah, GPT mljet), klati – kolješ (impf. koljah, GPT klat).

10. razred: glagoli na -nijeti: inf. osnova kao RLO, prez. osnova kao PSO.

Donijeti – doneseš.

11. razred: glagoli na -suti: inf. osnova s gubljenjem sugl. p (kao ASO), prez. osnova kao PSO, ali s prijevojem.

Nasuti – naspeš.

12. razred: glagoli na -eti s e-prezentom: inf. osnova kao NMO, prez. osnova kao RLO.

Zreti – zreš, žnjeti – žnješ.

Treća podvrsta (atematske samoglasničke osnove; GPT na -(je/ve)n/-t)

13. razred: Atematske samoglasničke osnove (ASO): prez. osnova na j.

Piti – piješ, čuti – čuješ, smjeti – smiješ, mljeti – mliješ (GPT mljeven), bdjeti – bdiješ, zreti – zriješ.

14. razred: Stegnute ASO: prez. u jd. i 1. i 2. l. mn. ima stezanje *aje > a* ili *ije > ijê*.

Čitati – čitaš, smjeti – smijēš.

15. razred: ASO s ne-prezentom: prez. osnova završava na *n*.

Stati – staneš.

16. razred: Glagoli s de-prezentom: prez. osnova proširena s *d*, aor. iznimno po prezentskoj osnovi.

Znati – znadeš, imati – imadeš, dati – dadeš, htjeti – htjedeš.

17. razred: Glagoli s dne-prezentom: kao glagoli s de-prezentom u inf. osnovi, s dodatnim *n* u prez. osnovi.

Dati – dadneš, htjeti – htjedneš.

18. razred: *Klati – kolješ*; inf. osnova kao ASO, prez. osnova kao l-glagoli.

Klati – kolješ (impf. klah, GPT *koljah*).

Druga vrsta: NU-GLAGOLI (inf. osnova na -nu-; e-prezent)

Tonuti – toneš.

Treća vrsta: JE-GLAGOLI (inf. osnova na -je / e / a-; i-prezent)

1. razred: Pravilni je-glagoli: inf. na -jeti, osim iza pokrivenog *r* (-eti).

Vidjeti – vidiš, gorjeti – goriš, vreti – vriš, zreti – zriš.

2. razred: Je-glagoli na -ati: odraz jata je *a* u inf. osnovi, koja završava na nepčanik.

Držati – držiš.

3. razred: Je-glagoli s prijevajem: prez. osnova s prijevajem $a > o$

Stajati – stojiš.

4. razred: Je-glagoli s glasom *a* iza nenepčanog suglasnika: inf. osnova na ima promjenu $\check{e} > a$ iako prethodni suglasnik nije nepčanik.

Spati – spiš.

Četvrta vrsta: I-GLAGOLI (inf. osnova na -i-; i-prezent)

Raditi – radiš.

Peta vrsta: A-GLAGOLI (inf. osnova na -a-; e-prezent)

1. razred: *A/je*-osnove (AJO): prez. osnova završava na *j*.

Pisati – pišeš, šetati – šećeš, slati – šalješ.

2. razred: AJO sa zamjenom *v / j*: inf. osnova završava na *-v*, kojeg nema u prez. osnovi.

Pljuvati – pljuješ, davati – daješ.

3. razred: AJO na *-ovati / -evati*: inf. osnova završava na *-ova / -eva*, koje prelazi u *-uj* u prez. osnovi.

Vjerovati – vjeruješ, vojevati – vojuješ.

4. razred: AJO na *-ivati*: inf. osnova završava na *-iva*, koje prelazi u *-uj* u prez. osnovi.

Kazivati – kazuješ.

5. razred: A/e-osnove (AO): prez. osnova navršava na suglasnik (*C ≠ j*), prez. osnova u višem prijevajnom stupnju.

Brati – bereš, prati – pereš, gnati – ženeš, zvati – zoveš.

6. razred: AO bez prijevoja: inf. osnova u višem je prijevojnom stupnju, izjednačivši se s prez. osnovom.

Derati – dereš, upirati – upireš, revati – reveš, grebati – grebeš, trati – treš, tkati – tkeš, lajati – laješ, grijati – griješ.

Nepravilni glagoli su oni s atematskim prezentom, u koje prvenstveno spada *biti – jesi / budeš*, koji uz to ima i supletivnu osnovu. Pod atematske prezente mogu se ubrojiti povijesni i dijalektalni oblici glagola *jesti* i *vjediti*: *jim, vim/vijem*.

Glagol *htjeti – hoćeš* načelno je je-glagol s prijevojem u osnovi, no s obzirom na velik broj supletivnih oblika (*hotjeti, hotim, ću*) može ga se smatrati i posve nepravilnim glagolom. U protivnom bi činio poseban razred treće vrste.

Literatura

- Anić, Vladimir, Silić, Josip (2001). *Pravopis hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi Liber.
- Auburger, Leopold (2016). *Die Klassifikation der Verben der kroatischen Standardliteratursprache nach dem Prinzip der Zweistämmigkeit*. U: *Filologija*, (66), str. 1-18. <https://doi.org/10.21857/94k14cw2zm>
- Babić, Stjepan (1986). *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Globus.
- Babić, Stjepan i sur. (1984). *Hrvatski pravopis s pravopisnim rječnikom*. London: Nova Hrvatska.
- Babić, Stjepan i sur. (2007). *Glasovi i oblici hrvatskoga književnoga jezika*. Zagreb: Globus.
- Babukić, Vjekoslav (1854). *Ilirska slovnica*. Zagreb: Narodna tiskarnica Ljudevita Gaja.
- Badurina, Lada i sur. (2008). *Hrvatski pravopis*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Barić, Eugenija i sur. (1998). *Hrvatska gramatika*. Zagreb : Školska knjiga.
- Bičanić, Ante et al (2013). *Pregled povijesti, gramatike i pravopisa hrvatskoga jezika*. Zagreb: Croatica.
- Bošnjak-Botica, Tomislava (2013). *Opća načela podjela na glagolske vrste u hrvatskome u perspektivi drugih bliskih jezika*. U: *Lahor: časopis za hrvatski kao materinski, drugi i strani jezik*, 1 (15), str. 63-90. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/125645>
- Derksen, Rick (2008). *Etymological dictionary of the Slavic inherited lexicon*. Leiden: Brill.
- Dobrovský, Josef (1809). *Ausführliches Lehrgebäude der böhmischen Sprache, zur gründlichen Erlernung derselben für Deutsche, zur vollkommenern Kenntniss für Böhmen*. Prag: Johann Herrl.
- Halle, Morris (1951) *The Old Church Slavonic Conjugation (With an Appendix on the Old Russian Conjugation)*, U: *Word*, 7 (2), str. 155-167. New York: International Linguistic Association.
- Ham, Sanda (2002). *Školska gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Hamm, Josip (1974). *Staroslavenska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Jelaska, Zrinka, Bošnjak Botica, Tomislava (2019). *Conjugational Types in Croatian*. U: *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 45 (1), str. 47 – 74. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Kapović, Mate (2018). *Povijest glagolske akcentuacije u štokavskom (i šire)*. U: *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 44 (1), str. 159-285.

<https://doi.org/10.31724/rihjj.44.1.6>

- Kristijanović, Ignaz (2012.) *Gramatika horvatskoga narječja*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Kortlandt, Frederik (2007). *Italo-Celtic Origins and Prehistoric Development of the Irish Language*. Rodopi. New York – Amsterdam.
- Lazić, Daria (2017). *Glagolska morfologija u udžbenicima hrvatskoga jezika*. Diplomski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet.
- Leskien, August (1922). *Handbuch der albulgarischen Sprache*. Heidelberg: Carl Winters Universitätsbuchhandlung.
- Lunt, Horace G. (2001). *Old Church Slavonic Grammar*. Hag: Mouton de Gruyter.
- Maretić, Tomo (1899). *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb: Štampa i naklada knjižare L. Hartmana.
- Marković, Ivan (2012). *Uvod u jezičnu morfologiju*. Zagreb: Disput.
- Matasović, Ranko (2008). *Poredbeno povijesna gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Mihaljević, Milan (2002). *Slavenska poredbena gramatika 1. dio: Uvod i fonologija*. Zagreb: Školska knjiga.
- Mihaljević, Milan (2014). *Slavenska poredbena gramatika 2. dio: Morfologija, Prozodija, Slavenska pradomovina*. Zagreb: Školska knjiga.
- Petr, Jan i sur. (1986). *Mluvnice češtiny 2: Tvarosloví*. Prag: Academia.
- Raguž, Dragutin (2010). *Gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Vlast.
- Silić, Josip, Pranjković, Ivo (2005). *Gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Skok, Petar (1971 – 1974). *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika I-III*. Zagreb: JAZU.
- Težak, Stjepko, Babić, Stjepan (2003). *Gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Trubačjov, Oleg i sur. (1983). *Etimologičeskij slovar slovjanskih jazykov. Vol. 10*. Moskva: Nauka.

Sažetak

U radu se daje pregled triju povijesnih načina razredbe slavenskih glagola na vrste: prema infinitivnoj, prezentskoj i temeljnoj osnovi. Potom se prikazuju tri suvremene razredbe glagola i ističu njihove osobine te uočavaju prednosti i nedostatci. Osvrće se na nedosljednost definicija glagolskih osnova u hrvatskim gramatikama i na nedosljednost pravila za tvorbu pojedinih glagolskih oblika. Nude se nove definicije infinitivne i prezentske osnove te infinitivnog tematskog sufiksa. Pruža se pregled razvoja prezenta u hrvatskom jeziku i definira se prezentski tematski sufiks i prezentske sprezične vrste. Definiraju se glagolski razred i vrsta, te se nudi popis osobina po kojima se glagolski razredi međusobno razlikuju. Predlaže se nova razredba glagola na vrste i razrede. Naposljetku, na osnovi te razredbe, opisuju se svi glagoli u suvremenom hrvatskom jeziku. Glagole se dijeli na vrste prema infinitivnom tematskom sufiksu, na podrazrede prema sufiksu u glagolskom pridjevu trpnom i na razrede prema osobinama predloženim u definiciji razreda. U zaključku se usustavljaju definicije i nova razredba.

Ključne riječi: hrvatski jezik, glagoli, sprežanje, glagolske vrste, glagolski razredi, infinitivna osnova, prezentska osnova.

Abstract

The paper presents three historical methods for classifying slavic verbs into conjugational types: according to the infinitive stem, according to the present stem, and according to the basic stem. Three contemporary classifications of Croatian verbs are presented, their characteristics given, and their advantages and disadvantages identified. The inconsistency of verb stem definitions and the inconsistency of the rules governing the formation of verb forms given in Croatian grammars is criticized. New definitions of the infinitive and present stem and the infinitive thematic suffix are proposed. An overview of the development of present tense in Croatian is presented and the present thematic suffix and present conjugational types are defined. Definitions of the verb class and type are given, and a list of characteristics which differentiate between different conjugational classes is proposed. A new classification of verbs into conjugational types and classes is proposed. Finally, in accordance with the new classification, all the verbs in the Croatian language are described. Verbs are classified into types according to the infinitive thematic suffix, into subtypes according to the suffix in the past passive participle, and into classes according to previously defined characteristics. In the conclusion, the definitions and the new classification are systematized.

Keywords: Croatian language, verbs, conjugation, conjugational types, conjugational classes, infinitive stem, present stem.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja, Lucian Šošić, kao pristupnik za stjecanje zvanja magistra edukacije hrvatskog jezika i književnosti i engleskog jezika i književnosti, izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 15. rujna 2020.

Potpis

**IZJAVA O POHRANI ZAVRŠNOGA/DIPLOMSKOGA RADA (PODCRTAJTE
ODGOVARAJUĆE) U DIGITALNI REPOZITORIJ FILOZOFSKOGA FAKULTETA U
SPLITU**

Student/Studentica: Lucian Šošić

Naslov rada: Opis glagolskih vrsta i razreda u hrvatskom jeziku

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Jezikoslovlje

Vrsta rada: Diplomski rad

Mentor/Mentorica rada: dr. sc. Tanja Brešan Ančić, doc.

Sumentor/Sumentorica rada: /

Članovi Povjerenstva: dr. sc. Katarina Lozić-Knezović, izv. prof.; dr. sc. Marijana Tomelić-Ćurlin, izv. prof.

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanoga završnoga/diplomskoga rada (zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice potpuno odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude:

- a) u otvorenom pristupu
 - b) dostupan studentima i djelatnicima FFST-a
 - c) dostupan široj javnosti, ali nakon proteka 6 / 12 / 24 mjeseci (zaokružite odgovarajući broj mjeseci).
- (zaokružite odgovarajuće)

U slučaju potrebe (dodatnoga) ograničavanja pristupa Vašemu ocjenskomu radu, podnosi se obrazloženi zahtjev nadležnomu tijelu u ustanovi.

Mjesto, nadnevak: Split, 15. rujna 2020.

Potpis studenta/studentice:

